

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія: тенденції функціонально-структурних змін

Тимова Н. М.,
директор КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»,
заслужений працівник культури України

Для того, щоб розвиватись і адекватно реагувати на ті глобальні зміни, які відбуваються загалом у світі та, зокрема, в нашій державі та регіонах, долати відставання у використанні сучасної техніки, забезпечувати високу якість бібліотечних послуг, всі ОУНБ в останні два десятиліття провели великий обсяг робіт щодо функціонально-структурних змін у своїх закладах. Не стояла осторонь цих змін і наша бібліотека. Головними факторами, які спонукали бібліотеку до цих змін, були загальні для всіх бібліотек:

- зміни в структурі державного управління;
- реформа місцевого самоврядування;
- нова політична та економічна ситуація;
- запровадження в практику роботи нових інформаційних технологій;
- зміни в нормативно-правовому забезпеченні бібліотечної галузі.

Серйозні трансформації, що відбулись у соціокультурній сфері України та місцевої громади, продиктували нові вимоги як до організації ресурсів бібліотеки, так і до обслуговування читачів. З цією метою в останні 10 років у структурі бібліотеки проходять функціонально-структурні зміни, основна мета яких – зробити шлях інформації до читача найкоротшим, інформацію найбільш повною, а роботу з джерелами інформації оперативною та комфортною.

Перш ніж перейти до аналізу функцій бібліотеки, які зазнали змін, варто звернути увагу на роз'яснення цього слова за тлумачним словником: функція (від латинського слова – «виконання») – це обов'язок, робота, коло діяльності, призначення; це явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін. Отже, функції залежать від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Зважаючи на це, перелік основних функцій ОУНБ хоча і залишився, але він значно доповнився, майже кожна функція, завдяки вищезгаданим факторам, зазнала кардинальних змін.

Особливістю зазначеного періоду в діяльності ОУНБ стало те, що доводилось працювати в умовах двох технологій: традиційної і комп'ютерної. І хоча інформаційні технології не змінили склад основних типологічних функцій ОУНБ, вони вплинули на їх зміст і розвиток.

Суттєвих змін зазнала *функція формування інформаційних ресурсів* бібліотеки. Труднощі комплектування викликані: знищенням традиційної системи книгопостачання бібліотек (як це було раніше – через попередні замовлення по тематичним планам видавництва), появою величезної кількості видавництв і невиконанням ними Закону України «Про обов'язковий примірник». Велику ложку дьогтю в справу комплектування фондів бібліотеки додав ще й закон «Про здійснення державних закупівель», який відібрав у великих бібліотек право самостійно визначати джерела комплектування фондів (що, до речі, гарантує бібліотекам наш головний профільний закон «Про бібліотеки та бібліотечну справу»). В законі про державні закупівлі книги прирівняли до товару, який можна купити в будь-який час і тільки у одного постачальника (який стане переможцем торгів). Але процедура торгів триває три місяці, і за цей час більшість хороших книг просто зникає з ринку. Таким чином, на зміну ідеологічній цензурі прийшла цензура економічна. Комплектування втратило якість, оперативність, ціна друкованих видань стала надзвичайно високою.

Руйнація колишньої системи книгозабезпечення бібліотек спонукала шукати нові шляхи забезпечення повноти своїх фондів. Одним із цих шляхів стало поповнення фонду бібліотеки придбаними та власноруч створеними БД, комплектування фонду документами на електронних носіях. Так, наприклад, якщо фонд патентно-технічної документації в бібліотеці з 1924 року – на мікроплівці, з 1957 р. – на паперових носіях, то з 1997-го цей фонд почав комплектуватись на носіях інформації із записами.

З 2007 року наша бібліотека стала учасником міжнародного проекту «МАРС» (Міжрегіональний аналітичний розпис статей), який на сьогоднішній день налічує 200 учасників, які створюють зведену базу даних аналітичного розпису – 1700 журналів. Таким чином, наша бібліотека розписує 10 журналів, а має повну базу по 1690 журналах, які розписують інші учасники.

Важливий інформаційний ресурс для науковців області містить повнотекстова база дисертацій Російської державної бібліотеки, яку бібліотека передплачує протягом останніх років.

Нові риси набула і *функція обслуговування*. Використання інформаційних мереж дозволило забезпечити доступ до віддалених баз даних, розширивши таким чином і контингент користувачів ОУНБ за рахунок користувачів з інших регіонів, і репертуар наданої інформації, завдяки використанню зовнішніх БД. Традиційне обслуговування, яке мало наступні складові: функція видачі видань друку для роботи в читальному залі або додому, в умовах застосування нових інформаційних технологій, доповнилось самообслуговуванням користувачів, які вміють працювати в комп'ютерній мережі.

Функція обслуговування в даному випадку перетворилась на функцію надання доступу до БД, створення умов для роботи в Інтернеті. На сьогоднішній день всі АРМи для читачів і співробітників мають доступ до Інтернету (197).

Оскільки вміння працювати з комп'ютером стало обов'язковим при обслуговуванні читачів, всі співробітники бібліотеки пройшли навчання в «Школі комп'ютерних технологій», створеній в бібліотеці в 1996 році.

Слід зазначити, що нові технології внесли зміни і в традиційний режим обслуговування. Тепер необхідна читачеві інформація записується на диск, роздруковується на принтері, вводяться електронні формуляри та автоматизована книговидача, штрих-коди. Комп'ютерна мережа дозволить з часом об'єднати читачів регіону, створити реальні умови для введення єдиного читачького квитка.

Читачі сьогодні можуть користуватись необхідною інформацією в режимі електронного доступу, навіть не відвідуючи бібліотеку. Через веб-сайт бібліотеки користувачам надаються послуги, які базуються на сучасних цифрових технологіях. Це електронна доставка документів, віртуальна довідка, замовлення необхідних видань за телефоном по електронному каталогу і навіть запис читачів до бібліотеки через веб-сайт ОУНБ.

Поступове збільшення в складі ресурсів бібліотеки електронного компонента має все більш суттєвий вплив на зміст і різні напрямки бібліотечної діяль-

ності. Забезпечення дистанційного доступу до інформації розглядається нами як реальна перспектива розвитку обласної бібліотеки, реалізація концепції бібліотеки як інформаційного навігатора.

Функціонування корпоративних бібліотечних проєктів під управлінням ДОУНБ (це Придніпровський корпоративний каталог та електронний корпоративний каталог «Дніпропетровщина») відкриває нові можливості, перехід бібліотек регіону на новий рівень інформаційного забезпечення користувачів, завдяки створенню єдиного інформаційного простору регіону.

Широкий спектр електронних ресурсів представлено в електронному читальному залі. В залі створена безкоштовна Wi-Fi точка доступу до Інтернету, відкрито доступ до повнотекстових електронних ресурсів бібліотеки, БД «Законодавство України», повнотекстової бібліотеки науково-популярної літератури.

При роботі з фондом впровадження штрих-кодування надало можливість автоматизувати бібліотечні процеси на всіх стадіях руху фонду: видача – здача літератури, рух видань між структурними підрозділами бібліотеки; забезпечило точність статистичної та облікової документації.

Використання технології автоматизованої книговидачі дозволило значно оптимізувати роботу з користувачами і фондом, практично реалізувати безпаперову технологію видачі літератури, розширити спектр автоматизованих бібліотечних процесів. Значно скоротився обсяг ручної праці, усунуено дублювання. До того ж:

1. Бібліотекар, не витрачаючи час на пошук потрібного видання на полиці, завжди може уточнити статус потрібного документа. В разі його зайнятості бібліотекар отримує повідомлення, ким і в якому структурному підрозділі зайнятий документ.

2. Велика група операцій, що надаються при роботі в АРМ-книговидачі, дозволяє оптимізувати роботу всієї бібліотеки. Так легко з'ясувати кількість відвідувань і замовлень, що надходять, в який час і ким видана або прийнята книга. Це може:

- допомогти складанню оптимального графіка роботи Бібліотеки;
- оцінити навантаженість співробітників;
- проаналізувати запитуваність тієї або іншої частини фонду і, як наслідок, – книгозабезпеченість і т. п.

3. Бібліотека отримує можливість безконфліктного обслуговування користувачів, оскільки ведення повної історії користувача з моменту його першого відвідування бібліотеки, а також ведення історії видачі книги завжди дозволять з'ясувати, хто і коли брав книгу в бібліотеці.

4. Індивідуальні штрих-коди кожної книги і читача практично виключають помилки при ідентифікації особи читача й отриманої/повернутої літератури.

5. Нова технологія обслуговування ще більш посилює контроль за виданими і

повернутими читачем виданнями, підвищуючи тим самим рівень збереження бібліотечного фонду. Тепер боржників можна відразу виявити і до погашення заборгованості позбавити їх права користування всіма підрозділами бібліотеки.

Що стосується *структурних змін* у нашій бібліотеці, то підґрунтям для них є наступні фактори:

- об'єктивна необхідність запровадження інноваційних змін;
- екстремальні умови роботи (місцезорозташування за п'ятьма адресами в різних кінцях міста).

Так, наприклад, Інтернет-центр було відкрито в бібліотеці в 1998 році (коли доступ до Інтернету був на обмеженій кількості комп'ютерів). Тепер же, коли доступ до Інтернету є в усіх відділах обслуговування, необхідності у роботі самостійного структурного підрозділу з такими ж функціями немає. В січні 2012 року Інтернет-центр як самостійний структурний підрозділ було ліквідовано.

На вимогу часу в 2012 році було відкрито відділ соціокультурних проєктів та зовнішніх зв'язків. Відділ проводить роботу з організації масових культурних заходів, в яких задіяно інші структурні підрозділи бібліотеки, готує програми освітніх, просвітницьких, інформаційних заходів та реалізує їх разом зі структурними підрозділами бібліотеки. Координує підготовку рекламно-інформаційних видань бібліотеки. Діяльність відділу спрямована на максимальне залучення користувачів, формування позитивного іміджу бібліотеки як головної бібліотечної установи Дніпропетровської області.

Наближенню інформації до читача сприяло також створення при бібліотеці

тематичних інформаційних центрів. Їх у бібліотеці – 6: Русский Центр, Канадсько-Український бібліотечний Центр, Центр європейської інформації, Центр «Вікно в Америку», Центр художньої літератури, Центр правової інформації. Причому варто зазначити, що перші чотири центри були відкриті повністю за рахунок міжнародних і зарубіжних благодійних фондів. Розташування бібліотеки в різних приміщеннях стало причиною ще ряду важливих структурних змін, спрямованих на вдосконалення обслуговування читачів:

- В 1999 році група бібліографів з відділу наукової інформації та бібліографії (вул. Ю. Савченка, 10) була перерозподілена у відділ періодики (вул. Комсомольська, 58 – тепер пр. К. Маркса, 18).

- В 2001 році відділ обслуговування спеціалістів сільського господарства (вул. Ю. Савченка, 10) було закрито, а література та функції по обслуговуванню даної категорії читачів передані патентно-технічному відділу.
- В 2003 році для зручності читачів на вул. Ю. Савченка, 10 було відкрито Центр художньої літератури (оскільки відділ абонементу розташований за 16 км від основного приміщення). Такий же Центр планується відкрити і у приміщенні по пр. К. Маркса, 18.

Аналізуючи розвиток бібліотечної справи України та нашого регіону, зокрема, ми усвідомлюємо, що за порівняно короткий період усі книгозбірні пройшли еволюцію від моделі радянської бібліотеки, в переважній більшості уніфікованої і зорієнтованої на один еталон, до сучасної бібліотеки, зорієнтованої в першу чергу на читача, інтереси свого регіону, його жителів. І ми всі переконані в тому, що бібліотеки будуть сучасними і потрібними читачам лише тоді, коли вони будуть змінюватись разом із суспільством і навіть випереджати ці зміни.

Публічні бібліотеки Дніпропетровщини: Рік 2012

2013/16-17

Бібліотечна ДНІПРОПЕТРОВЩИНА

Луньова І. Є.,

завідуюча відділом наукової організації і методики бібліотечної роботи КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

У 2012 році в Дніпропетровській області функціонувала 1921 бібліотека різних систем, відомств та форм власності. Мережа публічних бібліотек системи Міністерства культури нараховувала 674 заклади. З них: обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія, обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова, обласна бібліотека для дітей та 671 публічна бібліотека (з них 444 сільські і 31 селищна).

Також у звітному 2012 році в області функціонувало 80 спеціалізованих бібліотек для дітей та 590 юнацьких структурних підрозділів у вигляді абонементів, кафедр та юнацьких груп.

В минулому році було зменшено кількість централізованих бібліотечних систем – з 27 до 26 (12 міських і 14 районних), до складу яких входили 483 бібліотеки. (На початку 2012 року рішенням Петропавлівської районної ради було децентралізовано Петропавлівську районну ЦБС). Решта – 188 бібліотек – працювали поза межами ЦБС.

Певний внесок в організацію бібліотечно-інформаційного обслуговування мешканців області зробили також 57 бібліотечних пунктів, створених у різних територіальних громадах.

У 2012 році мережа бібліотек області зазнала певних змін. Загальна кількість бібліотек зменшилась на 11 одиниць, у порівнянні з 2012 роком. Протягом року було закрито 11 бібліотек інших відомств (профспілкові, технічні, учбові та інші спеціальні). У мережі публічних бібліотек загальних змін не відбулось, але відбулись внутрішні зміни, а саме – припинила свою діяльність Новопетрівська сільська бібліотека (Покровський район, рішення IV сесії Березівської сільської ради №103-14/ від 27.12.2011 р.).

У той же час, бібліотечному пункту Орджонікідзевської міської ЦБС було надано статус міської бібліотеки-філії.

Публічні бібліотеки області протягом року *обслужили бібліотечною книгою*

та надали інформаційні послуги 791 286 користувачам різного віку, з яких 19,7 % складають читачі юнацького віку.

Загальна кількість користувачів, які були обслуговані міськими і районними ЦБС, склала 711 646 чоловік, що лише на 36 користувачів менше, ніж у 2011 році.

Послугами публічних бібліотек на селі у минулому році скористались 225 218 чоловік. Це 28,4 % від загальної кількості користувачів бібліотек області.

У порівнянні з 2012 роком, загальна кількість користувачів сільських бібліотек зменшилась майже на 1 тисячу чоловік. Це пояснюється закриттям однієї сільської бібліотеки у Покровському районі, зменшенням кількості користувачів у бібліотеках Верхньодніпровського, Петропавлівського, Криничанського, Нікопольського, Петриківського, Солонянського, Магдалинівського районів, а також тимчасовим закриттям декількох бібліотек на проведення поточних та косметичних ремонтних робіт, застарілим, морально і фізично зношеним фондом, відсутністю коштів на придбання нової актуальної літератури та передплату періодичних видань, холодними, довгий час не опалюваними приміщеннями.

За останні 3 роки спостерігається тенденція до збільшення показника відвідуваності публічних бібліотек. Загальна кількість відвідувань за 2012 рік склала у цілому по області 4 936 735 чоловік (по ЦБС – 4 436 853 чол.). У порівнянні з минулим роком, кількість відвідувань збільшилась на 6 578 чоловік.

Значно збільшилась і кількість звернень на веб-сайти бібліотек. Так, у 2012 році кількість звернень дорівнювала 391 422 чол., а в 2012 році цей показник був вищим більш ніж на 87 тисяч чоловік і вже складав 483 567 чоловік.

Аналізуючи показник документовидачі в бібліотеках області, слід відмітити, що у порівнянні з минулим 2011 роком він значно зменшився і по всіх бібліотеках області на 01.01.2013 року склав 16 417 947 примірників видань з різних галузей знань, що на 188 386 прим. видань менше, ніж у 2011 році. З них 13 694 186 примірників – це документовидача структурних підрозділів ЦБС (83,4%). Кількість документовидач державною мовою сягає 5958 003 прим. (36,2%) (в ЦБС – 5 519 995 примірників – 40,3%).

Незважаючи на те, що кількість документовидач по бібліотеках області значно менша, ніж у минулому році, навантаження на одного бібліотечного працівника по документовидачі перевищує нормативні показники і складає у середньому по області 14 389 прим. видань. По структурних підрозділах ЦБС області цей показник знаходиться у межах рекомендованих і дорівнює 13 091 прим. видань. Але в декількох міських ЦБС він значно вищий, ніж у середньому по області. Найбільше навантаження по документовидачі спостерігається в бібліотеках ЦБС м. Жовті Води, м. Кривого Рогу, м. Павлограда, м. Орджонікідзе, м. Тернівки. Серед районних ЦБС найбільше навантаження по документовидачі спостерігається в бібліотеках Апостолівського, Верхньодніпровського, Дніпропетровського, Новомосковського, Петриківського районів.

На 01.01.2013 року загальний фонд бібліотек області становить 15 183 056 прим. документів. З них – 13 443 430 прим. книг, 1 670 935 – прим. періодичних ви-

дань, 60 420 – прим. аудіовізуальних видань та 8 270 – прим. електронних видань. **По ЦБС області загальний бібліотечний фонд на початок нового року складає 11 758 596 прим. видань** (в сільських бібліотеках – 3 987 787 прим. видань). У порівнянні з 2011 роком, загальний фонд бібліотек області за минулий рік зменшився на 25 855 прим. видань.

Надійшло у фонди бібліотек області за минулий рік **340 558** видань. Це вдвічі більше, ніж у 2011 році (2011 рік – 148 506 прим. видань), (у т. ч. в бібліотеки області – 192 216 прим. видань).

Фонди бібліотек області щорічно зменшуються. У 2012 році з бібліотек **вибуло 431 159 прим. видань**. (По бібліотеках області – 405 487 прим.). Було вилучено значну кількість документів, які не завжди відповідають читацьким запитам і не використовуються довгий час, це – фізично зношена література, яка не придатна для подальшого використання, морально застарілі та дублетні видання.

На **поповнення книжкового фонду** бібліотеками області у **2012 році було використано 5 351 546 грн.** (в ЦБС – **3 803 123 грн.**). З них за рахунок коштів загального фонду, тобто з місцевих бюджетів, було використано **3 844 026 грн.** (в ЦБС – **2 459 367 грн.**). Це менше на 402 980 грн. (в ЦБС – менше на 1 136 758 грн.), у порівнянні з 2011 роком.

З цієї суми на придбання книг за рахунок місцевих бюджетів було витрачено: на книги – 1 923 813 грн. (в ЦБС – 1 199 513 грн.), у т.ч. для сільських бібліотек – 83 742 грн. На передплату періодичних видань було витрачено всього 1 853 886 грн. (по ЦБС – 1 193 486 грн.), з них за рахунок місцевих бюджетів 1 862 155 грн. (2011 рік – 2 464 196 грн.). По ЦБС – 1 201 755 грн. (2011 рік – 1 748 766 грн.).

Загальна сума коштів від сільських рад на фінансування передплати періодичних видань для сільських бібліотек склала 203 467 грн., це менше на 59 034 грн., ніж у 2011 році. Як і у попередні роки, у 2012 році передплата значно подорожчала. У середньому кожна сільська бібліотека змогла передплатити для своїх користувачів не більше 3 – 5 назв періодичних видань на рік. Декілька районних та сільських бібліотек у I-му півріччі 2012 року через відсутність коштів зовсім не отримували періодичні видання.

Найбільше фінансування з районних бюджетів на передплату періодичних видань, у порівнянні з 2011 роком, отримали центральні бібліотеки Апостолівського, Верхньодніпровського, Дніпропетровського, Криничанського, Магдалинівського, Новомосковського, Царичанського, Широківського районів.

Якщо передплата періодичних видань у минулому році більш-менш фінансувалась, то питання придбання літератури вирішувались дуже складно і не в усіх містах і районах області.

Зовсім не фінансувались у минулому році бібліотеки м. Вільногірська, Новомосковська, Орджонікідзе, Першотравенська, районні та сільські бібліотеки Васильківського, Верхньодніпровського, Криворізького, Магдалинівського, Межівського, Новомосковського, Петропавлівського, П'ятихатського, Синельниківського, Софіїв-

ського, Томаківського, Царичанського та Юр'ївського районів.

Найбільші суми з місцевих бюджетів на придбання літератури отримали: КЗК «Дніпропетровська міська ЦБС публічних бібліотек для дорослих» (515 520 грн.), КЗК «Міська бібліотека для дорослих» (м. Кривий Ріг) (73 900 грн.), Марганецька міська ЦБС (20 000 грн.), Нікопольська міська ЦБС (43674 грн.), ЦБС м. Жовті Води (53 800 грн.), Дніпропетровська районна ЦБС (99 899 грн.), Широківська районна ЦБС (40 000 грн.).

Бібліотеки всіх міст і районів області протягом року комплектувались літературою з обмінно-резервного фонду обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія. У середньому кожна ЦБС одержала від 50 до 150 видань різноманітної тематики. Це нові змістовні краєзнавчі, наукові, енциклопедичні, періодичні, художні, галузеві документи з питань історії, економіки, права, ретроспективні видання з мистецтва, фізики, психології, педагогіки, ретроспективні видання з мистецтва, техніки, навчальні посібники та дитяча література.

До ЦБС області у 2012 році продовжувала надходити література згідно з програмою «Українська книга». За «Державною програмою», до книгозбірень області надійшло 22 372 прим. видань на суму 1 188 766,19 грн.

У 2012 році **загальна сума фінансування бібліотек області склала 101 592 087 грн.** (по ЦБС – 86 090 246 грн.). У порівнянні з минулим роком – це більше на 17 148 665 грн. Надходження з місцевих бюджетів (обласного, міських, районних та сільських рад) склали 98 786 834 (97,2%). Решта – кошти спеціального фонду – 2 805 226 грн. (2,8%). По ЦБС кошти спеціального фонду склали 2 526 044 грн., що на 80 322 грн. більше, ніж у минулому році. Загальна сума коштів спеціального фонду збільшилась по загальнодоступним бібліотекам області, що знаходяться у комунальній власності за рахунок благодійної та спонсорської допомоги, надання субвенцій, грантових угод та інших джерел.

Аналіз фінансування бібліотечних закладів області останніх років (у т.ч. і минулого року) показує, що значна частина цих коштів, а саме – 73 738 078 грн. (74,6%) – приходилась на фонд оплати праці. Решту – 26,4 % (за підсумками 2012 року) – склали витрати на поповнення бібліотечного фонду та незначні суми на проведення ремонтних робіт і придбання технічних засобів та обладнання для бібліотек.

Усього на придбання технічних засобів та обладнання для бібліотек протягом року було витрачено 683 534 грн. (по ЦБС – 524 615 грн.), це значно більше, ніж у 2011 році (329 122 грн.). З них 491 846 грн. – це бюджетні кошти (71.9 %), решта ж – 191 688 грн. (28.1 %) – кошти спеціального фонду.

В цілому на **покращення матеріально-технічного стану бібліотек області було витрачено 3 215 245 грн.**, з них з бюджету – 3 031 567 грн. (в ЦБС всього – 2 791 404 грн., з них з бюджету – 2 607 765 грн.) – це 2,7% коштів загального та спеціального фондів. Проводились поточні та косметичні ремонти у бібліотеках м. Дніпропетровська, м. Жовті Води, м. Кривого Рогу, м. Павлограда, Васильківського, Дніпропетровського, Криничанського, Межівського, Петриківського, Синельниківського,

Солонянського, Софіївського, Царичанського, Широківського та Юр'ївського районів.

На проведення ремонтних робіт у сільських бібліотеках сільськими радами було виділено 232 866 грн.

Для покращення обслуговування користувачів та матеріально-технічного стану бібліотеки області протягом року залучали кошти спеціального фонду, здійснювали платні послуги, отримували благодійну і спонсорську допомогу. **Загальний обсяг** коштів спеціального фонду, за підсумками 2012 року, склав **2 805 237 грн.**, тобто 2,7 % від всього обсягу фінансування. По ЦБС ця сума склала – 2 526 078 грн.

Слід відмітити, що сума коштів спеціального фонду, у порівнянні з минулим роком, збільшилась на 19 182 грн. Зміни відбулись в основному за рахунок збільшення надходжень від благодійної і спонсорської допомоги та інших джерел. Ця сума склала 2 556 787 грн. Кошти від платних послуг у 2012 році склали усього 249 612 грн. (2011 рік – 505 620 грн.).

В бібліотеках області протягом року працювали 1 639 бібліотечних фахівців, з них в ЦБС – 1 464 чол. (89,3%). Кількість фахівців, які мають спеціальну бібліотечну освіту, – 1 027 чол. (62,6 %). Вищу бібліотечну освіту мають 397 чол. (24,2 %), середню бібліотечну – 630 чол. (38,4 %), 217 осіб мають іншу спеціальну освіту, 86 чоловік – середню загальну. Відсоток фахівців на сьогодні складає 80,5% (1 320 чол.), а тих, які мають тільки фахову бібліотечну освіту, – 62,6 % (1 027 чол.). 31 особа навчається у вищих навчальних закладах, 20 здобувають середню спеціальну бібліотечну освіту.

Статистичні дані, за підсумками 2012 року, за стажем роботи працівників можна розподілити таким чином: до 3-х років – 151 чол. (9,2 %); від 3-х до 10 років – 298 чол. (18,1 %); понад 10 років – 335 чол. (19,4 %); понад 20 років – 85 чол. (5,2%).

За останні 5 років у бібліотеках області стабілізувалась ситуація з фінансуванням на виплату заробітної плати. Але у 2012 році на неповну ставку (0,25; 0,5; 0,75) в області працювали ще 230 чол. (14,0 %). З них в ЦБС області – 211 чоловік (в сільській місцевості – 166 чоловік). З них через нестачу коштів – 58 чол. На 0,25 ставки працювали 20 чоловік; 0,5 ставки – 163 чол. (у селі – 148 чол.); 0,75 ставки – 47 чол. (у селі – 43 чол.); це – 3,5 % від загальної кількості працівників публічних бібліотек області. Переважна кількість працівників, які працювали на неповну ставку, знаходиться у бібліотеках Васильківського, Покровського, Солонянського, Софіївського, Царичанського районів.

Слід зазначити, що 113 бібліотечних працівників з 230, працюючих на неповну ставку (49,1 %), отримують заробітну плату відповідно до мінімальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками (постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 1997 року № 510), тобто в залежності від кількості населення, яке проживає на відповідній території.

Звільнились у минулому році з публічних бібліотек нашої області за різними обставинами 67 чоловік.

Матеріально-технічна база бібліотек області продовжує залишатись незадо-

вільною. За підсумками року, 63 бібліотеки потребують капітального ремонту. Найбільша їх частина – у Нікопольському (7 бібліотек), Петриківському (6 бібліотек), Синельниківському (5 бібліотек), Магдалинівському (4 бібліотеки), Томаківському (4 бібліотеки), Широківському (4 бібліотеки) районах.

Три бібліотеки знаходяться в аварійному стані. Всі вони знаходяться у сільській місцевості. (Криворізький район – 1, Петропавлівський район – 1, Солонянський район – 1).

В області сьогодні функціонують 444 сільських і 31 селищна бібліотеки, майже 40 % з яких в останні 15 років не опалювались. За підсумками 2012 року, в області не опалювалось 190 сільських бібліотек (40 %), це у більшості своїй бібліотеки таких районів: Солонянський район – 24; Покровський район – 21; Новомосковський район – 19; П'ятихатський район – 20; Софіївський район – 16; Петропавлівський район – 14; Апостолівський район – 10; Синельниківський район – 12; Томаківський район – 10; Криничанський район – 8; Нікопольський район – 9.

В області на 01.01.2013 року телефонізовано 209 бібліотек. З них у сільській місцевості – тільки 29 бібліотек (13,8 %).

8 сільських бібліотек у минулому році були переведені в кращі, більш пристосовані, опалювані приміщення. З них: 1 бібліотека у Васильківському районі, 1 бібліотека у Криворізькому районі, 3 бібліотеки у Криничанському районі, 1 бібліотека у Новомосковському районі, 1 бібліотека у Павлоградському районі, 1 бібліотека у Солонянському районі.

Незважаючи на складні економічні та фінансові умови, в декількох сільських бібліотеках області були проведені ремонтні роботи, а саме – капітально відремонтована Девладівська сільська бібліотека Софіївського району. За фінансової підтримки голів сільських рад проведені косметичні ремонти Мирівської та Володимирівської сільських бібліотек у Томаківському районі. За допомогою спонсорів здійснено косметичний ремонт та проведено модернізацію електромережі у Вербуватській сільській бібліотеці Юр'ївського району. 45 тисяч грн. було виділено на проведення ремонтних робіт до 100-річчя Широківської центральної районної бібліотеки: замінено вікна на металопластикові, частково відремонтовано опалювальну систему і встановлено тепловий лічильник. Здійснено косметичний ремонт та проведено заміну системи опалення у Петриківській центральній районній бібліотеці.

Щорічно вагому суму коштів на покращення матеріально-технічного стану своїх структурних підрозділів витрачає КЗК «Дніпропетровська міська централізована система публічних бібліотек для дорослих». Певна сума коштів виділяється органами місцевої влади, також залучаються додаткові кошти депутатів міської ради, спонсорська та благодійна допомога. У 2012 році загальна сума коштів, що були витрачені на проведення ремонтних робіт в ЦБС м. Дніпропетровська, склала 1 066 544 грн. За ці кошти протягом року були здійснені ремонтні роботи в бібліотеках-філіях №№ 1, 2, 4, 5, 6, 10, 12, 14, 18, 24, 26, 27, 29. Ремонтувалися системи опалення, електромережі та покрівля, сантехнічного обладнання, здійснювалася заміна віконних блоків на метало-

пластикові, встановлювалися грати на вікна та входні металеві двері.

У 2012 році в бібліотеках області значно збільшився парк комп'ютерної техніки. На 01.01.2013 в бібліотеках налічується 872 машини. За рік було придбано 185 комп'ютерів (в ЦБС – 175). 87 комп'ютерів отримали бібліотеки-переможці III раунду конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» (програма «Бібліоміст»). Для сільських бібліотек Криворізького та Софіївського районів народний депутат України Д. Ю. Шпенюв придбав 43 нових сучасних ноутбуки. 24 комп'ютери було придбано для сільських бібліотек Синельниківського району, завдяки їх участі та перемозі у конкурсі проектів та програм розвитку місцевого самоврядування.

В цілому стан матеріально-технічної бази бібліотек має ряд позитивних змін. Протягом року проводилась певна організаційна робота керівниками бібліотечних закладів області з органами місцевого самоврядування з цих питань, яка дозволила підвищити якість і комфортність обслуговування різних категорій користувачів.

Навчально-просвітницький проект КЗК «ДОУНБ» «Сімейний круїз»

Абраїмова Т. О.,
заступник директора з наукової роботи
КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна
наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських
Кирила і Мефодія»

Сучасні бібліотеки все більше уваги приділяють роботі щодо створення нових бібліотечних послуг для населення. Особливе місце посідає діяльність із розробки соціально-культурних, просвітницьких, освітніх послуг, які допомагають людям вирішувати власні повсякденні питання. Робота у цьому напрямку – не новина для бібліотек. Але як створити цілісну соціокультурну або освітню програму для конкретних користувачів, як дізнатися про їх конкретні потреби? Що потрібно зробити бібліотеці, щоб її послуги несли користь і задоволення?

Із впровадженням нових комп'ютерних технологій у бібліотек розширилися можливості для розв'язання цих завдань.

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека має великий досвід із впровадження новітніх комп'ютерних технологій. На першому етапі головна мета цієї роботи полягала у створенні власних баз даних і сервісів для їх подальшого використання користувачами. Однією з перших сервісних послуг у 1998 році стала послуга доступу користувачів до Інтернет. Але з часом в умовах мегаполісу така послуга почала втрачати популярність. І саме в цей час до нашого відділу абонементу, який розташований на лівому березі Дніпра, у «спальному» районі, за 15 км від основного приміщення бібліотеки, дійшла черга створення Інтернет-центру. Запізнилися ми з такою послугою! Вже друге десятиріччя XXI століття, у кожного вдома Інтернет, та що там вдома, у більшості молодих людей – у кишенях!

І почалася робота у наших колег із відділу абонементу. Як поєднати нові технічні можливості з накопиченим досвідом роботи з читачами для залучення нових користувачів, для створення нового сучасного іміджу? Необхідні нові ідеї, нові проекти, конкретні програми дій. Вивчали бібліотечний досвід, гаряче сперечалися, запрошували і теоретиків, і практиків для особистого навчання. Майже рік пройшов

у пошуках власного шляху до створення нового продукту. Наприкінці 2011 року народився проєкт «Сімейний круїз». Тема не випадкова, адже в мікрорайоні «Клочко-6» відділ завжди позиціонував себе як центр сімейного читання. Робота з сім'ями – пріоритетна для відділу. Матусі з дітьми, пенсіонери, домогосподарки, школярі – це основні категорії шеститисячної аудиторії читачів відділу абонементу.

На першому етапі визначили коло проблем, у вирішенні яких жителям мікрорайону могли б допомогти послуги відділу абонементу.

Серед них:

- **Нерівні умови доступу окремих груп населення до цифрової інформації:** діти з малозабезпечених сімей не мають можливості використовувати сучасні інформаційні технології в повному обсязі, оскільки в їхніх сім'ях відсутні комп'ютери чи доступ до Інтернету. Так само і літні люди не мають змоги придбати комп'ютер, заплатити за курси навчання основам роботи на комп'ютері.
- **Руйнування сімейних цінностей** – друга проблема, характерна для сьогодення. Підлітки не готові до випробувань сімейним життям, не замислюються над проблемами, які їм доведеться незабаром вирішувати у соціальному середовищі.

Літні люди страждають від самотності, багато з них ще можуть передати свій життєвий та професійний досвід молоді, але не знають, як це зробити.

Саме на допомогу у вирішенні цих проблем спрямований новий навчально-просвітницький проєкт «Сімейний круїз», який наші колеги представили як нову послугу для громади.

Мета проєкту – навчити підлітків із малозабезпечених сімей навичкам використання інформаційних технологій для самостійного пошуку інформації, у тому числі у бібліотечних фондах, для вирішення різних життєвих ситуацій, характерних для будь-якої сім'ї, та надати можливість спілкування зі старшим поколінням під час організації

різних заходів, літніх людей навчити роботі в Інтернеті та поєднати їх нові знання з раніше набутими навичками досвідчених користувачів бібліотек; надати можливість спілкування з дітьми для вирішення спільних завдань.

Проєкт створено для двох груп. Перша група – підлітки (11–14 років), учні середньої школи № 47, всього – 10 чоловік. Двоє з них – з багатодітних родин, четверо – виховуються у неповних

сім'ях, у трьох – у сім'ях є інваліди, у однієї – мати безробітна. Діти добре навчаються, допитливі, мають навички роботи на комп'ютері, орієнтуються у мережі Інтернет.

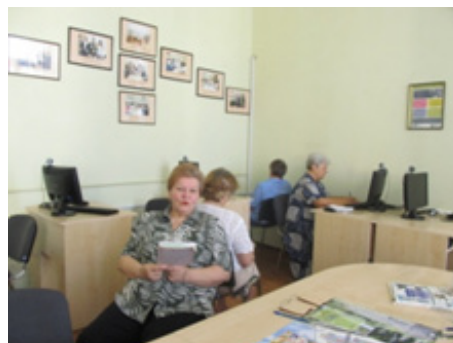
Друга група – жінки пенсійного віку, не працюють, всього – 6 чоловік. За спеціальностями у минулому: два лікарі, дві вчительки, економіст та інженер. Це жінки, які ведуть активний спосіб життя: цікавляться мистецтвом, слідкують за своєю зовнішністю, відвідують лікувальні процедури. Троє з них мають навички основ роботи на комп'ютері, інші – тільки загальне уявлення.

Під час реалізації проекту учасники першої групи запропонували створити клуб «Флешка», в якому вони будуть працювати у межах проекту. Група розширилась з початку проекту від 10 до 20 чоловік та продовжує працювати і зараз, у 2013 році, як клуб «Флешка». Кожний учасник приводив своїх друзів, розповідав у школі підліткам про проект, так до бібліотеки прийшли діти з інших шкіл.

Працювати одночасно з двома групами у відділі абонементів на першому етапі не планувалося: справа для колективу нова, потрібно було набути досвіду. Тому з другою групою працювали колеги з відділу читальних залів, що на вул. Ю. Савченка, 10. Спілкування між групами планувалось організувати за допомогою Skype.

Проект реалізується більше року, настав час говорити про підсумки. За цей період багато вдалося:

- Учасники проекту з обох груп ознайомилися з основами роботи на комп'ютері, отримали навички роботи в програмах Microsoft Office Word, PowerPoint, Microsoft Publisher, Windows Movie Maker, частково MS Excel. Навчилися працювати в соціальних мережах Інтернет, створювати власні поштові скриньки; спілкувались за допомогою програми Skype;
- Перша група, члени клубу «Флешка», з інтересом заглибились у світ комп'ютерних та бібліотечних технологій: ознайомились з можливістю створення листівок у мережі Інтернет (служба розсилки віртуальних поздоровних листівок); у Photoshop, PowerPoint, в редакторі Палітра, а також власними руками створювали поздоровні листівки для своїх рідних, різдвяні подарунки, «валентинки»; навчилися малювати в програмі Paint; створювати власні відеоролики: мультимедійну презентацію про клуб «Флешка»; створювали власні сайти та загальний сайт клубу «Флешка»;

- Учасники проекту отримали практичні навички з фотографування, сканування, розміщення матеріалів у мережі Інтернет, оволоділи навичками створення дизайну листівок, створили буклет «27 книг до 27 років»;
- Із зацікавленістю знайомились з бібліотекою, технологією пошуку документів у електронному каталозі, вчилися орієнтуватись у фонді бібліотеки, знаходити необхідну літературу та виконувати різні довідки за допомогою Інтернет; брали участь у бібліотечних уроках, бібліопошуках та квестах, змагалися у різних конкурсах та вікторинах; вчилися працювати в команді.

Під час проекту для «флешківців» презентувалося понад 10 книжкових виставок і міні-виставок («ПК без загадок», «Світ творів Ч. Діккенса», «Її величність – Картопля», «Сто великих», «За кінофільмом «Сутінки», «Театр – феєрія життя», «Вічні майстри – вічні цінності», «Дніпропетровської області – 80 років!» та ін.). Вони активно читали представлені на виставках книги, журнали, розширювали коло своїх захоплень. Учасникам проекту було видано більше 100 книг і понад 300

періодичних видань на абонементі та більш ніж 250 видань – у читальному залі, всього було зареєстровано 560 відвідувань. Дуже великою популярністю користувалися комп'ютерні ігри (логічна гра «Вчимося думати логічно», гра-конструктор «Будинок моєї мрії», «Flash-ігра: тренажери набору на клавіатурі», «Ну, постривай!», «Веселі яйця», «Egg», «Створи собі Інфа», «Сімпсони», різні стимулятори та стратегії), «Онлайн кросворд за творчістю Г. Х. Андерсена», веб-квест за творчістю Ч. Діккенса та

інші ігри, які розвивають спритність, логіку, підвищують IQ. Найбільше запам'яталися учасникам проекту такі заходи: *урок-гра* «Мандрівка під знаком книги», коли підлітки на декілька хвилин ставали бібліотекарями і блукали не тільки мережею Інтернет, але й книжковими лабіринтами; «Слава тобі, Цезарю!» – інтегрований урок з історії, інформатики та бібліотечної справи у формі гри; Картопляна вечірка; Балаганчик веселих витівок; *бібліоквест* «Криється в книгах сутність пізнання»; майстер-класи з виготовлення листівок та презентацій.

Серед підлітків було проведено анкетування «Я і бібліотека», аналіз якого підтвердив наші сподівання щодо розширення клубу. Дітям цікава командна робота, важливими є елементи змагання, кожний урок – це гра, і на уроках треба поєднувати комп'ютер і книгу. Без книг бібліотеку молодь не уявляє – такий висновок анкетуван-

ня. Очіма учасників проекту ми побачили і бібліотеку, і працівників у ній. Школярі вдома мають книги, але заходи, що проводилися за проектом, допомогли виявити те, що вони не знають казок, у їхніх сім'ях мало читають, навчатися в школі вони не дуже люблять, а також, на їхню думку, в бібліотеці повинні бути комп'ютери і тиша. Для них бібліотека – це простір для спілкування.

Важливо відзначити особисте спілкування з окремими дітьми, які потребували цього, а також здобуття навичок командної роботи. Стимулом були призи, нагороди, для когось – тепла розмова за часем, суперництво та спілкування з друзями.

Цикл пізнавально-розважальних заходів для учасників проекту дозволив їм змістовно провести свій вільний час, а спілкування за чашкою чаю – здружитися.

Для другої групи учасників проекту був проведений майстер-клас з петриківського розпису, а екскурсійний тур до історичного минулого Дніпропетровщини став можливим, дякуючи співпраці з Національним історичним музеєм ім. Д. І. Яворницького. Дорослим учасникам проекту у відділі читальних залів запам'ятались лекції-тренінги за темами: «Слов'янський масаж живота», «Сироїдіння»; зустріч із біотерапевтом з теми «Духовні причини захворювань».

Обидві групи зустрічалися у Скайпі, під час зустрічі психотерапевт, партнер бібліотеки, за допомогою власної методики налагодила діалог між старшими та молодшими учасниками проекту.

Досвід роботи підтвердив, що проект має право на існування, робота триває у 2013 році, створено групи з новими учасниками, а перші випускники стали постійними читачами, які беруть активну участь в інших просвітницьких проектах та заходах бібліотеки. Цього року враховано те, що мета проекту розкриється повніше, якщо обидві групи учасників будуть територіально наближені одна до одної. Цю ідею відпрацьовують колеги відділу абонементу. На абонементі вже почалась робота з групою дорослих учасників, які назвали своє співтовариство «Нам літа – не біда!». У планах групи – навчання основам комп'ютерної грамотності та творчі зв'язки з клубом «Флешка», які відбуватимуться не віртуально, як у минулому році, а реально, у відділі абонементу.

Особливо хочеться зупинитися на головній складовій успішної роботи над новим проектом – на людях, наших колегах, співробітниках відділу абонементу. Саме робота над проектами – індикатор перевірки професіоналізму, людяності, командного духу колективу. Ми раді тому, що цей колектив знову демонструє високу якість вимог, необхідних для реалізації будь-якого проекту. Колектив абонементу на практиці демонструє справжню командну

роботу, де у кожного своя роль. Завідуюча відділом, заслужений працівник культури України Людмила Федорівна Афанасьєва, як досвідчений керівник знайшла кожному місце у роботі над проектом. Генератор ідей, розробник кожного заходу, заняття, душа проекту – завідувача сектором Світлана Миколаївна Сухіна. Поруч – її помічники, які проводять практичні заняття з основ комп’ютерної грамотності: Галина Федорівна Пивоварова, Валентина Василівна Гайдаш. Зустрінуть людей, обігріють їх добрим словом, допоможуть знайти саме ту книгу, яка потрібна, Людмила Феодосіївна Волошина, Любов Володимирівна Левченко, Тетяна Анатоліївна Гапоненко. А Ніна Данилівна Ясиницька як справжній фотолітописець відділу вдало зафіксує найяскравіші моменти кожної зустрічі. У відділі справжня домашня атмосфера, сюди хочеться повертатися знову і знову. Недарма читачі присвячують своїм «бібліотечним музам» такі слова:

*Я здесь нашёл не просто царство книг,
Хотя оно достойно добрых слов,
Я здесь большую истину постиг:
Ещё жива к читателю любовь!*

Успіхи бібліотеки, за підсумками реалізації проекту:

- Створена нова навчально-просвітницька послуга бібліотеки;
- Встановлені партнерські стосунки з новими організаціями та установами: з головою Індустріальної районної у м. Дніпропетровську ради, обласним комунальним закладом «Дніпропетровське медичне училище»; комунальним закладом освіти «Середня загальноосвітня школа № 47»; дніпропетровським центром професійної освіти; товариством з обмеженою відповідальністю «Промислові гази»; центром соціальної роботи з пенсіонерами м. Дніпропетровська; фахівцями в галузі нетрадиційної медицини, біотерапії, психотерапії; школою сучасного самовиховання.
- Членами колективу бібліотеки реалізована можливість долучитися до благодійницької діяльності щодо підтримки найбільш незахищених верств населення: дітей з малозабезпечених сімей та непрацюючих пенсіонерів;
- Створено новий імідж бібліотеки, зміцнилася довіра громади та влади до бібліотеки, мешканці мікрорайонів, які обслуговує бібліотека, сприймають її як безпечне місце, де є можливість людям різного віку навчатися, відпочивати, творчо розвиватися, спілкуватися та розважатися.
- Бібліотека стала помічником, надійним партнером для своїх відвідувачів.

Історія успіхів учасників проекту – членів клубу «Флешка»:

Для Павла Картавого, учня 7 класу, з багатодітної родини (трьох дітей) бібліотека стала другою домівкою, кожного дня і все літо – він помічник бібліотекарів. Засвоївши навички роботи на комп'ютері, Павло покращив свої знання з математики в школі, консультує і допомагає іншим користувачам освоювати навички роботи на комп'ютері, зацікавився творами художньої літератури. Він став на крок ближче до своєї мрії – стати «комп'ютерищиком». Згуртував навколо себе інших учнів. А спілкування з однолітками для цієї категорії читачів – вже успіх.

Влад Суковатий та Влад Арманов знаходять нових друзів не тільки в Інтернеті, а й в бібліотеці. Приводять своїх братів та сестер. Для них бібліотека – це простір спілкування.

Успіхами Романа Іценка, учня 6 класу, можна лише пишатися. Покращив навчання в школі на 1–2 бали. Для нього бібліотека – це подовжений день у школі. За допомогою консультації бібліотекаря, книг, комп'ютера Роман виконує домашні завдання на відмінно. Бібліотека стала йому стимулом у навчанні.

Для таких, як Антон Лавринець і Влад Колайчук, учнів 6 та 7 класів, заняття стали стимулом займатися спортом та улюбленим хобі – орігамі. А як порадували успіхи Антона у кікбоксінгу! Для нього спортивна тематика в Інтернеті та книгах – на першому місці! Влад створює шедеври з орігамі, які черпає з Інтернету, спілкуючись з однодумцями.

Для Юрія Таряніка, учня 7 класу, з багатодітної родини (3 дітей) – налагодження спілкування з батьком за допомогою Скайпу та електронної пошти вирішили сімейні, психологічні та інші проблеми.

Для багатьох інших учасників проекту клуб став місцем, де можна змістовно провести свій вільний час, познайомитися з новими друзями (не випадково з 10 учасників клуб збільшився до 20), місцем, де можна самостійно вирішити різні життєві ситуації.

Як результат – кількість відвідувань електронної читальної зали на абонементі зросла з 500 до 2 197 на рік.

Петриківська районна бібліотека як осередок сприяння розвитку зеленого туризму і зосередження культурних надбань краю

Шумейко Н. С.,
в. о. директора РКЗК «Петриківська ЦБС»

Природа нагородила Петриківський край багатими і винятково різноманітними екосистемами і рекреаціями. Великі туристичні та екскурсійні можливості нашого регіону обумовлені багатьма чинниками: унікальний петриківський декоративний розпис, безліч народних ремесел, численні пам'ятки історії та архітектури, мальовничі краєвиди.

Увага та зацікавленість Петриківкою величезна. Загально відомо, що Петриківщина – край туристичний, тому районна бібліотека зайняла вагомую нішу у його популяризації. А саме, подала заявку та отримала перемогу у 8-му раунді конкурсу проектів співпраці бібліотек з місцевими громадами «Туризм і бібліотеки» програми «Бібліоміст». Зараз наш проект «Бібліотека і громада: будуємо мости взаємодії» активно втілюється в життя.

Учасники проекту та його партнери допомагають у здійсненні поставлених завдань.

Під час координаційної зустрічі всіх учасників проекту було визнано, що саме такої діяльності бібліотеки чекала петриківська громада. На даному етапі стоїть багато важливих завдань щодо надання регіону туристичної привабливості. Це завдання комплексне, вимагає системних зусиль влади, населення краю і бібліотеки – інформаційного центру як для туриста, так і для підприємця чи екскурсовода.

Крім традиційних видів туризму, все більшої популярності набуває сільський зелений туризм, популяризації та підтримці якого поставлено низ-

ку завдань у рамках проекту. Роль бібліотеки на даному етапі відчутна – бібліотекарі сприяють самоорганізації сільських садиб як можливості додаткового заробітку для сільського населення. Бібліотекою розроблено та видано методичні рекомендації для господарів садиб, проведено тренінг для власників сільських «зелених» садиб з метою навчання основам ведення туристичної діяльності «Перші кроки у сільському зеленому туризмі – поради початківцям».

Відчутну допомогу в реалізації проекту надають актив пенсіонерів, ветеранів Великої Вітчизняної війни та праці, організовано волонтерський рух. Бібліотекарі вміло заповнили значну частину дозвілля літніх людей, молоді для здійснення дослідницько-пошукової роботи. Проведено низку заходів під час експедиції-дослідження «Історичний шлях на Петриківщині, по якому рухалася цариця Катерина II від села Супини до Брильового шляху».

За сприяння відділу культури і туризму молодіжним активом на чолі з краєзнавцем М. О. Тимошенком здійснено об'їзд історично важливих місць Петриківки.

Народний умілець Володимир Прудченко розпочав роботу над виготовленням наглядних макетів для облаштування краєзнавчо-етнографічного куточка «Петриківка через роки і століття». На макетах буде відтворено частину слободи Петриківка XVII століття. Учасник проекту, вчитель історії Петриківської середньої загальноосвітньої школи Л. М. Олійник запропонувала відтворити на макеті велич та масштабність Петриківського ярмарку, слава про який передавалась на великій території України.

Краєзнавець, історик О. Ф. Миршавка працює над письмовим описом еволюції розвитку Петриківки (зимівник – хутір – село – слобода – селище – селище міського типу).

Спільно з партнерами проекту готується проведення для бібліотекарів, власників сільських зелених садиб, майстрів петриківського декоративного розпису семінару «Діяльність бібліотеки з інформаційно-рекламного просунення сільського зеленого та історичного туризму».

Впровадження інформаційних технологій дозволяє представити краєзнавчу діяльність на сайті нашої бібліотеки і в соціальних мережах.

З метою розповсюдження інформації про проект розроблено ряд презентацій, які можна демонструвати завдяки придбаному обладнанню за кошти гранту «Бібліоміст» (мультимедійну установку, цифровий фотоапарат, принтер для кольорового друку, веб-камеру, навушники, експозиційні вітрини).

Визначною подією для петриківців є проведення фестивалю «Петриківський дивоцвіт». Цього року він пройшов уперше, і був проведений в місті Дніпропетровську.

Бібліотекою було розроблено багато видань, які є однією з найкращих форм репрезентації краю, майстрів народних ремесел.

В бібліотеці оформлені постійно діючі виставки майстрів петриківського розпису (зараз представлено роботи Н. І. Кондратюк). Окрасою бібліотеки є роботи молодої майстрині, інваліда дитинства, Марини Покришки «Сяйво кольорів Марини Покришки», видано однойменний буклет.

Хотілося б відмітити, що вищеописана діяльність є надзвичайно цікавою, потрібною і перспективною. Проектом охоплено виконання деякої частини програмно-цільового краєзнавчого проекту «Петриківка – коштовна перлина України», який розрахований на 2012–2016 роки.

Отже, ситуація в бібліотеці стрімко змінюється, і те, що здавалось нереальним нещодавно, сьогодні стає природнім.

Одним з найважливіших позитивів є те, що бібліотека відчула активну підтримку громади, а

громада, в свою чергу, відчула увагу, турботу, допомогу від бібліотекарів. А усім нам разом – петриківській громаді – необхідне взаєморозуміння і єднання задля спадковості поколінь.

Науково-методична діяльність і менеджмент якості: осмислення теорії, практичні цінності та особливості використання

Луньова І. Є.,
завідуюча відділом наукової організації і методики
бібліотечної роботи КЗК «Дніпропетровська
обласна універсальна наукова бібліотека імені
Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Якість, менеджмент, керування, система менеджменту якості – ці поняття все частіше входять у нашу повсякденну дійсність. З кожним роком все більша кількість керівників бачать стабільність своїх організацій у налагодженій системі керування, що відповідає світовим стандартам. З початку 80-х років ХХ сторіччя світова спільнота працює над моделями загального управління якості.

Кожна організація, яка бажає зайняти стійке положення в суспільстві, вимушена сьогодні радикально переглядати свою діяльність на основі менеджменту якості, тому що саме ця система ставить у центр будь-якого суспільного та виробничого процесу людину.

Світове бібліотечне співтовариство протягом останніх 10–15 років також активно обговорює проблематику менеджменту якості.

Над впровадженням менеджменту якості та його методик сьогодні плідно працюють бібліотеки Данії, Італії, Франції, Німеччини. Зарубіжні бібліотеки та їх професійні організації, у тому числі й міжнародні, серйозно розглядають проблему застосування менеджменту якості в діяльності бібліотек, про що свідчать публікації ІФЛА, ЮНЕСКО, Європейської Ради.

На сторінках професійної бібліотечної преси сьогодні можна зустріти багато статей з досвіду роботи різних бібліотек щодо впровадження менеджменту якості, з описом проблемних питань застосування головних його принципів у практичну діяльність бібліотечних закладів.

Треба відмітити, що питанням якості роботи бібліотеки завжди приділяли увагу, виходячи з пріоритетів часу, завдань, які перед ними ставились, і власного розуміння значущості тих чи інших питань. Були на той час і свої професійні цінності, які слугували фундаментом їх професійного успіху.

Але критерії управління якістю, які застосовувалися в бібліотеках в останні 30 років, обмежувалися науковою організацією праці і розробкою методів оцінки ефективності конкретних напрямків роботи або бібліотек в цілому. Процес управління якістю розумівся тільки як технологічний процес і полягав у розробці програмних заходів щодо попередження помилок, підвищення культури обслуговування читачів, впровадження НОП і поліпшення умов праці, у встановленні контролю за виконанням наміченої програми або контрольних показників роботи.

Таким чином, процес управління якістю розглядався як локальний напрямок бібліотечної діяльності. Часто поняття «якість» підмінювалося поняттям «ефективність» або «результативність».

Сьогодні традиційні підходи до оцінки ефективності і якості, розроблені бібліотекознавцями тих часів, на базі подань, сформованих в інших соціально-екологічних умовах, не вирішують завдань модернізації бібліотек в умовах реформування суспільства. Об'єктивно необхідним стає формування нової структурованої системи керування якістю бібліотечної діяльності на нових підходах, принципах і стандартах, закладених у менеджменті якості ISO 9000, які вже застосовують як в окремих країнах, так і на міжнародному рівні.

Нове суспільство вимагає від людей активності як на роботі, так і в житті. Бібліотекам, як і будь-яким іншим інституціям громадського суспільства, необхідно докладати узгоджених зусиль для адаптації до мінливих умов. При цьому треба враховувати, що дії керівників бібліотек стануть успішними тільки в тому випадку, якщо вони будуть вестися в ім'я здійснення цілей, а не на виконання функцій. В ідеалі, такий підхід переорієнтує їх з оцінки діяльності на оцінку результатів. Як і все суспільство, керівники бібліотек повинні прагнути до створення такої системи управління, яка в результаті підпорядковується парадоксам теорії складності: «Мінімум управління – максимум керуваності». Основоположник менеджменту якості Е. Демінг підкреслював: «Завдання менеджменту – створення середовища, де кожен може отримати задоволення від своєї роботи». Він стверджував, що 96 % виробничих проблем обумовлені неправильною системою менеджменту, і лише 4 % – помилками виконавців.

На думку багатьох, управління якістю у бібліотечній справі – дивне словосполучення. Люди рідко беруться за те, що їм насправді не потрібно, отже, потреба в управлінні якістю у бібліотечній справі представляється зайвою. Якщо ж слово «менеджмент» замінити такими стандартними складовими всього поняття, як планування, організація, управління персоналом та його інструктаж, а також контроль, то складається враження, що якість часто піддається плануванню, її можна «організувати», і є кадри, якими можна керувати, аби вони виконували свою роботу так, щоб вона однозначно відповідала рівню якості.

Але сьогодні ця теза не спрацьовує. Саме час пред'явив нові вимоги до бібліотечної галузі. Щоб вижити і реалізуватись сьогодні, бібліотеки повинні постійно покращувати свою діяльність, вміти доводити свою значущість суспільству. Головною метою функціонування бібліотеки сьогодні є оперативне та якісне задоволення потреб

користувачів та інших зацікавлених сторін на основі постійного вдосконалювання процесів її діяльності, збільшення і зміцнення її ресурсного потенціалу. І допомогти бібліотекам у цьому може тільки оволодіння філософією і методологією управління якістю.

Ці питання потребують відповідної реакції методичних служб. В сучасних умовах науково-методична робота набуває такого фундаментального значення, якого вона не мала всі попередні десятиліття. Це визначається її сутністю – сприяння адекватному реагуванню бібліотеки, з усіма її ресурсами і можливостями, на глобальні зміни в соціальній системі, що нині відбуваються.

Ще зовсім недавно методисту було достатньо докласти зовсім небагато зусиль для того, щоб працювати у методичному відділі, здобути усі необхідні знання і, маючи бажання і прихильність до цієї діяльності, використовувати отримані знання протягом свого подальшого професійного шляху. Це було пов'язано з тим, що бібліотечні функції, технології і пріоритети не змінювались десятиріччями.

Сьогодні сутність сучасної методичної роботи визначається як «управління змінами». Аналіз методичної діяльності публічних бібліотек Дніпропетровщини свідчить про те, що їй вдалося осучаснити відповідно до змін, які відбулись у країні та бібліотечній галузі. Ця перебудова потребувала рішучості, самостійності, ініціативності. Методистам області на основі ретельного аналізу об'єктивних умов вдалося вірно визначити стратегічні цілі та завдання, окреслити проблемні зони, пов'язані з реалізацією традиційних та нових функцій, розробити і постійно впроваджувати перспективну концепцію розвитку методичної діяльності в регіоні.

Зараз Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека як регіональний науково-методичний центр для бібліотек області, спільно з методистами централізованих бібліотечних систем, активно формує загальну стратегію бібліотечної галузі, розробляє і реалізує нові підходи до безперервної професійної освіти бібліотечного персоналу, поширює проектно-програмну діяльність, намагається впроваджувати нові інформаційні технології та використовувати їх у створенні спільних корпоративних проєктів, використовує новий інструментарій щодо організаційно-методичних аспектів модернізації бібліотек області, використовуючи принципи менеджменту якості, активно формує сучасний професійний світогляд бібліотечного персоналу Дніпропетровщини.

Ця динаміка потребує відповідної реакції бібліотек, і особливо – методичної служби. Складність завдань, які постають перед бібліотеками в цих умовах, зростаючі вимоги до якості бібліотечного обслуговування, пов'язані з поновленням його змісту та використанням сучасних засобів надання інформації, посилюють значимість методичної служби. За ці роки здійснилось її комплексне поновлення, переосмислилось багато положень науково-методичної роботи, відбулась певна трансформація її змісту. В умовах відносної самостійності та можливості вибору свого власного шляху з'явились розмаїття моделей розвитку бібліотек, що в свою чергу обумовило необхідність прийняття нетипових методичних рішень. Саме на методистів покладено органі-

зацію складного пошуку різних варіантів функціонування бібліотеки в новому макросередовищі.

В Дніпропетровській ОУНБ добре усвідомлюють зміни, які відбуваються в бібліотечній галузі, зокрема в її науково-методичній діяльності. Тому методисти Дніпропетровщини повною мірою розуміють велику відповідальність за тих, хто повинен вчити інших, порушують коло проблем, які не розв'язуються через мізерне фінансування, недооцінку значимості бібліотечних закладів владою. Вони допомагають бібліотекарям області зробити їх роботу більш яскравою, розвивають ініціативу та творчість бібліотечних працівників, створюють привабливий імідж сучасної бібліотеки.

Кардинальні зміни в суспільстві, посилення демократичних процесів у житті країни дозволили виробити нову найбільш ефективну стратегію методичної взаємодії з бібліотеками області. Ця стратегія ґрунтується на провідних принципах методичної діяльності, дотримання яких сприяє тому, що сьогодні можна говорити про конкретні позитивні результати.

Сьогодні в бібліотеці сформована і діє цілісна *«Концепція розвитку методичної роботи на період 2010–2015 рр.»*, створено конкретний механізм її реалізації. Вибір основних напрямків методичної діяльності обласної бібліотеки спирається на принципи головної ланки. У *«Концепції...»* виділено кілька реальних пріоритетів, що визначають методичну політику в області:

- Аналіз стану бібліотечної галузі області і прогнозування розвитку бібліотек, відповідно до сучасних тенденцій та технологій;
- Вирішення організаційних проблем функціонування бібліотек в сучасних умовах, забезпечення стратегії їх подальшого професійного розвитку;
- Зміна професійної психології бібліотечного персоналу на основі принципів менеджменту якості;
- Управління інноваційними процесами в ЦБС області, подальший пошук і розробка нових моделей розвитку бібліотек регіону;
- Організація і моніторинг інноваційної діяльності публічних бібліотек області, популяризація бібліотечних інновацій;
- Розвиток системи безперервної професійної освіти персоналу бібліотек області, підвищення його професійної компетентності шляхом проведення заходів, що спрямовані на розвиток інноваційного мислення, організаційних та аналітичних здібностей. Самостійне визначення пріоритетів розвитку бібліотек;
- Розвиток наукового та творчого потенціалу фахівців бібліотек, формування іміджу корпоративної та комунікативної культури в публічних бібліотеках;
- Налагодження широких професійних контактів;
- Об'єднання зусиль 3-х методичних центрів на розробку єдиних мето-

дологічних і методичних підходів щодо вирішення проблемних питань управління бібліотечною справою в регіоні.

Методисти бібліотек Дніпропетровщини здійснюють пошук нових ідей, концепцій, переглядають старі підходи і формують нові, сучасні. Цьому сприяє одна з основних функцій методичної роботи – *аналітико-прогностична*. Методисти ретельно аналізують умови, в яких функціонують бібліотеки, визначають проблемні питання, пропонують шляхи їх вирішення, використовуючи як традиційні, так і нові форми, як-то наукова діагностика і експертиза, оцінка рівня роботи, виявлення елементів інноваційної творчості, тобто здійснюється повноцінна аналітична діяльність.

Виступаючи сьогодні в ролі діагностів, експертів, методисти ДОУНБ оцінюють значимість нових ідей, можливість впровадження їх в життя та прогнозують реальний ефект. Вони пропонують такі нестандартні форми роботи, дякуючи яким у бібліотекаря у самого виникає бажання спробувати використати їх у власній діяльності.

Прикладом того, як сьогодні аналітична функція трансформується в діагностичну, є практика проведення експертно-діагностичних обстежень ЦБС області. Це нова методика аналізу ЦБС області. Щороку бібліотека здійснює три таких заходи. За 5 останніх років фахівцями 3 обласних методичних центрів були проведені дослідження 15 централізованих бібліотечних систем. За формою це нагадує добре відомі комплексні перевірки.

Але в них є певні риси, що відрізняють їх від традиційних перевірок:

- Об'єктом дослідження виступає ЦБС в цілому, а не окремі напрямки її діяльності або структурні підрозділи;
- Метою діагностування є не виявлення недоліків у роботі, а вивчення проблем і особливостей ЦБС;
- Виявлення проблем ведеться не з метою пошуку винних, а з метою об'єктивності осмислення і подальшого їх вирішення.

Ці дослідження дозволяють відстежити динаміку змін у ЦБС за кілька останніх років. Результати перевірок ЦБС доводяться до керівництва органів влади на місцях. Спільними зусиллями фахівців ЦБС, за допомогою методичних рекомендацій фахівців ДОУНБ і обласних бібліотек (молодіжної та дитячої), виробляється стратегія подальшого розвитку бібліотек. За результатами діагностування, у колективах ЦБС в останній день перебування фахівців методичних центрів підводяться не тільки підсумки, але й проводяться своєрідні міні-курси підвищення кваліфікації бібліотечного персоналу ЦБС з різних напрямків діяльності і проблемних питань функціонування структурних підрозділів досліджуваних ЦБС.

Частиною аналітичної діяльності є *методичний моніторинг*. Це своєрідна система відстеження змін у бібліотечній справі, яка покликана зібрати інформацію про діяльність бібліотек, аналіз якої дозволяв би судити про рівень їхньої роботи, нововведення у бібліотечній справі та їх поширення по системі бібліотек. Здійснюється ця система відстеження шляхом виїздів у ЦБС області з метою безпосереднього знайомства зі станом діяльності ЦБС в цілому та її окремих структурних підрозділів. На

відміну від експертно-діагностичних обстежень, що здійснюються групою фахівців протягом декількох днів, виїзд головних фахівців ДОУНБ у ЦБС здійснюється протягом одного дня. Під час виїздів надаються методичні рекомендації з різних питань безпосередньо в бібліотеках, що відвідуються. Оперативне одержання цих даних, спостереження за їхньою динамікою дозволяють оцінювати стан і рівень бібліотечної діяльності та на цій основі розробляти методичні рекомендації щодо подальшого вдосконалення роботи бібліотек.

Ефективним і діючим інструментом бібліотечної справи на сьогодні є *статистика*. В останні роки відбулось переосмислення ролі та переоцінка її значення. Вже декілька років методичний центр ДОУНБ готує аналітико-статистичні матеріали табличного типу, що характеризують діяльність бібліотек області за більш ніж 60-ма параметрами, серед яких: мережа бібліотек, кількість користувачів, документовидач, відвідувань, формування і використання бібліотечних ресурсів, фінансові питання, бібліотечний персонал, матеріально-технічна база та ін. Аналіз подібних статистичних даних, планів роботи та інших документів ЦБС області, їх структурних підрозділів розкриває роботу в динаміці, об'єктивно свідчить про досягнення за певний період, виявляє проблеми, які необхідно вирішувати, дозволяє судити про ефективність та якість роботи. І таким чином прогнозувати діяльність бібліотечних закладів області.

Сьогодні фахівці методичного центру ДОУНБ почали використовувати як оціночні критерії не тільки кількісні показники роботи бібліотек, але й якісні, опановуючи філософію, методологію і методику вдосконалення діяльності бібліотек на основі менеджменту якості в стратегії її подальшого розвитку, враховуючи також і якість методичного забезпечення ЦБС області, участь в обласних заходах щодо підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу. Це дозволяє не тільки характеризувати сформовану ситуацію, визначати загальні тенденції розвитку бібліотек регіону, але й керувати змінами, що відбуваються.

Орієнтація в ситуації, вміння впроваджуватись у нові ринкові відносини, знайомство з досвідом зарубіжних колег допомогли проаналізувати роботу і врахувати те, що сьогодні необхідна нова тактика поведінки і в плануванні своєї роботи.

Осмысливши свою роботу з позицій суспільних інтересів і конкретно всіх верств населення, які обслуговують бібліотеки Дніпропетровщини, фахівці обласного методичного центру спробували знайти нові надійні способи зробити бібліотеку більш корисною і «видимою» для користувача. Звичайного річного плану роботи для цього було недостатньо. Тому, починаючи з 2003 року, ЦБС області використовують у роботі нові власні розробки обласного методичного центру, а саме – програмний метод планування, що передбачає визначення місії, конкретної мети, розробку реальних планів її досягнення.

Новий варіант програми діяльності – це принципово нова схема планування роботи. Вона має не кількісний, а змістовний аспект. У ній знайшли відображення актуальні питання інформаційно-маркетингової діяльності, сучасного розвитку бібліотечного персоналу як головного ресурсу будь-якої організації. Новий зміст і напрям

ки має організаційно-методична робота. У програмі діяльності новий зміст має також і розділ «Інформаційно-бібліографічне забезпечення користувачів», де ЦБС сьогодні переглядають свою роботу як інформаційні центри регіону, інформаційно-консультаційні центри з правових і соціально-побутових питань. Введені зовсім нові розділи: «Профілювання та спеціалізація структурних підрозділів ЦБС», «Проектна діяльність», «Робота за цільовими бібліотечними програмами», «Позиціонування ЦБС» та ін. Усі ці зміни дають можливість персоналу бібліотек області самостійно плідно і творчо працювати над питаннями планово-звітної документації і вчитись самостійно визначати перспективні шляхи розвитку ЦБС в умовах регіональної соціокультурної інфраструктури.

Зовсім не випадково в наш час разом зі зміною загальної парадигми управління, коли почали впроваджуватись такі нові методи, як менеджмент, маркетинг, стратегічне планування, що вимагають участі в їх реалізації всіх структурних підрозділів ЦБС та кожного її співробітника, формуються і принципово нові вимоги до кадрового складу, тобто до персоналу, що розглядається як основний ресурс, який, в першу чергу, забезпечує успіх всієї організації.

В публічних бібліотеках Дніпропетровської області сьогодні працюють 1589 бібліотечних фахівців. Це люди різні за віком, стажем роботи, освітою, займаними посадами. Методичний центр ДОУНБ щорічно практикує проведення моніторингових досліджень бібліотечного персоналу, що дозволяє відстежувати не тільки загальну кількість співробітників та їх розподіл відповідно до освіти, але й склад персоналу за віком, стаж роботи, заробітну плату, плінність кадрів. Централізовані бібліотечні системи області також проводять вивчення соціального портрету своїх колективів з метою визначення шляхів поліпшення соціально-психологічного клімату, фактора підвищення статусу бібліотечної професії і формування концепції подальшого розвитку ЦБС.

Так, наприклад, статистичні дані за 2010 рік свідчать, що фахівців зі стажем роботи до 3-х років в області – 8,5%, понад 10 років – 18,3%, понад 20 років – 52,8%. Вивчення складу бібліотечного персоналу за різними аспектами дозволило методистам ДОУНБ зробити висновок, що кількість працюючих у бібліотеках області зі стажем роботи понад 10 та понад 20 років щороку збільшується на 5–6%.

Адже успіх бібліотеки значною мірою залежить не від освіти та стажу роботи, а й від знань, умінь, ставлення до роботи її співробітників, а також рівня їх професійної підготовленості до специфічної бібліотечної праці.

Проведені моніторингові дослідження дозволили методичному центру ДОУНБ побачити справжній стан справ з кадрами в області, допомогли розробити програму підвищення кваліфікації персоналу, безперервного вдосконалення його знань та адаптації до нових умов. І відповідно до цього внести зміни в плани роботи з підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу.

Перша спроба часткового вирішення цих питань була розпочата ще в 2002 році відділом наукової організації і методики бібліотечної роботи, і сьогодні це є одним

з провідних напрямків діяльності ДОУНБ як методичного центру. Розвивати творчу ініціативу, формувати професіоналізм у бібліотечних кадрів, стимулювати інноваційні процеси в бібліотеках області можна лише постійно вдосконалюючи і навіть змінюючи систему професійного навчання бібліотекарів.

Вивчаючи цю проблему в теоретичних та практичних аспектах, фахівці ДОУНБ намагаються модернізувати підходи до підвищення кваліфікації працівників, згідно з новими сучасними формами та методами, виділивши основні пріоритети:

- Залучення в систему підвищення кваліфікації всіх бібліотечних працівників, незалежно від стажу, рівня освіти і посади.
- Організація навчання молодих кадрів професійним умінням і навичкам, лідерським якостям; розвиток професійних інтелектуальних здібностей.
- Навчання бібліотечного персоналу навичкам інноваційної творчості в професійній діяльності; освоєння методів керування процесом змін у бібліотеках.
- Оперативна трансляція найбільш цікавого і значущого в широке середовище професійної діяльності за допомогою реалізації принципово нових інтерактивних форм навчання.

Треба відмітити, що процес навчання і підвищення кваліфікації бібліотекарів при впровадженні системи менеджменту якості – це постійно діючий процес, який охоплює всі інші функції бібліотеки.

Методичні центри сьогодні повинні розглядати навчання як системний елемент організації всієї роботи бібліотеки, що несе відповідальність за надання їй нової якості роботи. Всю діяльність бібліотеки сьогодні необхідно розглядати не тільки з погляду кількісних показників ефективності роботи, але і з позицій показників якісного росту. При впровадженні системи менеджменту якості від бібліотекарів потрібно особливе налаштування на оволодіння новими знаннями, навичками та уміннями, без відриву від своїх професійних обов'язків, а також – на створення особливих відносин між бібліотекарями, які вже опанували нові підходи, і тими, хто бажає навчитися новим методам. Сьогодні потрібно навчати всіх працівників, у тому числі і адміністрацію. Навчання повинне бути ефективним. Тільки безперервне навчання може привести до постійного підвищення майстерності, саморозвитку. Знання, отримані в ході навчання, дозволять фахівцям по-новому подивитись на бібліотеку, використати ці знання у розумінні складності тих завдань, які вони повинні вирішувати у своїй професійній діяльності в сучасних умовах.

Формування аналітичних навичок, вміння знаходити оптимальні рішення у складних ситуаціях – Дніпропетровський науково-методичний центр використовує різноманітні засоби для формування і розширення професійного світогляду бібліотечних працівників області. Це і традиційні, випробувані часом форми, і нові, сучасні, інтерактивні. Однією з найбільш розповсюджених традиційних форм підвищення компетентності, що дозволяє різнобічно і планомірно висвітлювати питання теорії і практики бібліотечної діяльності, залишаються, звичайно, *семінари*. Зараз ця форма

значно осучаснена, модернізована. Суть проведення семінарів сьогодні належить до розряду проблемного навчання, і при незначних фінансових витратах дає дуже відчутний результат. Формою реалізації виступають довгострокові тренінгові семінари, проектні семінари, учбово-практичні семінари, відмінною рисою яких є максимальне наближення теорії до практики. Сьогодні подібне проблемне навчання стало своєрідним інструментом апробації нових ідей, інновацій, поглядів.

Враховуючи постійні зміни в суспільстві, які потребують нових підходів до організації діяльності бібліотечних закладів як сучасних інформаційних центрів, та зробивши моніторинг стану інформаційно-бібліотечних ресурсів в ЦБС області за останні роки, методичним центром ДОУНБ було проведено декілька важливих і дуже корисних учбово-практичних семінарів для керівників бібліотек та методистів, завідуючих відділами обслуговування, комплектування і обробки літератури ЦБС області. Допомога керівникам ЦБС у засвоєнні управлінських інновацій і реалізації стратегічних напрямків розвитку бібліотек є сьогодні головним завданням навчання. Від їхнього професійного рівня залежить успішна модернізація бібліотечної справи в області. Співробітникам ДОУНБ доводиться самостійно навчатися в цьому напрямку, використовуючи досвід інших бібліотек, здійснюючи відрядження до них та ознайомлюючись з публікаціями, що стосуються питань управління і менеджменту якості у професійних виданнях. А потім одержані теоретичні і практичні навички проектувати на управлінський склад ЦБС. З цією метою, починаючи з 2005 року, методисти ДОУНБ розробили і вже 6 років реалізують 2 освітніх проекти професійного навчання: для завідуючих методичними відділами ЦБС – «Обласна квітнева школа методиста» і для директорів ЦБС області – «Обласна травнева школа керівника-менеджера».

Заняття у цих освітніх проектах проводяться протягом 3–5 днів. Присутнім пропонуються консультації провідних спеціалістів ДОУНБ за різними темами та напрямками роботи: «Управління сучасною бібліотекою: зміна філософії, сучасні моделі, нові пріоритети», «Корпоративна культура як фактор розвитку інноваційних процесів в публічній бібліотеці», «Психологія управління персоналом у бібліотеці», «Комунікативна культура особистості: компоненти спілкування у професійній сфері», «Корпоративна культура як фактор розвитку інноваційних процесів у публічній бібліотеці», «Позиціонування бібліотеки, або Новий ракурс звичної діяльності», «Організаційна культура та культура організації», «Бібліотечний інноваційний менеджмент – шлях до професійного вдосконалення», «Публічна бібліотека в інформаційному просторі місцевої громади», «Місія публічної бібліотеки в інформаційному суспільстві: соціальні орієнтири, ресурсний потенціал», «Менеджмент якості – шлях до успішної бібліотеки. Складові управлінського успіху». Також представлено проблемно-орієнтовні доповіді: «Методи і стиль керівництва як функціональні складові управлінської діяльності директора ЦБС», «Бібліотечний менеджер як лідер сучасних перетворень, або Складові професійного успіху», «Соціальне партнерство як фактор підвищення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування місцевої громади» та ін.

У межах занять відбуваються практичні майстер-класи; групові обговорення

(опис конфліктних ситуацій при взаємодії керівника і рядових бібліотекарів); ділові ігри (метод, за допомогою якого відбувається відпрацьовування навчальної тематики на основі ситуацій і матеріалу, що моделюють ті або інші аспекти професійної діяльності бібліотекарів); рольові ігри (навчання навичкам міжособистісного спілкування з читачами, колегами, керівництвом, підлеглими); поведінкове моделювання (освоєння методики професійного поведіння); дискусії (обмін думками між бібліотечними працівниками з проблемної ситуації); метод мозкового штурму (розбір проблемних практичних ситуацій групою бібліотекарів); міні-лекції (короткий оповідальний виклад нового матеріалу на тренінгу протягом 5–7 хвилин).

Тобто спеціалісти ДОУНБ намагаються поставити і висвітлити питання, які постійно виникають у керівників ЦБС в практичній діяльності.

Також звичним явищем у практиці роботи ДОУНБ стало проведення зональних заходів щодо підвищення професійної компетентності з різними групами фахівців ЦБС. Таким чином, слід зазначити, що сьогодні вже сформувалась нова особлива система взаємовідносин між обласною бібліотекою і бібліотеками області. ДОУНБ опрацьовує теоретичний із практичними викладеннями науковий і методичний фундамент тієї чи іншої форми підвищення кваліфікації в системі освітньої програми, а бібліотеки забезпечують виконання прикладної її частини. У результаті такого співробітництва створюються своєрідні навчальні комплекси, творчі майстерні, що дозволяють організовувати навчання на принципово нових засадах. Спостерігаючи за впровадженням нових форм професійного навчання, методисти ДОУНБ намагаються надавати перевагу таким формам, які спонукають до творчості і пошуку нових нестандартних рішень, наголошують на нових інтерактивних формах навчання, методика проведення яких сьогодні теоретично не розроблена, а народжується практикою.

До системи підвищення кваліфікації бібліотечного персоналу області сьогодні по праву можна віднести вже сформований освітній проект професійного навчання – обласна виїзна проблемно-творча лабораторія для сільських бібліотек.

На таких заходах теоретичні консультації супроводжуються трансляцією цікавих практичних доробків. Розглядаються питання розвитку сільських бібліотек у контексті сучасних проблем і перспектив, можливостей сільських бібліотек щодо задоволення інформаційних та дозвіллевих інтересів читачів; інноваційних форм і методів роботи серед читачів з популяризації літератури краєзнавчого змісту; пошуково-дослідницької роботи бібліотек у межах культурно-історичного краєзнавства та ін. Виїзна проблемно-творча лабораторія була вперше проведена на базі Дніпропетровської районної ЦБС для завідуючих структурними підрозділами цієї ЦБС та завідуючих сільськими бібліотеками-філіями восьми прилеглих районів. Це тоді, ще у 2002 році, була апробація нової форми підвищення професійної компетентності сільських бібліотекарів, які сьогодні через фінансові труднощі позбавлені можливості ознайомлюватись із професійною літературою, професійними періодичними виданнями, виїжджати до колег в інші бібліотеки. Підготовка такого заходу вимагає глибокого вивчення досвіду роботи бібліотек і вироблення конкретних методичних рекомендацій щодо відповід-

ного напрямку роботи. «Я хочу вам розповісти...» – це назва творчо-дослідницьких лабораторій, що проходять у рамках загальних програм лабораторій. Під час розгляду питань функціонування сьогоднішньої сільської бібліотеки з її безліччю проблем виникають: цікава жвава розмова, обмін думками, досвідом завідуючих сільськими бібліотеками різних районів області та всіх присутніх.

В останні роки методичним центром ДОУНБ були організовані і проведені такі творчі лабораторії: «Сільська бібліотека – нова стратегія розвитку» (на базі Дніпропетровської районної ЦБС), «Сільська бібліотека в соціокультурній інфраструктурі села» (на базі Верхньодніпровської районної ЦБС), «Сільська бібліотека: соціальні пріоритети розвитку» (на базі Апостолівської районної ЦБС), «Сільська бібліотека – інформаційно-культурний центр місцевої громади» (на базі Юр'ївської районної ЦБС), «Сільська бібліотека – територія читання, дозвілля, спілкування» (на базі Петропавлівської районної ЦБС), «Сільська бібліотека: пошук ідей, майстерність, співпраця» (на базі Васильківської районної ЦБС). Також на заняттях лабораторій обов'язково використовуються тренінгові методики з проблемних питань визначення нових інноваційних послуг для мешканців сільських громад.

Використовуючи досвід проведення обласних виїзних проблемно-творчих лабораторій, методисти міських і районних ЦБС також організовують творчі лабораторії для працівників своїх ЦБС. Таким чином, можна стверджувати, що основними принципами управління і організації професійного навчання в бібліотеках Дніпропетровщини є:

- актуальність проблематики навчання, обумовлена досягненнями в бібліотечній та суміжних галузях;
- відповідність форм і методів навчання сучасним потребам, використання діалогових, інтерактивних методів;
- всебічність і цілеспрямованість навчання, що передбачає наявність кваліфікованих педагогів, достатність технічного оснащення та інформаційного потенціалу бібліотек.

Фахівці методичного центру ДОУНБ добре розуміють, що від кадрів залежить стабільний розвиток бібліотек в інформаційному середовищі, що швидко змінюється. Тому вони працюють над створенням дійсно сучасної системи безперервної освіти, яка має формувати високий професійний рівень бібліотечних працівників, розвивати в них творче мислення, задовольняти потреби в нових знаннях та інформації про напруження в бібліотечній галузі в Україні та за її межами, узагальнювати і розповсюджувати бібліотечні інновації.

У Дніпропетровську продовжує функціонувати обласна науково-методична рада (методисти трьох обласних бібліотек). Її засідання проходять у формі дискусій та годин відвертої розмови і присвячуються вирішенню проблем управління інноваційними процесами в ЦБС області, новим концепціям методичної діяльності бібліотек, сучасним підходам до організації безперервної освіти бібліотечного персоналу ЦБС

області, питанням використання нового інструментарію щодо організаційно-методичних аспектів модернізації бібліотек на основі менеджменту якості та ін.

Реалізація заходів у системі безперервної бібліотечної освіти в Дніпропетровській ОУНБ базується сьогодні на принципі випереджального навчання, що передбачає одержання нових знань і навичок, які дозволяють співробітникам ЦБС області протягом ряду років почувати себе комфортно у професійному інформаційному полі.

Перед методистами завжди стояло завдання – прогнозувати діяльність бібліотек, передбачати тенденції їх розвитку і по можливості впливати на них, працювати на випередження. Формуючи концепцію подальшого розвитку ЦБС, методисти ДОУНБ детально вивчили проблеми використання інформаційно-бібліотечних ресурсів, суспільну думку користувачів з різних питань. Аналіз методичної діяльності публічних бібліотек Дніпропетровщини свідчить про те, що їй вдалося осучаснити у відповідності до змін, які відбулись у країні та бібліотечній галузі. Ця перебудова потребувала рішучості, самостійності, ініціативності. Методистам області, на основі ретельного аналізу об'єктивних умов, вдалося вірно визначити стратегічні цілі та завдання, окреслити проблемні зони, пов'язані з реалізацією традиційних та нових функцій, розробити і постійно впроваджувати перспективну концепцію розвитку методичної діяльності в регіоні.

Зараз ДОУНБ як регіональний науково-методичний центр для бібліотек області спільно з методистами централізованих бібліотечних систем активно формує загальну стратегію бібліотечної галузі, розробляє і реалізує нові підходи до безперервної професійної освіти бібліотечного персоналу, поширює проектно-програмну діяльність, намагається впроваджувати нові інформаційні технології та використовувати їх у створенні спільних корпоративних проєктів, використовує новий інструментарій щодо організаційно-методичних аспектів модернізації бібліотек області на основі менеджменту якості, активно формує сучасний професійний світогляд бібліотечного персоналу Дніпропетровщини.

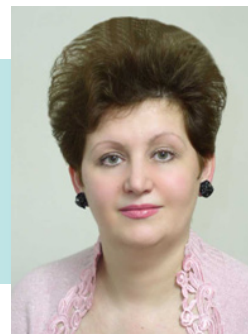

10 років у колі права: діяльність Центру правової інформації Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія

Барабан І. В.,

завідуюча відділом наукової інформації та бібліографії
КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова
бібліотека імені Первоучителів слов'янських
Кирила і Мефодія»

Правова держава починається з громадянина, який перш за все повинен знати закони своєї країни та правові норми свого регіону. Правова культура необхідна і державному чиновнику, і пересічному платнику податків, і студенту, і школяру, і пенсіонеру. Таким чином, проблема загальнодоступності офіційних правових актів сьогодні є надзвичайно актуальною. Тим більше, що в останнє десятиліття спостерігається різке збільшення кількості правових актів в інформаційному потоці. Тривалий час ознайомлення населення з виданими правовими актами в нашій країні відбувалося, головним чином, через засоби масової інформації, які, при всіх своїх перевагах, не можуть забезпечити необхідної повноти висвітлення, а також можливості вибіркового отримання інформації з конкретного питання.

Бібліотеки за всіх часів виступали провідниками політики держави і чуйно реагували на зміни, що відбуваються в соціальному, політичному та правовому житті країни і регіону. Сьогодні важко заперечувати той факт, що бібліотеки є невід'ємною частиною інфраструктури місцевого співтовариства, насамперед – її інформаційної складової. Виконуючи свою високу соціальну місію, бібліотеки завжди забезпечують висхідно-низхідні потоки інформації серед громадян. Тому відкриття Центру правової інформації (ЦПІ) у **квітні 2003 року** в Дніпропетровській обласній універсальній науковій бібліотеці (ДОУНБ), на базі відділу наукової інформації та бібліографії, стало логічним кроком щодо створення загальнодоступного інформаційно-правового простору для населення області. У поточному році Центру виповнюється **10 років**.

Відзначаючи цю дату, хотілося б згадати, як все починалося. Вочевидь, час, що минув з моменту відкриття, – це етап, коли відбувалося становлення діяльності та усвідомлення свого місця в системі розширення правового забезпечення населення. Центр експериментував з формами та методами роботи, напрацьовував свою аудиторію користувачів, шукав і знаходив партнерів, налагоджував контакти з владою, і взагалі, створював свій імідж і набирався досвіду. З урахуванням того, що Центр починав свою роботу, так би мовити, «з чистого аркуша», особлива увага спочатку була приділена розробці регламентуючих документів.

При розробці концепції «Положення про ЦПІ» першочергово були виділені дві пріоритетні функції. З одного боку це – збір і збереження повнотекстових офіційних документів усіх рівнів, незалежно від місця, часу і форми їх видання, з іншого ж боку – забезпечення доступу до цих документів кожного зацікавленого громадянина чи організації, незалежно від соціального, правового статусу, місця проживання, фінансових можливостей та інших умов. Таким чином, відкритість і доступність для всіх категорій користувачів стали головними принципами, покладеними в основу діяльності ЦПІ.

Відповідно до «Положення про ЦПІ» були визначені головні завдання, а саме: створення умов для повноцінного обслуговування громади правовою інформацією; оперативне та якісне задоволення правових потреб користувачів шляхом надання широкого спектру послуг на основі впровадження новітніх інформаційних технологій; інформування населення щодо правових аспектів діяльності органів влади на основі копій суспільно важливих нормативно-правових актів, які мають загальний характер та підлягають опублікуванню.

Були розроблені також і основні напрямки діяльності ЦПІ: організація інформаційно-правової підтримки незахищених верств населення регіону; інформаційне забезпечення представників органів влади; масова просвітницька та популяризаторська діяльність.

Були розроблені також і основні напрямки діяльності ЦПІ: організація інформаційно-правової підтримки незахищених верств населення регіону; інформаційне забезпечення представників органів влади; масова просвітницька та популяризаторська діяльність.

При формуванні фонду Центру враховувалося, що правова інформація повинна бути повною, точною і всебічною. Тому добір фонду ЦПІ здійснювався з урахуванням потреб у правовій інформації. Сьогодні книжковий фонд Центру правової інформації являє собою добірку різних видів видань правової тематики і нараховує близько **5 тисяч** одиниць зберігання. Значну і дуже важливу частину фонду складають законодавчі матеріали. До складу фонду входять зібрання документів органів законодавчої, виконавчої, судової влади, а також міжнародних документів. До послуг користувачів – такі розділи, як конституційне, адміністративне, фінансове, цивільне, господарське, сімейне, трудове, земельне, кримінальне та міжнародне право. Це різноманітні довідкові та енциклопедичні видання юридичного характеру, кодекси

законів і коментарі до них, збірники офіційних документів України, окремі видання документів і коментарі до них, збірники документів міжнародного та зарубіжного права і збірники зразків типових документів.

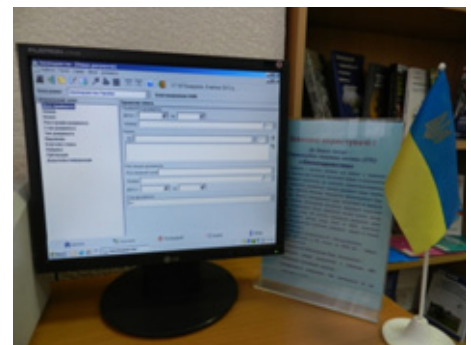
Фонд офіційних поточних видань зараз нараховує близько **20 тисяч** одиниць зберігання. Це, насамперед, закони, укази, постанови, нормативні акти міністерств і відомств незалежної України з 1991 року по сьогоднішній день, а також – ретроспективний фонд правових документів СРСР, УРСР, РСФСР, починаючи з 1947-го по 90-ті роки.

Розуміючи свою посередницьку роль між правовою інформацією та споживачем, ЦПІ продовжує роботу, поповнюючи свої фонди, оскільки тільки за умови повноти правових ресурсів можна забезпечити гідну якість обслуговування споживачів.

Оскільки до діючих законодавчих актів вноситься безліч змін, доповнень, деякі документи втрачають силу, дія інших припиняється, то періодично виникала об'єктивна потреба звернення до електронних баз даних. Тож, починаючи з перших років існування у віданні Центру знаходиться електронна юридична інформаційно-пошукова система **«Законодавство»**. Слід зазначити, що ця система користується підвищеною популярністю серед користувачів Центру, бо має переваги над традиційними джерелами на паперових носіях, а саме: оперативне поповнення бази даних дає можливість ознайомитись з повним текстом документа, а також простежити внесення змін до нього протягом часу (історія документа).

Для задоволення інформаційних запитів користувачів під час роботи з базою виконується великий масив фактографічних і уточнюючих довідок. Дуже часто співробітникам Центру доводиться уточнювати інформацію про документ, який є у читача: номер, назву, а іноді й дату прийняття документа. Миттєвість одержання повної інформації про необхідний читачеві документ забезпечується пошуковими реквізитами системи. При виконанні фактографічних довідок, застосовуючи пошук за реквізитами, можна швидко задовольнити потреби читачів у визначенні джерела публікації окремого документа або тих документів, на які він посилається. Таким чином, переваги використання електронних баз даних для досягнення повноти, точності й оперативності пошуку документів очевидні. Доступ до інформаційних мереж дає можливість користувачам ЦПІ одержати принципово нові обсяги інформації іншим способом.

З метою подальшої популяризації можливостей цієї бази була створена мультимедійна презентація **«Інформаційно-пошукова система «Законодавство»**. Близько **20 тисяч** користувачів протягом 2003–2013 рр. вже звернулися до електронної бази даних **«Законодавство»**. Матеріали електронної юридичної інформаційно-пошукової системи використовуються не лише для надання допомоги населенню, а також для бібліотек

і установ області. Практикується підбір тематичних блоків законодавчих матеріалів найрізноманітнішої тематики.

Наявність вагомих інформаційних ресурсів у розпорядженні ЦПІ дає можливість пропонувати користувачам широкий спектр бібліотечно-інформаційних послуг: пошук окремих законодавчих актів або за визначеною темою; виконання бібліографічних довідок з правових питань; індивідуальне та групове інформування; консультативна допомога щодо методики пошуку юридичної інформації у мережі Інтернет. Великим попитом у читачів користуються сервісні послуги, а саме: електронне копіювання необхідних документів, прийом замовлень і відповіді електронною поштою та в телефонному режимі. Центр також практикує добір та розсилку правових документів певної тематики електронною поштою на замовлення установ та бібліотек області. У Центрі передбачено відкритий доступ до правових документів для всіх бажаючих, а також консультації бібліографа з питань користування наявним обсягом законодавчої літератури.

Оскільки головною метою при розробці концепції ЦПІ було сприяння вирішенню проблеми дефіциту правової інформації та можливості доступу до неї соціально незахищених верств населення, то згодом стало життєво необхідним, крім надання самих правових документів, надавати ще й юридичні консультації. Бібліотека звернулася до Головного управління юстиції у Дніпропетровській області з проханням щодо можливості

надання юридичних консультацій, необхідних громадянам для прийняття рішень з питань державного і приватного життя, а також з метою забезпечення державного захисту прав і свобод, гарантованих Конституцією України. На сьогоднішній день, згідно з домовленістю, щочетверга з 14.00 до 17.00 кваліфіковані фахівці-правознавці проводять безкоштовні консультації для користувачів бібліотеки.

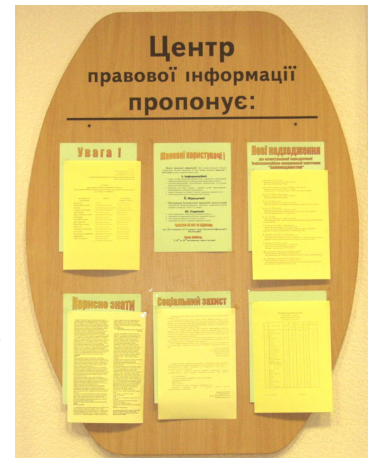
Під час цих зустрічей кожен бажаючий може отримати інформацію про порядок звернення в державні та місцеві органи влади як на традиційних паперових носіях, так і в електронному вигляді, а також консультацію щодо звернення громадян до суду, міліції, прокуратури, нотаріальних контор міста та області і таке інше.

Треба відзначити, що палітра інформаційних запитів найрізноманітніша. Аналіз питань користувачів показав, що інформаційні потреби більшої їх частини концентруються навколо проблем, безпосередньо пов'язаних з організацією повсякденного життя, адаптацією до нових умов, з облаштуваністю й організацією побуту, працевлаштуванням, необхідністю освоюватися у новому правовому середовищі. На всі запитання надаються кваліфіковані відповіді юристів, які підтверджуються посиланнями

на документи як на традиційних паперових носіях, так і на електронні сервери.

За часи існування Центру юридичні консультації одержали понад **1000 користувачів**.

Дуже корисними для населення виявилися матеріали рекламно-інформаційного стенду **«Правовий центр інформує»**. Регулярно поновлюються розділи **«Корисно знати»**, де здійснюється інформування громади про діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування. В розділі **«Соціальний захист»** користувачі отримують юридичні поради і роз'яснення щодо соціально-побутових питань. Для зручності населення на кожне півріччя складається та оприлюднюється графік чергування фахівців Головного управління юстиції з надання безоплатної первинної правової допомоги. Таким чином, городяни мають можливість обирати юриста з певної отрасли права.

Функціонує постійно діюча виставка **«Новинки правової літератури»**. Великим попитом серед читачів користується **«Архів юридичних консультацій»**, що містить ксерокопії з періодичних видань щодо земельної і житлової реформ, оплати житла і комунальних послуг, соціального захисту, працевлаштування, побутового обслуговування. Оперативно реагуючи на запити громади, своєчасно були підготовлені тематичні папки **«Пенсійна реформа»** та **«Соціальний захист»**.

Одним з найбільш перспективних аспектів роботи ЦПІ є **Інтернет**. У даний час в українському сегменті Інтернету правова інформація представлена у вигляді різноманітної групи ресурсів: сайти владних структур, велика кількість асоціацій, політичних і правозахисних організацій, юридичних навчальних закладів. Для зручності користувачів співробітниками Центру була розроблена брошура **«Правові Інтернет-ресурси України»**, до якої увійшли адреси сайтів органів державної влади України, судової системи, юридичних консультацій, а також посилання на електронні книги, журнали і газети.

Як показує аналіз використання мережі Інтернет у практиці Центру, співробітники користуються нею в якості допоміжного засобу. Інтернет незамінний і зручний для того, щоб оперативно отримати нові законодавчі та нормативні акти, які вже підписані, але ще не опубліковані і не внесені в інформаційні банки даних.

Кваліфіковані працівники Центру з великою повагою ставляться до кожного відвідувача і завжди готові допомогти кожному в пошуку, підборі та оцінці доступних правових ресурсів. Книжковий фонд, інформаційні видання, електронні носії допомагають якісно виконувати найрізноманітніші запити користувачів.

У системі підвищення правової культури і правосвідомості населення дуже дієвим фактором є проведення масових заходів. Діяльність ЦПІ базується на **диференційованому** підході, **комплексності** популяризації правової літератури

та розмаїтті її форм, виваженому *поєднанні індивідуальної* роботи, *наочної популяризації* книг, ідей та *творчих акцій* правової тематики. В Центрі систематично проводяться різнопланові заходи: «круглі столи», екскурсії, бесіди, уроки правових знань, вікторини, диспути, правові дебати та ін. Традиційним стало і оформлення книжково-ілюстративних виставок за соціально значущими та актуальними темами.

Слід зазначити, що діяльність ЦПІ по багатьох параметрах виходить за межі сформованих уявлень про традиційне бібліотечне обслуговування. Це яскраво проявляється в поєднанні форм бібліотечного обслуговування, властивих бібліотеці, і нових, що з'явилися тільки в діяльності ЦПІ. Вбачаючи свою соціальну роль, насамперед, у створенні умов для вільного і повного задоволення інформаційно-правових запитів усіх громадян, Центр здійснює постійну роботу з правового всеобучу населення.

Шлях до правової держави починається з підвищення правової культури суспільства взагалі і кожної людини зокрема, тому виховання правової культури повинно починатися з молодого віку. Саме тому співробітники Центру пріоритетним напрямком вважають роботу з підлітками та молоддю. Це і школярі, і учні ліцеїв, училищ, коледжів, і студенти вищих навчальних закладів. Оскільки підлітки часто відчують себе незахищеними у різних життєвих ситуаціях і потребують індивідуального

підходу, правове виховання ведеться за віковими групами, поєднаними загальними інтересами, а в процесі роботи обираються методи і форми, яких найбільше потребує і має змогу зрозуміти саме відповідна аудиторія. Знаючи і дотримуючись власних прав, молодь вчиться поважати і права інших людей, не порушуючи їх.

Як показують практика і аналіз проведених заходів, залучення та об'єднання зусиль різних фахівців для роз'яснення та популяризації правових знань дають не тільки достовірну інформацію нашим користувачам, але й формують активну життєву позицію та сприяють підвищенню юридичної грамотності молоді. ЦПІ володіє різними інформаційно-правовими ресурсами і тому здатен зробити свій внесок у підвищення правової культури населення. Центр пропонує своїм відвідувачам унікальне «інформаційне меню», сформоване з урахуванням запитів місцевого населення. Така гнучкість можлива завдяки тому, що Центр правової інформації, та й бібліотека в цілому – це динамічна структура, яка постійно розвивається і прагне відповідати викликам часу й специфічним місцевим потребам.

Щороку Центр бере участь у проведенні Обласного тижня права на території

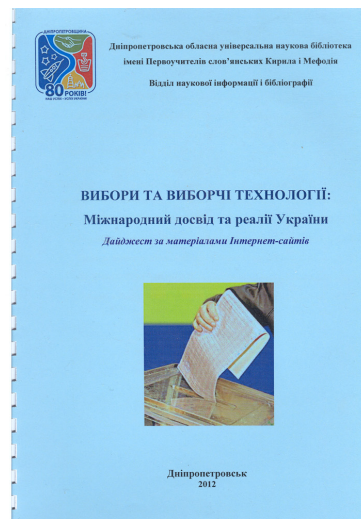
Дніпропетровської області в рамках *Всеукраїнського тижня права*, який має аполітичний характер і сприяє вихованню у громадян поваги до закону.

Взявши курс на правове забезпечення своїх користувачів, Центр правової інформації за 10 років розробив декілька оригінальних видавничих проєктів. Так, у 2003 р. було підготовлено до друку «*Фінансово-правовий словник*», до якого увійшло понад 1126 фінансово-правових термінів і понять. У 2004 р. побачив світ довідково-бібліографічний посібник «*Кримінальне право України*», який складався з трьох блоків: бібліографічного, дайджест-блоку і довідкового блоку. У 2006 р. на замовлення Дніпропетровської обласної адміністрації Центром були розроблені Інтернет-дайджест «*Бюджет. Місцева влада. Соціальна справедливість*» та збірник аналітичних матеріалів «*Рейдерство в Україні*». У 2007 р. в межах проведення Всеукраїнської кампанії із вшанування пам'яті жертв геноциду українського народу було підготовлено збірник законодавчих і нормативних документів «*Голодомори в Україні*». У 2008 р. ЦПІ активно брав участь у реалізації Всеукраїнського проєкту «*Ресурси бібліотек у боротьбі з корупцією*» і підготував тематичні видання – бібліографічний покажчик літератури з фондів ДУОНБ «*Корупція: проблеми, сутність, боротьба*» та збірник законодавчих і нормативних документів «*Боротьба з корупцією в Україні*». Всі видання отримали позитивну оцінку.

У 2009 р. на запит Обласного управління культури було розроблено видання «*Соціально-культурний розвиток України: повнотекстовий збірник державних програм на 2008–2012 рр. Вип. 1 та Вип. 2*», а у 2010 р. – «*Стратегії державного розвитку: Повнотекстова збірка матеріалів за інформаційно-пошуковою системою «Законодавство»*».

У 2011 р. до травневих свят Центром був підготовлений тематичний збірник «*До 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні: Законодавчі акти за інформаційно-пошуковою системою «Законодавство»*. Видання містить нормативні акти, які визначають та регулюють пільги і гарантії учасників та інвалідів Великої Вітчизняної війни, і користується неабиякою популярністю.

На початку 2012 р. надійшло замовлення від обласної адміністрації на розробку видання за виборчою тематикою. З огляду на інтерес, що виник до виборчих процесів, Центром було підготовлено тематичний інформаційний збірник «*Вибори та виборні технології: Міжнародний досвід і реалії України*». Це кумулятивне видання, що поєднує аналітичні матеріали з питань виборчого законодавства України, матеріали з практичного досвіду виборчого законодавства країн світу та питання технології виборчого процесу. Збірник видано на паперових носіях, а електронна версія розміщена на сторінках бібліотечного сайту.

Центр завжди оперативно реагує на потреби часу. Так, у минулому році до Дня Соборності і Свободи України було підготовлено видання **«День Соборності та Свободи України – свято єдиної української держави»**, у вигляді дайджесту, за матеріалами Інтернет-сайтів. Воно містить законодавчі акти, історичні матеріали, а також фотографії видатних політичних діячів України початку ХХ ст., а до Дня Холокосту було укладено збірку **«Жертви нацизму: Законодавчі акти за ІПС «Законодавство»**. Ці видання виявилися дуже актуальними.

Сьогодні вже закінчено роботу над створенням збірника інформаційних матеріалів **«Соціально-побутові чинники правової політики України»**. Видання відображає чинні нормативно-правові документи України з питань соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, жит-

лово-комунального господарства, охорони навколишнього середовища, питань зв'язку, організації дорожнього господарства. Збірник укладено за електронними матеріалами Державних органів влади. Видання структурно поділено на тематичні розділи, у межах яких згруповані законодавчі акти певної тематики у зворотньо-хронологічному порядку, з посиланнями на джерела публікації. Збірник буде виданий на паперових носіях, а електронна версія розташована на сторінках сайту ДОУНБ і доступна широкому загалу користувачів. До речі, презентацію цього видання заплановано на квітень 2013 року – до 10-ї річниці Центру.

Треба зазначити, що робота в правовому полі потребує відповідних зв'язків із фахівцями цього напрямку, тому в Центрі налагоджені творчі контакти з вченими-правознавцями Дніпропетровська, зокрема, з кандидатом юридичних наук, професором Дніпропетровської юридичної академії (ДЮА) В. М. Тертишником, який досліджує проблеми кримінально-процесуального права; докторантом Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України І. І. Хожило; головою комісії Союзу адвокатів України, віце-президентом Української асоціації споживачів С.О. Торпчиною-Агалаковою.

Правовиховна діяльність Центру передбачає обов'язкову *координацію* з іншими зацікавленими установами, закладами, громадськими організаціями, перш за все – правоохоронними. Ділові стосунки склалися у ЦПІ ДОУНБ з Головним управлінням юстиції у Дніпропетровській області (ГУЮ). З перших кроків існування Центру було укладено угоду про спільну діяльність щодо проведення комплексу заходів із правової освіти населення. Щорічно складається поточний план, у межах якого планується спільне проведення лекційних занять, «круглих столів», Днів правової інформації, інформаційних годин, тематичних екскурсій та правового лікнепу – як для користувачів, так і для бібліотечних працівників. Така плідна співпраця стала можливою, оскільки для населення області ДОУНБ виступає найбільшим фондоутримува-

чем правової інформації. Роботу Центру орієнтовано на підтримку тієї частини населення, для якої проблема доступу до необхідної інформації постає дуже гостро. До цієї категорії, насамперед, належать соціально активна частина громади і малозабезпечені громадяни, які не мають коштів на оплату кваліфікованих юридичних консультацій та на передплату періодичних видань.

Завдяки співпраці з Головним управлінням юстиції ЦПІ ДОУНБ регулярно отримує видання: *«Бюлетень Головного управління юстиції у Дніпропетровській області»* та газету *«Правник»*. Оскільки видання знаходяться в ЦПІ у відкритому доступі і мають наклад, то користувачі із зацікавленістю очікують кожного свіжого номеру. Треба зазначити, що ці видання містять не тільки переліки зареєстрованих нормативно-правових актів, оголошення, графіки проведення «гарячих ліній», але й коментарі та роз'яснення представників органів влади щодо життєвих питань.

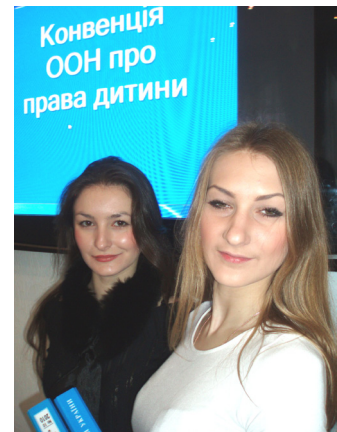

за активну участь у формуванні у молоді поваги до права, гуманістичних правових ідей, загальнолюдських і національних правових цінностей. Управління постійно здійснює методичну допомогу Центру, надає матеріали з роз'ясненням норм чинного законодавства та актуальних правових питань і всіляко підтримує творчі ініціативи Центру.

Вже другий рік за підтримки відділу правової роботи, правової освіти та кодифікації (ГУЮ) відбувається реалізація соціокультурних проектів правової тематики у межах «Регіональної комплексної Програми правової освіти населення на 2011–2015 рр.». Так, у 2012 р. ЦПІ розробив спільний проект *«Виховання правової культури – шлях до побудови правової держави»*. Головною метою проекту було інформаційно-

Викликають інтерес і методичні посібники різної тематики, підготовлені фахівцями управління юстиції, які надходять до Центру. Це *«Порядок поділу майна, що є у спільній власності подружжя»*, *«Забезпечення права громадян на захист від шкідливого впливу шуму»*, *«Гендерна рівність»*, *«Діти мають не тільки права, а й обов'язки»*, *«Проведення місцевих виборів»*. Дуже важливим є той факт, що в розпорядженні Центру знаходяться також електронні версії цих видань, і він має можливість поширювати матеріали серед громади у різних варіантах.

У 2009 р. Головне управління юстиції (ГУЮ) у Дніпропетровській області відзначило роботу ДОУНБ подякою

правове забезпечення громади шляхом масово-просвітницької та популяризаторської діяльності. Проект працював на подолання проблеми недостатньої правової обізнаності населення, у тому числі і підлітків. Партнерами проекту виступили Головне управління юстиції та патентні повірені в Україні. У якості учасників увійшли міський юридичний ліцей, ліцей інформаційних технологій і середня загальноосвітня школа № 2.

Оскільки у системі підвищення правової культури дуже дієвим фактором є проведення масових заходів, то головний акцент було зроблено саме на це. Дуже корисною виявилася **«Правова пізнайка»** – перегляд мультиплікаційних роликів про права дітей у сучасному світі, для учнів п'ятих–шостих класів. Завдяки поєднанню пізнавальної та розважальної інформації діти отримали знання, які стали їм у пригоді в повсякденному житті. Під час проведення **Правової студії «Знаємо свої права – виконуємо свої обов'язки»** учні міського юридичного ліцею ознайомилися з Програмою сприяння Парламенту ІІ, отримали консультацію щодо підготовки та відправлення електронних звернень у державні та місцеві органи влади. Своєчасним було проведення **«Дня інтелектуального права»** для учнів ліцею інформаційних технологій із залученням патентних повірених в Україні та правового тренінгу **«Я маю право знати»**, з метою опрацювання алгоритму пошуку правових джерел на офіційних електронних сайтах органів державної влади України. Взагалі, треба зазначити, що заходи мали позитивний вплив на аудиторію, оскільки підлітки виказали бажання поглиблювати свої знання в правовому аспекті.

Вдалий досвід першого проекту спонукав Центр до розробки нового спільного проекту на поточний 2013 рік під назвою **«Разом до правової держави»**. Термін реалізації – січень–грудень. Планується ціла низка цікавих заходів, серед яких –

просвітницька акція **«Тиждень споживчих знань»**, з 11 по 17 березня, у межах якої буде проведено Час корисних порад **«Споживач в законі»**; книжкову виставку **«Абетка споживача»**; вуличну акцію з поширюванням інформаційних закладок **«Споживач, знай свої права!»** серед мешканців міста. Ми сподіваємося на подальше розширення кола партнерів та учасників майбутніх проектів.

На сьогоднішній день Центр живе і працює, він відкритий до співпраці і прагне

об'єднати якомога більше однодумців, сконцентрувати зусилля для виконання інформаційно-правової місії. І хоча Центром вже накопичено значний досвід, але це не привід зупинятися на досягнутому, бо для того, щоб бути на своєму місці, необхідно постійно рухатися вперед. Десять років діяльності підтвердили, що ЦПП користується великим попитом серед населення.

Сьогодні обслуговування користувачів у Центрі правової інформації відповідає всім вимогам інформаційно-бібліотечного сервісу, оскільки користувачі отримують комплексне довідково-інформаційне обслуговування. Підвищуючи якість послуг, коректуючи форми роботи відповідно до потреб користувачів, ЦПП прагне максимально задовольняти запити громади.

Зараз найактивніші відвідувачі Центру – пенсіонери і студенти. Першим необхідно захистити свої інтереси; другим – вивчити юриспруденцію. Особлива увага приділяється незахищеним верствам населення, в першу чергу – інвалідам. Не кожен з них може прийти до бібліотеки, найчастіше вони отримують необхідну інформацію про соціальні пільги та пенсії за телефоном. До Центру звертаються люди різних професій та вікових категорій. Наші користувачі прагнуть отримати відомості, що стосуються життєво важливих проблем повсякденності. Таким чином, в Центрі правової інформації на практиці реалізовано поєднання інформаційної та соціальної функції бібліотеки, і, мабуть, на перше місце виходять саме соціальна підтримка і допомога малоінформованим категоріям користувачів міста та області. На сьогоднішній день вже нікому не потрібно доводити, що Центр правової інформації Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія потрібний громаді. Це дієвий канал участі населення у громадському житті через забезпечення вільного доступу до джерел правової інформації, розвиток правосвідомості і правової культури, у чому зацікавлене все суспільство.

Роль бібліотек Юр'ївської районної ЦБС у покращенні правової освіти населення

Лобунько С. В.,
 директор Юр'ївської районної ЦБС

Бібліотеки Юр'ївської районної централізованої бібліотечної системи сьогодні осмислюють стратегію і тактику своєї діяльності. Одним із актуальних завдань для нас є інформаційна підтримка населення з правових питань. Завдання є важливим і складним одночасно. Але враховуючи загальнодоступність бібліотек, їхні інформаційні ресурси, кваліфікацію і досвід працівників у роботі з інформацією, в обслуговуванні користувачів, можна сказати, що бібліотеки району спроможні взяти на себе роль інформаційного посередника в питаннях правової освіти.

Бібліотеки в сучасних умовах також здатні популяризувати та реалізовувати ідеї «відкритої влади». Владним структурам Юр'ївського району це дає можливість вийти на широке інформаційне забезпечення своєї діяльності, а для бібліотек – це ще одна вагома нагода підвищити свій статус в очах влади і громади. Чітке розуміння цього дає змогу налагодити плідні стосунки між представницькою і виконавчою гілками влади району та бібліотеками. Подолання різного роду труднощів можливе тільки за допомоги населення, громадських організацій, які розуміють необхідність виконавчої влади та місцевого самоврядування. Для навчання, залучення громадян необхідна активна популяризація інформації, що буде доходити до кожного мешканця через бібліотеки.

В інформаційній структурі району важливе місце посідають загальнодоступні сільські та районна бібліотеки. Саме вони намагаються відповідати сьгодні потребам і населення, і органів місцевого самоврядування.

Працівники бібліотек Юр'ївської районної ЦБС можуть здійснювати інформаційне забезпечення відповідно до потреб користувачів, створювати інформаційно-аналітичні матеріали з питань місцевого самоврядування, реформування систем охорони здоров'я та освіти, реалізації державної політики тощо. В бібліотеках Юр'ївської районної ЦБС працюють кваліфіковані кадри, які здатні систематизувати інформацію, а це одне з важливих складових успіху інформатизації.

Широкі кола інтелігенції, ветеранів, молоді, підлітків збирають на своїх заходах наші бібліотеки, пропагуючи законодавчі документи, Конституцію України, в першу чергу приділяють увагу вихованню у відвідувачів бібліотек любові до своєї держави, її народу, готовності брати активну участь у процесах державотворення.

У бібліотеках Юр'ївської районної ЦБС оформлені інформаційно-довідкові стенди, за допомогою яких книгозбірні пропонують користувачам документи про місцевий бюджет, податки, статистичні дані, різні досє з питань розвитку селища, сіл та району. Постійно діючі інформаційно-довідкові стенди «Влада. Громада. Населення», а також книжкові виставки, перегляди літератури інформують населення міста про діяльність органів місцевого самоврядування, депутатського корпусу. Відвідувачі бібліотек мають змогу ознайомитись із графіками прийому громадян керівним складом районної державної адміністрації, депутатами Рад різних рівнів, керівними працівниками різних служб тощо.

Час вимагає від бібліотек удосконалення форм і методів роботи, а популяризація літератури – творчого і натхненного підходу. З цією метою в бібліотеках влаштовуються засідання за «круглим столом», правознавчі турніри, години державності тощо. Активно висвітлюються питання соціальної спрямованості: пенсійне забезпечення, житлово-комунальні послуги, субсидії, податки та ін. При Юр'ївській центральній районній бібліотеці працює громадська приймальня районного управління юстиції.

За останній час багато чого змінилося у нашому житті, та для бібліотечних працівників Юр'ївської районної ЦБС визначальними були і будуть інтереси користувачів, їхні запити, уподобання. Я впевнена у тому, що наші бібліотеки можуть і повинні стати впливовим фактором в організації громадського життя регіону, допомагати людям у захисті їхніх конституційних і людських прав.

Вектори розвитку бібліотеки для дітей

Щукина Т.Г.,
директор КЗК «Централізована система
бібліотек для дітей», м. Дніпропетровськ

75-річний ювілей Центральної бібліотеки для дітей м. Дніпропетровська – це прекрасна нагода для колективу щодо осмислення результатів діяльності та визначення цілей на майбутнє.

Чи виправдовують Центральна бібліотека для дітей м. Дніпропетровська і 20 її філіалів своє існування та мільйонні витрати місцевої громади на їх утримання? Чи вірно визначають дитячі бібліотекарі пріоритети діяльності? Яким вбачається майбутнє бібліотек, обслуговуючих юних дніпропетровців?

Розглянемо відповіді на ці важливі запитання.

В 30-ті передвоєнні роки відкриття бібліотек для дітей в Радянському Союзі відбувалось скрізь: країна повинна була швидкими темпами розвивати індустрію і долати загальну малограмотність. Вчителі як найосвіченіша частина суспільства добре розуміли, що без розвитку дитячого читання жодної економічної, а також ідеологічної проблеми вирішити неможливо. Тому саме педагоги ставали ініціаторами відкриття дитячих бібліотек. В 1936 році не була виключенням і організована вчителями Амур-Ніжньодніпровського району Дніпропетровська невеличка бібліотека для дітей з півтисячним фондом друкованих видань.

З моменту отримання бібліотекою в 1960 році просторого приміщення на пр. Воронцова починається стрімкий етап її розвитку.

Колектив бібліотеки для дітей в той час був надійним помічником вчителів із впровадження загальної середньої освіти.

Поряд з бібліотекою з'явилися відстроєні після війни житлові масиви, одна за одною відкрились чотири шкільні новобудови.

Добре пам'ятаю, як нас, другокласників, весною 1961 року вчителька і шефи з п'ятого класу привели в нову районну дитячу бібліотеку. Це був справжній палац: просторі та світлі приміщення, крізь величезні вікна сонячне проміння заливало всі зали, сяяла паркетна підлога. На новеньких стелажах струнко стояли книги. Їх було багато-багато, стільки ми ще ніколи не бачили, бо в школі бібліотека була зовсім невеличка. Дуже сподобалось перебирати книги одну за одною та роздивлятись малюнки.

Вдома всі улюблені книжки займали одну полицку в шафі, а тут, в бібліотеці, можна було розкласти на столі купу книжок, неквапливо перегортати сторінку за сторінкою.

Книжковий палац вразив. Сюди хотілось приходити знову і знову. І приходили. Протягом усіх шкільних років приходили.

Впевнена, такі дитячі спогади є суттєвим мотиватором та вірним орієнтиром для багатьох моїх колег-бібліотекарів у щоденній копіткій роботі по створенню атмосфери дива, привабливості, цікавості для маленьких читачів.

Бібліотекарі попередніх років за допомогою книги вміло пробуджували в дитині допитливість, кмітливість, творчість.

В період об'єднання окремо діючих дитячих бібліотек міста в єдину організацію районна бібліотека № 1 (в 1977 році) отримала статус Центральної міської бібліотеки. Колектив бібліотеки на чолі з директором Ольгою Юхимівною Харченко зумів разом з колегами 19 бібліотек-філіалів у короткий термін провести структурні зміни, централізувати процеси комплектування і обробки літератури, а також створити єдиний довідково-бібліографічний апарат. Фахівці Централізованої системи масових бібліотек для дітей із завданнями часу впорались, про що свідчать Диплом Виставки досягнень народного господарства СРСР 1979 року.

Практика підтвердила життєздатність ідеї об'єднання окремих бібліотек в єдину установу.

Особливо виграли діти там, де місцева влада створила окремі ЦБС для дітей.

Як свідчить життя, саме такі ЦБС, а не окремі дитячі бібліотеки у складі централізованих систем змішаного типу, значно ефективніше керують і впроваджують ідеї розвитку бібліотеки для дітей.

Закономірні процеси змін соціально-економічного характеру призвели до появи на карті світу в 1991 році незалежної держави – України.

Трансформаційні процеси, які почали відбуватись в усіх сферах українського суспільства, зумовили появу нових пріоритетів у діяльності бібліотек, у тому числі і бібліотек для дітей. Перед бібліотечною галуззю постало питання оновлення традиційних функцій, впровадження якісно інших форм і засобів задоволення інформаційно-культурних потреб суспільства. Реалізація цих завдань визначила необхідність опанування бібліотекарями нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Фахівці ЦБС для дітей м. Дніпропетровська в 1992 році були в перших рядах послідовників Національної бібліотеки для дітей України по створенню системи автоматизованої обробки літератури, втілення програми комп'ютеризації. Але руйнівною виявилась Постанова Кабінету Міністрів «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» (1997 рік).

Значно затримала процеси оновлення діяльності централізована система бібліотек для дітей. Протягом 1996–1997 рр. маємо такі наслідки «оптимізації». Мережа бібліотек-філіалів централізованої системи бібліотек для дітей скорочена з 32-х до 22-х.

На 60 % скорочена кількість штатних одиниць дитячих бібліотекарів, спеціально

підготовлених для роботи з дітьми бібліотечних фахівців найпродуктивнішого віку – від 30 до 45 років:

- З'явилися безплатні відпустки персоналу централізованої системи бібліотек для дітей – від 3 до 6 місяців.
- Здійснено переведення бібліотек-філіалів у розряд бібліотечних пунктів.
- Відбувався «добровільний» перехід завідуючих структурних підрозділів на нижче оплачувані посади.

Але попри все колектив Централізованої системи бібліотек для дітей продовжував наполегливо і творчо працювати.

Саме в ці роки у централізованій системі бібліотек для дітей:

- отримано кілька грантів Міжнародних фондів на придбання комп'ютерної техніки, оплату Internet-доступу, закордонних поїздок фахівців для вивчення світового бібліотечного досвіду;
- розпочато співпрацю з Міжнародною Асоціацією читання (IRA) та Міжнародною Радою по книгах для дітей (IBBY);
- створено комплект програм (в т. ч. комп'ютерних) на підтримку сімейних читань у кооперації з фахівцями Естонії і Росії;
- розпочато здійснення проєктів по виданню краєзнавчих серій книг для дітей у співпраці з місцевими видавництвами та регіональним відділенням спілки письменників.

А ще в ці роки у колективі активно осмислювались і обговорювались шляхи перебудови і оновлення роботи в умовах обмежених ресурсів і одночасної необхідності розвитку. В результаті в 1999 році була розроблена «**Стратегія модернізації діяльності Централізованої системи бібліотек для дітей**», яка була схвалена депутатською комісією з питань культури, освіти, сім'ї і молоді Дніпропетровської міської ради.

В умовах динамічних змін оточуючого середовища та функціонально-технологічних змін у самій бібліотеці, коли в діяльності зростає інформаційна функція, виникла потреба зміни поглядів на організацію роботи в бібліотеці, нові цілі, коли кінцевою метою стає забезпечення доступу до документів, інформації, знань. З'явилась необхідність переорганізації структури Центральної бібліотеки для дітей. Кілька років тому були організовані відділи, що забезпечують створення продуктів і послуг, відповідно до сучасних потреб користувачів:

- інформаційно-бібліографічний;
- інформаційних ресурсів;
- бібліотечно-інформаційних технологій;
- Медіацентр.

Інформаційно-бібліографічний відділ здійснює:

- відбір інформаційно-бібліографічних матеріалів (з нових надходжень літератури, періодики, баз даних, сайтів та ін.).
- аналітично-синтетичну обробку матеріалів:

- створення та ведення власних електронних баз даних (СКС, краєзнавчих, метабази нових надходжень, фактографічну та ін.);
- підготовка різноманітних інформаційно-бібліографічних баз для користувачів;
- створення бібліографічних матеріалів для популяризації книг та читання;
- збереження створеної інформації в документній та електронній (триступеневій) формах;
- формування інформаційно-бібліографічних ресурсів у відповідному вигляді, для подальшого використання в єдиному інформаційному просторі бібліотеки.

Відділ інформаційних ресурсів здійснює:

- Формування власних електронних інформаційних ресурсів (баз даних, повнотекстових документів, бібліографічної інформації, графічних документів та ін.) шляхом заведення, сканування текстової інформації в машиночитану форму.
- Відбір доступних віртуальних електронних матеріалів (на законних засадах) для включення їх в єдиний електронний фонд ЦСБД.
- Організацію фонду електронних ресурсів на рівні відділу.
- Триступеневе зберігання електронних ресурсів (на ПК, СД та ін.).
- Передачу сформованої електронної інформації відповідним службам Централізованої системи бібліотек для дітей для подальшого використання.
- Моделювання власних різноманітних матеріалів (в т.ч. електронних) та їх тиражування.
- Ведення баз даних:
  - анотації нових надходжень;
  - «Символи України»;
  - «Весінні, осінні, зимові свята України»;
  - «Репресовані письменники Дніпропетровщини»;
  - «Українські репресовані письменники ХХ сторіччя».
- Створення власних інформаційних продуктів різноманітної тематики на СД.
- Введення архіву електронних документів з питань дитячого читання, в т. ч. сімейних читань.

Основними напрямками діяльності відділу бібліотечно-інформаційних технологій є:

- формування стратегії професійної автоматизації в рамках бібліотечних структур міського КЗК «Централізована система бібліотек для дітей»;
- здійснення координаційної діяльності з освітніми, культурними організаціями в рамках розвитку технологічних процесів;
- організація учбово-консультативної допомоги структурним підрозділам бібліотеки, різним групам користувачів;
- здійснення підтримки структурним підрозділам ЦБС з питань експлуа-

тації програмного забезпечення;

- формування електронного інформаційного банку даних бібліотеки на різних електронних носіях;
- організація роботи за допомогою телекомунікаційних систем.

Медіацентр центральної дитячої бібліотеки здійснює:

- навчання дітей різних вікових груп застосуванню нових інформаційних технологій (мультимедійних, телекомунікативних та ін.) в освітніх та самоосвітніх цілях;
- проведення семінарів, інших форм навчання бібліотечних працівників централізованої системи бібліотек для дітей, середніх освітніх закладів міста (області) щодо використання мультимедійних, Інтернет- та телекомунікаційних технологій в роботі з дітьми;
- надання користувачам додаткових інформаційно-бібліотечних послуг;
- створення та апробація спеціальних навчальних комп'ютерних програм на допомогу освіті та самоосвіті школярів;
- співпраця з різноманітними закладами та організаціями щодо розвитку Медіацентру та його ефективної діяльності;
- створення медіатеки;
- здійснення медіапроектів за участі користувачів.

Сучасна інформаційна епоха принципово і якісно відрізняється від попередньої індустріальної епохи. Головним товаром і конкурентною перевагою стає якісна інформація. Відтак, одним із важливіших напрямків модернізації діяльності бібліотеки для дітей сьогодні є відбір, зберігання, продукування, надання в зручній формі якісної інформації, орієнтованої на дітей, з урахуванням їх вікових особливостей. Сучасна школа майже не навчає дітей працювати з різними видами бурхливо зростаючих інформаційних потоків (наукових, рекламних, побутових, технічних, політичних та ін.). Правильно організована бібліотека для дітей може суттєво допомагати і школі, і сім'ї навчати дітей не відставати від життя, впевнено орієнтуватись в інформаційно-культурному просторі. На базі Медіацентру Центральної дитячої бібліотеки здійснюється навчання дітей вмінню працювати з інформацією:

- з її різноманітними видами;
- швидкому виділенню необхідного з великого обсягу;
- працювати як в умовах недостатнього, так і в умовах перевантаженого інформаційного обсягу;
- розпізнавати маніпулятивні інформаційні впливи;
- відрізнити типи знань: побутових, наукових, релігійних тощо. Розуміти, як будуються різноманітні системи знань.

В рамках «Стратегії модернізації...» крок за кроком відбувається переорієнтація організаційної культури бібліотеки, під якою сьогодні розуміється сукупність ідей, цінностей, принципів, що зафіксовані в таких локальних нормативних документах:

- колективний договір;

- правила внутрішнього трудового розпорядку;
- принципи діяльності;
- правила взаємовідносин у колективі.

Завдяки діяльності Бібліотечної ради, в централізованій системі бібліотек для дітей успішно відбувається переорієнтація організаційної культури. Протягом останніх років вона набула ознаки найвпливовішого елемента механізму управління діяльністю колективу – не командного, а об'єднуючого, який створює умови для саморозвитку та творчості кожного окремого структурного підрозділу. До складу Ради обрані найбільш творчі, ініціативні, досвідчені фахівці.

Бібліотечна рада:

- ініціює розробку перспективних документів та орієнтирів щодо розвитку діяльності Централізованої системи бібліотек для дітей;
- організує обговорення в колективі питань забезпеченості процесів діяльності інформаційними, техніко-технологічними та кадровими ресурсами;
- видає бюлетень «Бібліотечний пульс», на сторінках якого висвітлюються найактуальніші питання діяльності колективу;
- сприяє формуванню колективних дій співробітників;
- сприяє швидкому реагуванню на зміни, що відбуваються в бібліотечній сфері.

В рамках «Стратегії модернізації...» відбуваються поступові зміни уявлень щодо ролі бібліотекаря у житті дитини.

Сьогодні професія дитячого бібліотекаря все більше набуває рис розвинутої, диференційованої діяльності, яка потребує не тільки спеціалізованих знань і вмінь, але й майстерності щодо:

- пробудження у юних читачів інтересу до читання;
- вміння відчувати зацікавленість дитини або її байдужість, чи невдоволення;
- вміння перемагати особисті труднощі і помилки, долати свої слабості;
- вміння самоорганізації і саморегулювання.

Сьогодні дитячий бібліотекар також має бути посередником між знаннями та інформацією, бо він стає учасником інформаційного обміну з оточуючими людьми, який передбачає не тільки засвоєння, але й передачу, віддачу, генерування інформації в обмін на отриману.

У зв'язку з цим у централізованій системі бібліотек для дітей активно обговорюються критерії оцінки діяльності фахівців. Більшість членів колективу позитивно сприймають необхідність ствердження дитячого бібліотекаря як новатора, а не охоронника старих поглядів на професійну діяльність. Наводимо декілька пропозицій щодо відповідних критеріїв, які розглядаються як необхідний елемент оцінки діяльності фахівців централізованої системи бібліотек для дітей:

- сприйняття змін соціальної ролі дитячого бібліотекаря в зв'язку із втраченою ним ролі носія вікової мудрості;
- виробництво бібліотекарем інформації, а не тільки її засвоєння;
- навчання дітей роботі з інформацією, розвитком здібностей добувати ін-

формацію і будувати знання з отриманої інформації;

– навчання дітей пошуку рішень для подолання проблем, які їх турбують.

Якою вбачається фахівцям централізована система бібліотек для дітей сьогодні? Яким вимогам часу і місцевої громади вона повинна відповідати?

1. Щоб ефективно допомагати вирощувати успішних творців, а не споживачів, бібліотека для дітей має бути добре організованим, продукуючим закладом культури. Очевидно, що це бібліотека творчого типу, яка сприяє вихованню творчої особистості, культивує в якості критеріїв своєї успішної діяльності соціальну успішність своїх читачів.

2. Бібліотека для дітей має бути привабливим обов'язковим елементом найближчого оточення дитини. Саме дорослі (батьки, бібліотекарі, вчителі, місцева влада) відповідають за те, щоб бібліотека увійшла в життя дитини з раннього віку і стала для неї надійним помічником на багато років зростання.

3. Бібліотека для дітей має завдавати закономірну обумовленість успішного середовища.

Чому бібліотека для дітей повинна бути успішним закладом культури?

Тому, що сучасна епоха вимагає від суспільства вирішення питань щодо життєздатності країни у найближчі часи.

На нашу думку, успішність бібліотеки для дітей залежить від її спроможності створювати:

1. Передумови для позитивного освітнього процесу по типу «виключення – включення» (Тоффлер А. Футуршок / Пер. с англ. М. 1997).

2. Умови для підключення дитини до соціальних структур знання, які допоможуть їй накопичувати та асимілювати культурний досвід людства (Джурджен К. Социальный конструктивизм: знание и практика. Сб. статей / Пер. с англ. Минск, 2003).

3. Умови для формування у дітей особистого досвіду і стратегій життя в невідомому майбутньому (Мид М. Культура и мир детства / Пер. с англ. М., 1998).

Бібліотеку для дітей, без сумніву, можна віднести до важливих соціальних інститутів нашого суспільства. Тому багато дніпропетровців різних поколінь вдячні сьогодні Бібліотеці свого дитинства.

Дніпропетровська центральна міська бібліотека для дітей крізь призму часу

Гузь Л. Г.,
заступник директора КЗК «Централізована система бібліотек для дітей», м. Дніпропетровськ

«Тривалість пам'яті знаходиться в серцях живих, конкретних людей, котрі не дозволяють забуттю поглинути їх власну історію, знехтувати інформацією хай навіть однієї пересічної людини, якій є що сказати про іншу. Бо саме так твориться історія».

Олександр Лук'яненко

Усе значне і велике починається з маленького. Велика, повноводна ріка бере свій початок з малесенького джерельця чи струмка. Так народжувалася і наша Центральна бібліотека для дітей м. Дніпропетровська, яка нещодавно відзначила свій поважний ювілей – 75 років.

Бібліотеки, як і люди, мають свою долю, яка в різні часи складалася по-різному. Як у тій пісні О. Білаша «Два кольори» співається – була вишита червоними і чорними нитками.

Бібліотека за своє 75-річчя пройшла довгий, непростий, але завжди достойний шлях.

Історія становлення і розвитку Дніпропетровської центральної бібліотеки для дітей сповнена багатьма подіями.

В архівному фонді «Міський відділ культурно-освітньої роботи» при виконкомі Міської Ради депутатів трудящих» в Книзі реєстрації бібліотек Дніпропетровська 15 жовтня 1946 року зареєстрована районна дитяча бібліотека Амур-Нижньодніпровського району. **В графі «Час заснування» вказаний 1936 рік. Ідея відкриття бібліотеки для дітей належить тодішньому завідувачу райвно Афанасію Андрійовичу Ковурі.**

Бібліотеку розмістили в приміщенні учительського клубу, очолила її **Ольга Марківна Гамольська**, яка підбрала собі ще двох бібліотекарів. Читаємо спомини однієї з бібліотекарів Марії Михайлівни Кругляк: «Бібліотека була надзвичайно маленькою, взимку було неможливо холодно. Книжковий фонд, який налічував 2000 книг,

знаходився в декількох невеликих шафах. Умови роботи були складними. Але діти дуже любили свою бібліотеку. З якою щирою теплотою вони зверталися до бібліотеки: «Дорога моя бібліотечко, я давно не міняв книгу, бо зламав ногу і лежав в лікарні, а читати дуже хочу», – писав один хлопчик. Звичайно ж, бібліотекарі самі носили йому книги.

Любили бібліотеку не лише діти, а й дорослі, які до бібліотеки приводили дітей. Як згадувала заслужена учителька Монастирська: «Я вийшла з лікарні після операції. Зі страхом думала, що не зможу відвідувати бібліотеку і міняти книги. І тут на допомогу мені прийшла бібліотекар Марія Федорівна Гаращенко, яка постійно приносила мені додому нові книги».

Надзвичайно совісні, відповідальні, щирі люди творили історію нашої бібліотеки. Тут працювали доброзичливі, турботливі, закохані в книгу і свою справу бібліотекарі. Саме своєю самовідданою працею вони і створювали авторитет бібліотеки.

Трохи згодом, враховуючи те, що книжковий фонд постійно збільшувався і постійно зростала кількість читачів, бібліотеці надали більш пристосоване і просторіше приміщення у початковій школі.

Розширилася і структура бібліотеки: функціонував читальний зал і абонемент відділу обслуговування старшокласників та читальний зал і абонемент молодшого відділу обслуговування. Збільшився і штат, який уже налічував 6 чоловік.

Як згадує бібліотекар Марія Михайлівна Кругляк, умови роботи були важкими, але бібліотекарі намагалися робити все можливе, щоб залучити якомога більше читачів. Перш за все були налагоджені зв'язки зі школами району, зацікавили своєю роботою вчителів. Приходили до бібліотеки цілими класами. Бібліотекарі до кожної зустрічі дуже скрупульозно готувалися: оформляли книжкові виставки, проводили цікаві масові заходи, видавали кожній дитині книгу додому і робили підбірку літератури для вчительки. За спогадами Марії Михайлівни, цікава робота проводилася в Пушкінські дні. Організовувалися обширні, змістовні книжкові виставки, готувалися цікаві заходи. Особливо врізалася в пам'ять інсценівка казки О. Пушкіна «Казка про рибака і рибку». Син прибиральниці бібліотеки, який закінчував художній технікум, зробив дуже гарні декорації, матусі дітям пошили костюми, вчителька музики забезпечувала музичний супровід всього спектаклю, в постановці якого взяли участь чимало жителів району. Також у бібліотеці для дітей влаштовували і новорічні ялинки з духовим оркестром і подарунками. Окрім того, проводилися читацькі конференції, обговорення книг, голосні читання. Бібліотека брала активну участь у всіх урочистих заходах, які проводилися в місті. Вся робота координувалася зі школами району, особливо клубом заводу «Комінтерн», в якому працювало безліч художніх колективів.

Бібліотека для жителів району стала справжнім промінцем світла, куди із задоволенням приходили діти, вчителі, батьки. На початок 1941 року фонд бібліотеки налічував уже 13 тисяч книг, обслуговувалося понад 2,5 тис. читачів.

Та мирне життя країни порушила війна. Бібліотека як невід’ємна частина держави розділила її долю.

Приміщення бібліотеки використовувалося фашистами як стайня для коней, а підстилкою для них були, з таким трудом і любов’ю зібрані, улюблені дітьми книжки.

Діти, бібліотекарі, вчителі, як могли, рятували книги. Та найтрагічнішим стало те, що перша завідувача бібліотекою Ольга Марківна Гамольська в 1941 році була розстріляна окупантами.

26 вересня 1943 року Дніпропетровськ був звільнений від фашистів, а вже в листопаді бібліотека відкрила свої двері читачам. В ній залишалося лише 500 книг з 13 000. Був організований збір книжок серед населення району. До кінця року зібрали понад 2000 книг. *Завідуючою бібліотекою призначено Лідію Миколаївну Запорожченко*, якій випала важлива, почесна, але дуже нелегка місія – створити бібліотеку в зруйнованому місті. Великі проблеми були з приміщенням, яке було рішенням виконкому передане інфекційній лікарні.

Запорожченко Лідія Миколаївна

І Лідія Миколаївна змушена була самотужки шукати приміщення для бібліотеки, яке врешті-решт було знайдене, хоч і малоприспосоване.

Найявний книжковий фонд не міг задовольнити всіх читачів як за кількістю, так і за якістю. Тому колектив бібліотеки, який налічував 3 штатні одиниці, шукав найрізноманітніші шляхи поповнення фонду. З цією метою, як згадує Марія Михайлівна, до Москви, в Управління держфонду літератури було надіслано запит про допомогу бібліотеці в поповненні книжкового фонду. Москва вирішила позитивно це питання – і в травні 1944 року до бібліотеки надійшло 1179 примірників книг. Амур-Ніжньодніпровський райком комсомолу також допоміг бібліотеці, передавши в її користування близько 50 примірників енциклопедій та довідників. Книжковий фонд збирали по крихтах, долали труднощі, росли, несли читачеві мудрість книги. На січень 1945 року бібліотека вже мала фонд 3350 примірників літератури, якими користувалися понад 1000 читачів. Середня книговидача за день складала 250 книг, а середнє відвідування – 230 чоловік.

В 1946 році бібліотека перебралася в інше приміщення, в якому і знаходилася до 1960 року.

Майже вся повоєнна історія бібліотеки пов’язана з іменем щедрої душою, безкорисної, закоханої в свою справу жінки *Лідії Миколаївни Запорожченко*. Саме ініціативності, наполегливості, безмежній любові до справи Лідії Миколаївни Центральна бібліотека і завдячує своїм існуванням. Сама завідувача вміла підібрати дитині ту кни-

гу, якої вона потребувала, дуже добре знала літературу і цьому вчила свій колектив.

В 1959 році виходить постанова ЦККПРС «Про стан і заходи поліпшення бібліотечної справи в країні», у якій значне місце в комуністичному вихованні підростаючого покоління відводиться саме дитячим бібліотекам.

Реорганізовувалася вся діяльність бібліотек, в т. ч. і дитячих. Не стояла осторонь і бібліотека, очолювана Лідією Миколаївною Запорожченко. Був організований відкритий доступ до книжкових фондів, створювалися різноманітні гуртки для юних читачів. Бібліотека брала активну участь у житті міста, за що неодноразово одержувала різного роду відзнаки.

Та найрадіснішою подією стало те, що **в 1960 році бібліотека одержала нове, просторе (як на той час), світле приміщення по пр. Воронцова, 3,** в якому знаходиться і донині. З'явилася можливість розширити структуру бібліотеки: функціонували відділи обслуговування, бібліографічний, масової роботи. Значно урізноманітнилися форми і зміст масових заходів. Застосовувалися активні форми популяризації книги, працювали гуртки та клуби за інтересами.

В 1970 році, закінчивши Харківський інститут культури, на роботу до бібліотеки, в якій сама донедавна була читачкою, прийшла **Ольга Юхимівна Харченко.** Трохи згодом вона й стала її керівником, змінивши на цьому посту Лідію Миколаївну Запорожченко, яка вже пішла на заслужений відпочинок.

Харченко Ольга Юхимівна

Початок 80-х років минулого століття позначився важливими змінами у бібліотечній галузі. **В 1974 році виходить постанова ЦК КПРС «Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі»,** яка визначила необхідність і потребу в упорядкуванні бібліотечної мережі на принципах централізації. В 1977 році дитячі бібліотеки м. Дніпропетровська були готові до створення єдиної Централізованої системи. У Дніпропетровську об'єднання бібліотек відбулось одним з перших в Україні. За площею займаного приміщення і змістом роботи найкращою в місті вважалася бібліотека № 1 Амур-Нижньодніпровського району.

Рішенням міськвиконкому від 16.12.1977 року, була затверджена Міська централізована система масових бібліотек для дітей, на чолі з директором Ольгою Юхимівною Харченко, заступником її стала завідувача бібліотекою № 8 Ярослава Іванівна Єгорова.

З Централізацією відбулись позитивні зміни в структурі бібліотеки. Створювалися нові відділи: комплектування (завідуюча – В. П. Романовська), обробки і каталогізації (завідуюча – О. Т. Скачкова), бібліографічний (завідуюча –

С. В. Пасс), організації і використання єдиного фонду (завідуюча – В. І. Пода).

В 1979 році був організований нотно-музичний відділ, який я, тільки но закінчивши Київський інститут культури, створювала буквально з нуля.

Період централізації дійсно став важливою віхою у розвитку бібліотек для дітей, спостерігався розквіт бібліотечної справи. Відкривалися нові бібліотеки-філіали на житлових масивах міста.

За роки централізації система міцніла, росла і налічувала вже 32 дитячі бібліотеки. Для обслуговування дітей у віддалених куточках міста використовувався бібліобус, на якому обслуговуванням дітей займалася Н. О. Чайка. В 1979 році за плідну працю і досягнення високих показників колектив Дніпропетровської ЦБС був відзначений Дипломом III ступеня на виставці досягнень народного господарства СРСР.

Життя бібліотеки, її історію творили люди, які віддавали і душу, і серце, і вміння улюбленій справі. Разом переживали і успіхи, і невдачі.

Із вдячністю ми згадуємо першого директора Централізованої системи бібліотек для дітей Ольгу Юхимівну Харченко. Вона доклала багато зусиль, знань, терпіння для вдосконалення бібліотечної справи у місті. В 1986 році з цієї посади вона пішла на заслужений відпочинок.

Помітним кроком у розвитку Дніпропетровської ЦБС стали вибори нового директора. Колектив вирішив сам вибрати собі керівника, без призначень зверху. Перевагу з п'яти кандидатів було надано головному бібліотекарю **Тетяні Геннадіївні Щукиній**. Молода, енергійна, сповнена творчих задумів, вона, як ніхто інший, найбільше підходила на посаду директора. Очоливши одну з найбільших бібліотечних систем України, Тетяна Геннадіївна завзято взялася за справу.

Щукина Тетяна Геннадіївна

Як зазначає професор кафедри теорії, історії та практики ДАКККІМ Н. Ашаренкова – «керівник стає лідером, коли здійснює управлінські функції не силою адміністративного верховенства, а авторитетом знань, вмінь, людяності». Саме ці якості і дали змогу молодому директору об'єднати навколо себе колектив однодумців, запровадити новий стиль керівництва (колегіальність в усьому, а не авторитарність) і створити в колективі дух творчості. В колективі були створені всі умови для ефективної і плідної роботи.

Основоположним документом цього часу, який регулював діяльність бібліотек, було **«Положення про бібліотечну справу в СРСР»**, прийнятий в 1984 році. Цим нормативним актом була визначена роль бібліотек як ідеологічних, культурно-освітніх, інформаційних установ, окреслені основні завдання бібліотек. Цікаве і змістовне життя вирувало тоді в бібліотеці. Зароджувались нові форми і методи, нетрадицій-

ні напрямки діяльності, які давали змогу підвищити авторитет бібліотек у суспільстві, перетворити їх на повноцінні центри культурного розвитку юної особистості.

Визначною історичною подією стало проголошення в 1991 році України незалежною державою. Встановлення Незалежності України створило передумови для трансформації бібліотечної діяльності.

Верховною Радою України в **1992 році приймається Закон «Основи законодавства України про культуру»**, в якому визначалися правові, економічні, соціальні і організаційні засади розвитку культури взагалі і бібліотек, зокрема. Забезпечення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня громадян цим законодавством визначалося як пріоритетне. Отже, на бібліотеки була покладена відповідальна місія – формування інтелектуальної спільноти держави.

Зміни в соціально-економічному житті країни спонукали бібліотеки до пошуку свого місця в культурно-інформаційному середовищі країни, міста. Це вимагало постійного руху вперед, а саме – впровадження нових технологій у практику роботи бібліотечних закладів.

Впровадження і розвиток у бібліотеках нових інформаційних технологій, формування і використання електронних ресурсів – провідний напрямок модернізації бібліотек. Нові інформаційні технології відкрили великі можливості для бібліотечних установ. Вони забезпечили оптимальне їх функціонування, найповніше використання бібліотечних ресурсів та максимальне задоволення інформаційних потреб юної особистості.

Одними з перших роботу з розвитку інформатизації дитячих бібліотек України **розпочали фахівці нині Національної, а тоді Державної бібліотеки України для дітей**. Їхні напрацювання в даному питанні дали змогу бібліотекам перейняти їх досвід і зробити крок вперед у справі інформатизації дитячих бібліотек.

Працівники Центральної бібліотеки для дітей, розуміючи важливість впровадження нових інформаційних технологій у практику роботи бібліотек, з 1992 року розпочали поступовий і цілеспрямований процес інформатизації, що знайшло своє відображення в «Стратегії модернізації ЦБС для дітей». **«Стратегія модернізації», прийнята в 1999 році**, визначила головні напрямки розвитку ЦБС для дітей, місію та місце дитячої бібліотеки в суспільстві. Саме це дало змогу Центральній бібліотеці для дітей з традиційної бібліотеки перетворитися на головний центр підтримки дитинства.

Бібліотеки в своїй діяльності керуються не лише законодавчими документами України, але й міжнародними, що стосуються розвитку бібліотек. Спираючись на міжнародні документи, а саме: **«Маніфест ЮНЕСКО про публічні бібліотеки» та «Керівництво ІФЛА для дитячих бібліотек»**, які теж визначають місце бібліотеки в суспільстві, мету і завдання її діяльності. В 90-х роках колективом бібліотеки, за ініціативи Т. Г. Щукиної, було проведено ряд **міжнародних конференцій з проблем**

дитячого читання, які зібрали фахівців (вчених, педагогів, бібліотекарів, видавців та ілюстраторів) з багатьох зарубіжних країн. Конференції мали на меті виявлення загальних тенденцій і проблем у галузі дитячого читання, а також пошук можливостей для кооперації та об'єднання зусиль установ, організацій і громадських об'єднань з даного питання. В рамках конференцій проводились семінари, презентації оригінальних комп'ютерних програм для дозвільного і пізнавального читання, «круглі столи» з проблем видання і розповсюдження книг для дітей та розвитку інтересу до читання у юних користувачів шляхом застосування нетрадиційних форм роботи.

Ці конференції дали змогу ознайомитися з досвідом колег з Польщі, Чехії, Казахстану, країн Прибалтики і виробити пріоритети та подальші кроки, які б сприяли покращенню змісту роботи з читачами.

Проблеми функціонування книжкової культури в середовищі дітей були і є завжди актуальними. Дитяча бібліотека чи не єдиний соціальний інститут у державі, який забезпечує право дитини на безоплатний доступ до книги, до знань. Фахівцями ЦБС для дітей накопичений величезний досвід роботи з дитячою книгою. Для того, щоб об'єднати зусилля всіх зацікавлених людей і організацій у прилученні дитини до читання книги, і була проведена (за ініціативи ЦБС) **в 2001 році Міжрегіональна конференція «Дитяча література України в формуванні інтелекту і духовності нації»**. Ця конференція дала імпульс для пошуку ефективних інноваційних кроків щодо вирішення проблем, пов'язаних з дитячою книгою, дитячим читанням.

Протягом декількох років фахівцями ЦДБ проводився **Міжнародний фестиваль дитячої творчості «Чарівна книжка»**. За час проведення фестивалю в ньому взяли участь близько десяти тисяч дітей з Молдови, Білорусії, Росії, країн Прибалтики, Польщі, Чехії, Словаччини та інших стран.

Для того, щоб володіти ефективними механізмами інноваційної діяльності, застосовувати у себе досвід розвинених країн, фахівці ЦДБ побували з творчими відвідуваннями в багатьох країнах світу, як-то Австрія, Греція, Болгарія, Індія, Молдова, Польща, Росія, Словаччина, Чехія та ін. Ці поїздки сприяли професійному обміну напрацювань у галузі бібліотечної діяльності, пошуку вирішення нагальних проблем розвитку Централізованої системи бібліотек для дітей, виробленню шляхів співпраці з провідними бібліотеками світу.

Вважаючи, що видавничу політику в державі повинні, в першу чергу, визначати ті люди, які працюють на перехресті дитини і книги, а саме – дитячі бібліотекарі, ЦБС для дітей стала ініціатором декількох **спільних видавничих проектів**. Так, з 1996 року для підтримки і поліпшення видання дитячої книги Центральною бібліотекою спільно з видавництвом «Дніпрокнига» реалізується проект «Чарівна книжечка» (серія з 18 книжок). І це був лише початок співпраці Центральної бібліотеки з видавництвами Дніпропетровська. Далі – сумісний тритомник «Джерельце», «Пролісок», «Струмок» на допомогу вивченню шкільної програми з літератури.

Наступним кроком стала значна робота Центральної бібліотеки, «Дніпрокниги» і українського письменника Євгена Білоусова. В результаті цієї співпраці було випущено ряд видань в серії «Дітям про минуле і сучасне України». На основі баз даних, створених в ЦДБ, вийшла «Антологія драматичних творів Української літератури для учнів 9–11 класів».

Співпраця з Дніпропетровськими видавництвами не обмежується лише втіленням спільних проєктів. Так як *Централізована система бібліотек для дітей є засновником секції Міжнародної Ради по книгах для дітей в Україні*, ми ще й сприяємо просуванню кращих вітчизняних книг для дітей на міжнародну арену. Так, за поданням нашої системи, в різні роки були відзначені Почесним дипломом Міжнародної Ради по книгах для дітей: ілюстратор дитячих книг Наталія Музиченко – за книгу «Казка про злу царівну» (серія «Чарівна книжечка»), Євген Білоусов – за книгу «Казка про маленьку копійку і велику гривню» і дніпропетровська письменниця Олександра Кравченко – за книгу «Амазонки Дніпра».

Фундамент світосприйняття людини, її ціннісні орієнтири формуються в сім'ї. Тому з 1994 року Центральною бібліотекою для дітей, за ініціативи невгамовної Т. Г. Щукиної, була *розпочата велика змістовна робота по відродженню сімейних читань*, на основі програм В. Невського. Організовувалися семінари, проводилися заняття, розроблялися програми спільного читання батьків з дітьми. Велась величезна робота з популяризації книги і залучення дітей до систематичного читання. Поряд з традиційними, суто бібліотечними формами масової роботи, такими як огляди літератури, обговорення книг, бесіди, впроваджувалися брейн-ринги, КВК, конкурси, турніри, екскурсії бібліотекою у формі гри, вікторини, театралізованого свята.

Складними для діяльності ЦДБ стали 1996–1997 роки. Час непростих рішень. Основне завдання було – вижити. Майже при повній відсутності фінансування та мінімізації охоплення бібліотечним обслуговуванням дітей, згідно з *постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 250 «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні»*, працівники Центральної бібліотеки для дітей, при мудрому та умілому керівництві Т. Г. Щукиної, зуміли віднайти шляхи виходу з проблемних ситуацій. В умовах скорочення штату дитячих бібліотекарів ЦСБД на 60 % (з 231 до 151 штатної одиниці) важливо було знайти такі інструменти, які б не дозволили зруйнувати систему бібліотечного обслуговування дітей міста. Таким інструментом стали творчі групи (команди), які здатні оперативно вирішувати ті чи інші питання. Цей процес створення команд забезпечив найефективніше використання людських ресурсів у скрутні для системи часи.

Розуміючи те, що входження України в інформаційне суспільство вимагає від її громадян і, зокрема, юних українців постійного оновлення знань, вміння працювати з інформацією і самим знаходити її, працівники Центральної бібліотеки одними з перших в Україні *розробили і втілили в життя такий важливий напрямок роботи, як виховання основ інформаційної культури*. Фахівцями ЦДБ було створено ряд

методичних посібників для різних вікових груп читачів із цього питання, проводилися заняття з дітьми щодо формування основ інформаційної культури юної особистості.

Враховуючи необхідність підготовки підростаючого покоління до життя в умовах інформаційного суспільства, на базі Центральної бібліотеки для дітей був створений Медіацентр.

Одним із важливих аспектів діяльності Центральної бібліотеки для дітей є участь у заходах, які проводяться в місті. Так, в 2005–2006 рр. у Дніпропетровську проходила **Всеукраїнська книжкова виставка-ярмарок «Буквиця»**. Фахівці ЦСБД використали публічність ярмарку для популяризації дитячих бібліотек, їх фондів, інформаційних видань ЦСБД на допомогу батькам і педагогам по залученню дітей до читання. В рамках ярмарку бібліотекарями Центральної бібліотеки були організовані «круглі столи» – «Дитячі книги для серця і розуму» (2005 р.) і «Сучасна книга – якою вона має бути?» (2006 р.). Також проводилися літературні свята, конкурси, вікторини.

Центральна бібліотека для дітей як засновник секції Міжнародної Ради по книгах для дітей бере активну участь у Міжнародних акціях ЮНЕСКО, зокрема, ініціює представлення і нагородження кращих вітчизняних книг для дітей Почесним дипломом Міжнародної Ради по книгах для дітей. Цим самим сприяє ознайомленню світової спільноти з найкращими зразками української книги.

Центральній бібліотеці для дітей м. Дніпропетровська – 75 років. Її історія – це постійний розвиток, становлення професійної майстерності працівників, реалізація їх творчого потенціалу. Життя бібліотеки, її історію творили люди. Разом переживали і радість, і невдачі та незгоди. Дитяча бібліотека – духовний, інтелектуальний центр. Залучити дитину до читання, виростити її справжнім читачем – велике мистецтво. Це й було покладене в основу бібліотечної справи нашими славними ветеранами, яких хочеться згадати поіменно – **О. Ю. Харченко, Я. І. Єгорова, В. С. Тюменьова, В. І. Ляхівець, О. Т. Скачкова, Л. М. Шумигай, Н. І. Шидловська, А. П. Авдоніна**. Це ті, хто вже на заслуженому відпочинку. До цього часу в читальному залі старшого відділу обслуговування працює **ветеран праці Агнеса Олександрівна Мартиненко** – бібліотекар з великої літери, перший помічник і порадиш дітям. На абонементі цього ж відділу працює **З. М. Чернишова**, яка до виходу на пенсію очолювала старший відділ обслуговування. Понад 30 років свого життя присвятила роботі в Центральній бібліотеці **О. О. Бородіна**. Незважаючи на досить поважний вік, вона і досі працює в нашій бібліотеці палітурницею, даруючи книгам друге життя.

Візуальний простір – візитна картка кожної бібліотеки. В створенні його привабливості, неповторності є велика частка праці нашої художниці **В. Г. Анциферової**, яка є справжнім професіоналом своєї справи.

Багато років бібліотечній діяльності віддала **Л. Т. Москаленко**, яка й зараз радо і привітно зустрічає найменших наших читачів.

Близько 40 років працюють у відділі обробки і каталогізації літератури

І. Г. Коваленко, Г. О. Виприк. Чи не найдовше в Центральній бібліотеці працює головний бібліотекар **С. В. Пасс.**

Бібліотека для всіх нас – це наше життя. Ми завжди пам'ятаємо тих прекрасних людей, які працювали в бібліотеці, були нашими вчителями і наставниками.

Понад двадцять років не зраджують своїй справі **Н. О. Акімова**, яка зовсім молоденькою випускницею Харківського інституту культури прийшла до бібліотеки, а зараз – це справжній професіонал, високоерудована, відкрита, доброзичлива людина, **М. Ю. Завгородня**, яка працювала завідуючою бібліотекою-філіалом № 17, а зараз обіймає посаду заступника директора ЗАГЧ.

Низький уклін всім, хто чесно, самовіддано працював і працює в нашій Центральній бібліотеці для дітей, вписуючи кожен свою сторінку в її велику і славу історію.

Багато поважних і знаних людей були читачами Центральної бібліотеки для дітей. У формуванні і становленні цих особистостей не останню роль відіграли книги, прочитані в дитинстві. В різні часи читачами нашої бібліотеки були: А. В. Агарков, головний конструктор ракетно-космічного напрямку, заступник начальника КБ «Південне»; Г. В. Литовченко, О. В. Протасов, відомі футболісти; И. Морозенко, депутат міськради та ще багато видатних особистостей.

Сьогодні Центральна бібліотека для дітей – важлива частина соціальної інфраструктури міста. Вона завжди була і є в центрі всіх інноваційних процесів бібліотечної галузі.

Бібліотека для дітей як осередок розвитку здібностей читачів

Заварінська І. І.,
завідуюча бібліотекою-філіалом № 26
КЗК «Централізована система бібліотек
для дітей», м. Дніпропетровськ

*«Людині недостатньо пізнати саму себе:
потрібно також знати спосіб, який допоможе
їй розумно самовиявитись і, урешті-решт,
змінити себе й сформувати».*

Френсіс Бекон

Відомий бібліотекознавець М. О. Рубакін зазначав, що важливим фактором діяльності бібліотеки є її особистісна орієнтованість. При цьому важливо відноситися до людини не як до читача, а як до людини, особистості. Діяльність бібліотеки повинна бути спрямована не просто на читача, а на особистість таку, якою вона є.

Визначаючи концепцію своєї діяльності, колектив бібліотеки-філіалу № 26 Централізованої системи бібліотек для дітей м. Дніпропетровська дійшов висновку, що наша бібліотека повинна розвиватися в сторону соціально орієнтованої діяльності. Будучи чи не єдиним культурно-освітнім закладом у мікрорайоні, вона посідає чільне місце в соціально-культурній інфраструктурі мікрорайону. Синтезуючи всі функції бібліотеки (інформаційну, освітню, просвітницьку, довідкову), за домінуючу ми взяли культуротворчу діяльність, а саме – функцію розвитку творчих здібностей дитини і змістовну організацію її дозвілля. Змістом такої діяльності ми вважаємо релаксаційну функцію, креативну (стимулюючи творчий самовираз особистості). Тим більше, що Законом України «Про культуру» (№ 2778-VI від 14.12.2010 р.) заклади культури визначені як такі, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини. Акцент у Законі зроблено на створенні умов для творчого розвитку саме дітей, підвищення їх культурного рівня і естетичного виховання.

Окрім того, при визначенні пріоритетів у своїй діяльності ми керувались і міжнародними документами, зокрема, Конвенцією ООН про права дитини, в якій підкреслюється право кожної дитини на максимально повний розвиток своїх здібностей.

В «Керівництві для дитячих бібліотек» ІФЛА зазначається, що якісна бібліотека для дітей повинна, разом із наданням максимального доступу до знань та інформації, постійно задовольняти культурні і дозвільні потреби всіх дітей.

Маючи велику кількість обдарованих дітей (а кожна дитина, беззаперечно, обдарована), ми зрозуміли, що бібліотека здатна виступити тією установою, яка зможе виявити і залучити до своїх стін юних поетів, художників, музикантів, театралів і зробити їхню творчість фактом громадського визнання.

Діяльність нашої невеликої бібліотеки (штат – 3 бібліотечних працівники) не менш соціально значима, ніж діяльність крупної бібліотеки. Бібліотека максимально наближена до місця проживання чита-

чів, робота її носить характер тісного, живого, персоніфікованого спілкування. В нашій бібліотеці, в силу порівняно невеликої кількості читачів, залишається час і на бесіди з читачами, і на душевні розмови. Та й більшість читачів живуть поряд і є постійними відвідувачами бібліотеки. Ця обставина позитивно впливає на образ бібліотеки, на сприйняття установи, де завжди тепло, привітно, радісно зустрічають відвідувачів. А тільки в обстановці щирості, доброзичливості і розкривається найкраще дитина.

Розвиток творчих здібностей сприяє підвищенню самооцінки дитини, впевненій поведінці її в навколишньому середовищі. І для нашого колективу дуже важливо, щоб бібліотека для дитини стала тим місцем, де вона зможе реалізувати свій творчий потенціал, продемонструвати свої вміння і нахили.

Дитячий талант, як квітка, розцвітає там, де його леліють, оберігають, турбуються і підтримують. Тому вся робота бібліотеки спрямована на всебічну підтримку і розвиток дитячої творчості, дитячого таланту.

Відомо, що творчість читача буде поцінена і підтримана лише там, де сам бібліотекар – творча особистість. Дуже важливим в роботі дитячого бібліотекаря є розуміння природи дитинства. Для дитини дуже важливо проявити свої здібності і те, щоб вони були оцінені. Іншими словами – їй потрібна увага.

Такою саме і є бібліотекар відділу обслуговування дошкільників і учнів 1–4 класів Ольга Кирилівна Козачко. Позиція її будується на вірі в дитину, на співтворчості юного читача і бібліотекаря. Щоб маленький читач став різносторонньою і гармонійно розвиненою особистістю, працівнику бібліотеки для дітей потрібен не лише професійний, але й педагогічний навик. Розуміючи це, Ольга Кирилівна, маючи бібліотечну освіту, в 2006 році закінчила ще й Дніпропетровське педагогічне училище. Вона – справжній фахівець своєї справи і дуже хороша людина. Вміє не тільки порекомендувати книгу, відповісти на найрізноманітніші запитання, але й проводить для дітей цікаві ранки, зустрічі, спектаклі. А на свята влаштовуються чаювання, які діти любляють і чекають з нетерпінням. Ольга Кирилівна завжди знайде тепле і щире слово для кожного читача. І в кожному зуміє віднайти якийсь талант, чи то до малювання, чи до театрального дійства, чи до поезії.

Завжди доброзичлива і привітна бібліотекар відділу обслуговування учнів 5–9

класів Валентина Михайлівна Забеліна. Кожній дитині вона віддає частину своєї душі і серця. І діти віддячують їй любов'ю і довірою. Валентині Михайлівні вони можуть повідати найсокровенніше, чого навіть близьким і друзям не розповіси. Вона має дар бути довіреною особою своїх читачів.

В бібліотеці-філіалі № 26 працюють всього 3 працівники. Але це дружний, творчий колектив однодумців, яких об'єднує спільна любов до справи, яку вони роблять. Обстановка затишку, розуміння і тепла панує тут завжди. Бібліотекарі розуміють, що ефективність роботи можуть забезпечити лише послідовні, цілеспрямовані зусилля. Робота бібліотеки, спрямована на творчий розвиток дитини, здійснюється через залучення дитини до книги з наймолодшого віку.

Бібліотекарі намагаються відкрити дітям дивовижний світ книги, який би в їхніх душах знайшов емоційний відгук, збудив їх фантазію і бажання творити самим.

Як зробити виховання дитини різноманітним, не набридливим? Бібліотекарі знають – потрібно, щоб у ньому було якомога більше захоплюючої гри. Як стверджують психологи, гра в дошкільному і молодшому шкільному віці відіграє дуже важливу роль. Саме через гру дитина пізнає світ, реалізує свої творчі потреби. Тому навіть перше знайомство з бібліотекою ми намагаємося перетворити на захоплюючу, цікаву подорож в царстві КНИГИ. Діти більш старшого віку готують екскурсію бібліотекою у вигляді театралізованої подорожі книжковою країною, де є незвідані енциклопедичні острови, вулиці казки і пригод, площі літературних героїв. Ігрові форми роботи, які широко використовуються в бібліотеці, особливо з молодшими читачами, проходять завжди весело і жваво. Вони позитивно впливають на формування особистості юних читачів, вчать думати, розвивають мовлення, уміння висловлювати свою думку, розширювати коло інтересів. Вся робота бібліотеки побудована так, щоб допомогти дитині визначитися в своїх уподобаннях.

Вже понад п'ять років працює в бібліотеці літературна вітальня «Чарівне слово». Ідея створення подібного об'єднання виникла завдяки тісній співпраці школи, бібліотеки, читачів, залюблених у слово, літературу, та Дніпропетровської спілки дитячих письменників. Робота вітальні почалася з циклу зустрічей з дніпропетровськими письменниками. Ці зустрічі проходили у формі презентацій книг місцевих авторів. Письменники презентували свої твори, а діти інсценували з них невеличкі фрагменти. Юні учасники вітальні намагалися писати свої власні твори. Так у роботі вітальні виник новий напрямок – розвинути у дітей літературні вміння.

Результат цих занять порадував і бібліотекарів, і самих дітей. Твори юних авторів неодноразово були представлені на щорічних загальносистемних конкурсах літературно-художньої творчості дітей «Книжкова веселка» та обласних конкурсах – і відзначалися винагородами.

Бібліотекарі, перш ніж вибрати ту чи іншу форму роботи з читачами, в найбільшій мірі спираються на їхні інтереси і запити. Так, у бібліотеці, виходячи з побажань читачів, був створений театральний гурток «Рампа». Бібліотека і театр – це одне ціле. Вони завжди допомагали людині пізнати світ, проявити себе в ньому. За час свого існування гурток став для його учасників тим об'єднанням, яке з радістю відвідують і маленькі читачі, і підлітки. Через книгу, через зустрічі з літературними героями діти самореалізуються, виявляючи свої творчі здібності. Вдалими в постановці юних театралів були: мандрівка «Таємниця чорних пісків», спектакль «Клуб знаменитих капітанів», де зустрічалися всі відомі літературні герої – Мюнхаузен, Аткінс, Немо, Крузо, казка-гра «Казка в гості завітала» і т.д.

Теми для спектаклів визначають самі читачі. Найактивнішими учасниками гуртка є: Вікторія Зайцева, Поліна Мироненко, Артур Решетніков, Саша Русс, Ілля Свириденко, Каріна Кузьменко. Збираючись разом, як одна сім'я, вони визначаються з темою спектаклю, самі майструють декорації, моделюють і виготовляють театральні костюми.

Бібліотека для дітей є тим місцем, де вони можуть реалізувати свій творчий потенціал, продемонструвати різноманітні вміння і нахили.

Бажання читачів проявити свої здібності на літературній ниві спонукало нас провести в бібліотеці конкурс-гру «Допиши твір». Для конкурсу відбиралися твори, які можна віднести до Золотого фонду дитячої літератури. Ці твори настільки сподобалися читачам, що вони фантазували, висували свої версії їх закінчення. Бібліотекарі намагалися зробити так, щоб все прочитане і створене дітьми пройшло через їхні душі, знайшло в них відгук і співпереживання.

Різнноманітні конкурси, турніри спонукають до знайомства з книгою і постійного пошуку відповіді на запитання. Такі форми роботи дозволяють кожному оцінити свої можливості, успіхи, вміння.

Бібліотека щороку активно включається в реалізацію загальносистемної програми «Літо з книгою», на основі якої цього року була складена програма «У книги немає канікул». Ця програма включає в себе не лише заходи, які знайомлять дітей з книгою, але й творчі завдання, які б сприяли глибшому засвоєнню і розумінню того чи іншого літературного твору. Протягом літа проводяться різноманітні конкурси малюнків, поробок, літературних творів, ігри-вікторини, подорожі. Карти ігор-подорожей за улюбленими літературними творами створюють самі діти. Участь у цій програмі дає великий поштовх розвитку творчих здібностей читачів.

Всі заходи, що проводяться бібліотекою, спрямовані на творчий, інтелектуальний розвиток читача. Намагаємося, щоб ця робота була цілеспрямованою, професійною і відповідала інтересам читачів.

Величезну радість приносять дітям заходи, які проводяться в бібліотеці за їх безпосередньої участі. Готуючись до них, діти багато читають, самі оформляють виставки виробів своєї творчості, беруть участь в оформленні книжково-ілюстрованих виставок, доповнюючи їх своїми малюнками, поетичними творами. На озброєнні бі-

бібліотечних фахівців сьогодні – не лише традиційні форми роботи, але й інсценовані екскурсії бібліотекою, постійні театральні спектаклі, вернісажі дитячих робіт, презентації поетичних і прозових творів відкритих бібліотекарями талантів.

Використовуючи елементи роботи театру, концертного залу, художньої галереї, бібліотека мікрорайону має змогу створити простір для вільного вияву творчих здібностей дитини, і робить його не стільки видовищним, скільки змістовним.

Застосування саме таких форм роботи дає змогу бібліотеці вийти за рамки традиційності та буденності і позиціонувати новий привабливий образ бібліотеки громадськості міста.

Говорячи про створення в бібліотеці об'єднань за інтересами і участь дітей у заходах, ініціаторами яких є вони самі, ми дійшли висновку, що заходи, які проводяться лише за ініціативи бібліотекаря, мають значно менший ефект, аніж ті, що ініційовані читачами. Тому діючі в бібліотеці гуртки «Сучасна леді», «Умілі руки» створені виключно за ініціативи і бажання відвідувачів.

Насамкінець можна зробити висновок, що діяльність бібліотеки, спрямована на всебічну підтримку бажань читачів, сприяє їх творчій самореалізації, розвитку талановитих дітей! А вмiла організація змістовного дозвілля – зняття психологічного напруження, набуття кола однодумців, емоційній підтримці дітей. Все це дуже важливо в умовах сьогоденішнього прагматичного, комерціалізованого, агресивного суспільства.

А найголовніше – все це необхідно нашим читачам. І які б заходи не проводилися, які б форми роботи не застосовувалися (театральні спектаклі, інсценівки, вернісажі), в центрі всього залишається книга – як головне і основне підґрунтя любої діяльності людини. Саме в розкритті і розвитку творчих здібностей кожної підростаючої особистості і вбачає свою місію наша бібліотека.

**Програми бінарних бібліотечних занять
у Центральній бібліотеці для дітей
м. Дніпропетровська на допомогу формуванню
основ інформаційної культури дітей
на засаді читацької культури, розвитку
позитивних особових якостей**

Коновалова Н. А.,
завідуюча відділом обслуговування
Центральної бібліотеки для дітей
КЗК «Централізована система бібліотек для дітей»,
м. Дніпропетровськ

В сучасному світі інформація є найбільшою цінністю. Недарма нова суспільно-економічна формація носить назву «інформаційного суспільства».

Всі зміни, які відбуваються в суспільстві, так чи інакше стосуються безперервного пошуку і вдосконалення своєї діяльності.

Сьогодні великий вплив на дитину, школяра має інформація. Це, в основному, і обумовлює значення сучасної дитячої бібліотеки, де дитина набуває навичок правильної орієнтації в інформаційно-культурному просторі.

Шлях сучасної дитячої бібліотеки – це діти, їх духовна, моральна, соціальна досконалість через залучення до світу книги та інших сучасних джерел інформації.

Вся робота підпорядкована одній меті – постійно працювати, згідно з потребами дитини, які безперервно змінюються, відповідно до глобальних змін у суспільстві. Розвиток сучасної цивілізації фахівці пов'язують зі становленням інформаційного суспільства, яке поступово перетворюється на суспільство знань.

Зміна парадигми освіти «підтримуючої» на «освіту впродовж усього життя» передбачає подолання протиріччя між швидкістю росту знань у сучасному світі та обмеженими можливостями їх засвоєння. У зв'язку з цим виникає необхідність усвідомлення значення читання як базової освітньої компетенції, що дає можливість людині впродовж усього життя мати доступ до національних і світових культурних цінностей. У найрозвиненіших країнах читання розглядається як універсальна «культурна техніка», знання, без якого неможлива повноцінна участь у соціальному житті суспільства.

Процеси оновлення шкільної освіти в нашій країні виявляють гостру необхідність поліпшення читацьких здібностей дітей, що закладаються в початкових класах.

Аналіз анкет читачів Дніпропетровської міської централізованої системи бібліотек для дітей показав, що близько 30 % дітей 13–15 років зазнають труднощів у розумінні тексту, 37 % – затруднюються інтерпретувати і осмислити текст. Не краще йдуть справи з читанням у молодшій школі.

Головними причинами цього вчителі початкових класів називають: відхід книги і читання з сім'ї, невміння багатьох батьків організувати в домашніх умовах пізнавальну діяльність дитини, розвиток засобів візуальної культури.

Нарешті, в 2009 р., завдяки наполегливості, перш за все, Національної бібліотеки для дітей, була затверджена **Концепція Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року** (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2009 р. № 1228-р), в якій закладені засади формування основ інформаційної культури особистості, інформатизації бібліотечної сфери.

Зростання долі самостійної роботи із джерелами інформації школярів, впровадження нових інформаційних технологій у процес навчання зумовили появу в ДМЦСБД якісно нових послуг, якими є бінарні заняття.

Бінарне заняття складається з двох взаємопов'язаних частин:

- перша – допомагає дитині створити і постійно вдосконалювати свої читацькі навички;
- друга – розвивати свої творчі здібності.

Відомо, що саме завдяки читанню дитина неодмінно прийде до усвідомлення глибинного творчого зв'язку її внутрішнього світу зі світом книг – свідчення інтелігентності людини. У своїй роботі по формуванню основ читацької культури фахівці ЦСБД спираються на програми, розроблені талановитими організаторами дитячого читання Володимиром та Оленою Невськими. Працівники Централізованої системи бібліотек для дітей м. Дніпропетровська вже багато років є їх послідовниками. Починала втілювати в життя ці програми директор ЦСБД Тетяна Геннадіївна Щукина. Зараз на основі програм дитячого читання В. і О. Невських, а також власного досвіду та напрацювань, фахівцями Центральної бібліотеки для дітей м. Дніпропетровська були розроблені Програми бінарних бібліотечних занять у Центральній бібліотеці для дітей м. Дніпропетровська на допомогу формуванню основ інформаційної культури дітей, на засаді читацької культури, розвитку позитивних особових якостей.

Головна мета цієї програми – розвиток самостійного мислення дитини, формування у неї уявлень про мораль і моральність. Такі заняття сприяють розвитку у дитини культури читання і мовлення, а отже – і мислення, крім того, й прискоренню формування комунікативних якостей.

Важливим результатом цих занять є самостійність мислення. Завдячуючи постійному спілкуванню, удосконалюються комунікативні здібності, збільшується лексична компетентність, практично знімається проблема мотивації дитячого читання. У дітей швидко розвивається культура читання й мови, а також мислення.

Головне на заняттях – це спілкування з дитиною, де більше повинна говорити

дитина, а роль дорослого зводиться до розвитку її мислення і глибокого розуміння змісту твору.

Під час спілкування дорослого і дитини слід пам'ятати, що дитину треба не вчити, а створювати умови для того, щоб вона сама вчилася. Без дотримання цього принципу практично неможливе формування навичок самостійного мислення.

Участь у проведенні занять беруть двоє дорослих (бібліотечних спеціалістів), а іноді й більше, якщо в цьому є потреба. Зміна дорослих, які спілкуються з дітьми, розкриваючи одну тему, але з різних боків, різних точок зору, не дає дитині занудьгувати, підтримує її увагу.

На бібліотечних заняттях фахівці разом з дітьми на прикладі літературних творів розглядають такі моральні засади, як добро, милосердя, брехня, жалість, любов, щастя та інші.

Крім того, Програма спрямована на розвиток творчої особистості, яка базується на обов'язковому заохоченні різнобічного творчого самовиявлення, багатстві вражень, створенні оптимальних особистісних стосунків, котрі є джерелом продуктивної творчої діяльності дитячої спільності.

Для творчого самовияву дітей використовуються різні техніки: малювання, ліплення, аплікація, орігамі, а також чергування індивідуальних та групових завдань.

Усі творчі завдання були прямим продовженням теми заняття, спробою за допомогою своїх навичок і вмінь поглянути на все з іншого боку та висловити свої думки за допомогою малюнку, поробки або короткого оповідання.

Важливим чинником є також розвиток емоційної сфери та набуття читачем певних знань, умінь і навичок, які необхідні для виявлення творчого потенціалу. Треба вчитися розрізняти та контролювати свої емоції, правильно їх виявляти.

Тематика занять узгоджується з педагогами і батьками, оскільки Програма розрахована на високе інтелектуальне напруження учасників при загальному доброзичливому і сприятливому емоційному фоні спілкування. Участь у заняттях батьків всіляко мотивується, їм видаються спеціально розроблені рекомендаційні посібники («Як організувати читання дітей вдома», «Це цікаво та бажано знати» та ін.).

Просвіта батьків у питаннях формування стійкої потреби в спілкуванні зі світом книг наці-

лена також на важливий результат – розвиток самостійного мислення у дитини. Без нього неможливо глибоко проникнути в зміст тексту, інтерпретувати і актуалізувати його стосовно обставин життя – особистого та оточуючих людей. Крім того, завдяки збільшенню долі спілкування батьків з дітьми, удосконалюються комунікативні здібності дитини, зростає лексична компетентність. У дітей швидко розвивається культура читання і мови, отже – і мислення. Участь батьків у програмі допомагає їм

реально, разом зі школою і дитячою бібліотекою, допомагати дитині вчитися самій, розуміти смисл прочитаного, витягати з тексту необхідні знання.

Співпраця школи і бібліотеки для дітей повинна сприяти розробці комплексних програм синтезу та інтеграції книжної і візуальної культур. В процесі впровадження цієї програми бібліотекарі опановують нові методи навчання дітей навичкам роботи з книгою та інформацією, у тому числі із застосуванням комп'ютерної техніки.

Відроджуємо сімейні читання

Мосіна Л. М.,
 завідувача бібліотекою-філіалом № 16,
 КЗК «Централізована система бібліотек для дітей»,
 м. Дніпропетровськ

Батьки і діти! Діти і батьки!
Нерозділиме і одвічне коло.
Ми засіваємо життєве поле
І не на день минущий – на віки...
 Б. Олійник

Якщо ми хочемо, щоб наші діти любили нас, то для цього необхідно робити все, що ми, дорослі, можемо. Із цього всього найбільш просте – спільне читання книг. Завдяки читанню ваша дитина неодмінно прийде до усвідомлення того глибинного творчого зв'язку її внутрішнього світу зі світом книг – цього найпершого (після природного) свідчення інтелігентності людини.

Значній кількості батьків, певній частині вчителів, можливо, важко досягнути обрії цього блага для своєї дитини, кожного учня, тому що у нас інтелігенція є, але мало інтелігентів – носіїв духовних джерел нації, її совісті. На превеликий жаль, у сумні часи нашої історії були втрачені кращі моральні родинні традиції, у тому числі й традиція сімейних читань.

Традиції родинного читання в Україні сформувалися давно і сягають своїм корінням глибини віків, де зароджувалась і розвивалась національна система виховання. Тут слід згадати і «Повчання Володимира Мономаха», і життя святих, притчі й афоризми, які широко побутували в українських родинах. Пізніше твори кращих українських письменників, поетів, педагогів – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Григорія Сковороди, Олени Пчілки, Костянтина Ушинського, Бориса Грінченка, Івана Нечуя-Левицького, які читалися і обговорювалися в родинах, мали величезний вплив на формування особистості дитини, розвитку її світогляду. Ці традиції продовжують жити і сьогодні. Вони пов'язані з іменами Василя Сухомлинського, Наталі Забіли, Марії Пригари, Олесея Гончара, Василя Скуратівського, творчість яких тісно пов'язана з вихованням дітей у сім'ї.

Про практику читання у сім'ї в інших країнах світу можна судити з багатьох джерел. До їхнього числа входить газета Міжнародної Асоціації читання, де з цією ме-

тою публікуються інформаційні матеріали, програми і рекомендаційні списки. Один із авторитетних американських спеціалістів з родинних читань і виховання дітей у дусі християнської моралі доктор Джеймс Добсон сказав: «Мені подобається ідея виділити один вечір на тиждень для сімейних читань уголос. Якщо між дітьми в сім'ї велика різниця у віці, то цю ідею важко здійснити. Але якщо ваші діти в одній віковій категорії, то, на мій погляд, це було б прекрасним заняттям. Можна читати вголос «Тома Сойєра» або якісь інші книги, які користуються популярністю у дітей різного віку. Ідея полягає в тому, щоб читати разом усією сім'єю. Традиції сім'ї, осмислення своєї культурної приналежності – це цінність, завдяки якій кожна людина може осмислити своє існування в цьому світі. Я намагався передати таку спадщину дітям» (Батькам і молодим. Доктор Добсон відповідає на ваші запитання. – М.: Центр загальнолюдських цінностей, – 1991. – с. 35).

Ця думка досить точно відображає стан читання в сім'ї не тільки в Америці, але й в європейських країнах. Саме сьогодні постала проблема системного підходу у використанні книги для організації духовного спілкування у колі сім'ї. Так з чого ж починати?

Дитячі бібліотекарі Дніпропетровська пропонують батькам кілька варіантів програм читання. На сьогодні вже маємо програми зі світової літератури для дітей, починаючи з трирічного віку, а також теорію, на яку можна спиратися під час складання програми, – вона для нас має практичну цінність. Названі програми і теорія розроблені талановитими організаторами домашнього читання Володимиром і Оленою Невськими з естонського міста Сілламає. Послідовниками їхньої цікавої роботи вже стали працівники Дніпропетровської міської центральної бібліотечної системи для дітей – завдяки ініціативі, творчій співпраці з естонськими ентузіастами. У кінці травня 1994 року Володимир і Олена Невські побували в Дніпропетровську, взяли участь у семінарі бібліотекарів і вчителів області, проведеному на базі інституту післядипломної освіти педпрацівників. Учасники семінару переконались у життєвості головної мети організації сімейних читань – розвиток самостійного мислення дитини, формування у неї уявлення про мораль і моральність. Нині повні блоки програм з їх практичним обґрунтуванням можна отримати в Центральній міській дитячій бібліотеці та її філіалах.

Сучасна ситуація в суспільстві, в освіті вимагає посилення уваги до виховання дітей та юнацтва.

Практичному становищу численних проявів жорстокості, аморальності можна протиставити, зокрема, колективну творчість учителів початкових класів, учителів-словесників, класних керівників та їхню співпрацю з бібліотекарями шкільних, дитячих та юнацьких бібліотек і, звичайно, з тими батьками, які розуміють важливість сімейного читання у вихованні дітей.

Сімейні, або родинні читання – це розмова батьків з дітьми про мораль, стимулом якої є спільне прочитання художніх творів, що, за традицією, вважаються написаними переважно для дорослих. Це одночасно і форма спілкування дитини з автором твору, зі світом його ідей. Це, нарешті, своєрідний «монолог» дитини, в якому вона

роздумує над змістом твору, вчиться виділяти головну думку і виражати її у формі моральної ідеї.

Головна відмінність сімейних читань від інших його видів (класного, позакласного) полягає в тому, що батьки, використовуючи книгу, починають по-справжньому пізнавати духовний світ своїх дітей.

Основна мета сімейних читань – формування стійкої потреби в спілкуванні зі світом книг, а головне завдання – розумовий розвиток дітей на основі засвоєння ними морального потенціалу творів художньої літератури. Важливим результатом сімейних читань є самостійність мислення. Завдяки постійному спілкуванню, вдосконалюються комунікативні здібності, збільшується лексична компетентність, практично знімається проблема мотивації дитячого читання. У дітей швидко розвивається культура читання і мови, а також мислення.

Перший ефект від сімейних читань можна простежити вже після 3–4 місяців від початку: дитина із задоволенням слухає читання уголос і вводить образи та ситуації літературних творів у світ своїх ігор. А якщо дитина самостійно і неодноразово звертається до прочитаної батьками книги, то це означає, що та стала джерелом розвитку її інтелектуальних і моральних якостей.

Батькам сімейні читання можуть принести особливі радощі: перш за все – це духовне зближення «батьків та дітей», зменшення гостроти конфлікту між людьми різних поколінь.

Сімейні читання передбачають особливості вибору книжок для спільного прочитання: з них кожна повинна нести в собі великий інтелектуальний та моральний потенціал, який виключає тенденційність та повчальність. Саме такий потенціал має художня література.

Успіх родинних читань передбачає постійне спілкування дитини з дорослими, яке сприяє розвитку емоційно-образного мислення у дитини, коли літературні герої уявляються як живі, а співпереживання робить читача співучасником зображуваних подій. Така причетність ставить дитину перед моральним вибором, який запроєктований письменником як життєва ситуація.

Практика організації сімейних читань допомогла моїм колегам сформулювати «ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ЗАНЯТЬ С ДІТЬМИ ПО ПРОГРАМІ СІМЕЙНИХ ЧИТАНЬ». У домашніх умовах читати дитині і спілкуватися з нею щодо прочитаного – ЩОДЕННО протягом 30–40 хв., у дошкільних закладах і дитячих будинках – не рідше 3–4 разів на тиждень, у групах домашнього читання при бібліотеках і школах – 2 рази на тиждень, на уроках у початкових класах загальноосвітньої школи – на розсуд учителя.

Дитині слід читати лише такий текст, який вона сприймає на слух, вільно, без спеціальних пояснень. В протилежному випадку текст треба переказувати після уважного читання його та обміркування змісту. Для міфів, і особливо для біблійних сюжетів, це правило є **ОБОВ'ЯЗКОВИМ**, як і максимальне використання наочних засобів: книжкових ілюстрацій, репродукцій творів живопису, діапозитивів та книжок-розмальовок.

При підготовці до переказу біблійного сюжету необхідно користуватися тільки Біблією в оригіналі, а не у реченнях, тим більше, адаптованих до дитячого віку. Без міцного засвоєння дорослими подійного змісту тексту та розуміння його смислу, вміння переказати у доступній для дитини формі важко розраховувати на позитивний результат.

На заняттях можна використовувати одночасно записи з різних частин блоку програми, керуючись при цьому ЗАГАЛЬНИМИ РЕКОМЕНДАЦІЯМИ до кожної з них.

Необхідно суворо дотримуватись УМОВ читання сюжету або твору.

Головне на заняттях – це СПІЛКУВАННЯ з дитиною з приводу прочитаного, де більше повинна говорити дитина, а роль дорослого зводиться переважно до розвитку її мислення, на більш повне і глибоке розуміння змісту твору.

Починати розмову з дитиною треба з відтворення нею змісту прочитаного або переказаного їй тексту.

При відповіді дитини на запитання необхідно слідкувати за тим, щоб відповідь була розгорнутою, повною.

Якщо дитині важко відповісти на поставлене запитання, то не слід наполягати. Головне, щоб дитина міркувала й самостійно осягала зміст твору. Не слід відповідати на запитання дорослим, краще залишити його без відповіді.

При завершенні розмови дитина повинна знову переказати зміст твору, не використовуючи при цьому прямої мови.

Для кращого розуміння прочитаного необхідно через деякий час (2–3 місяці) знов повернутися до літературного твору.

Протягом одного–двох тижнів вивчати напам'ять по 1–2 вірші, домагаючись при цьому запам'ятовування тексту.

Заохочувати дитину створювати необхідні ілюстрації до прочитаних творів.

Під час спілкування дорослого і дитини слід пам'ятати, що дитину треба не вчити, а створювати умови для того, щоб вона сама вчилася. Без дотримання цього принципу практично неможливе формування навичок самостійного мислення.

Програми читання кращої вітчизняної та світової художньої літератури засновані на теоретичних положеннях сімейних читань, які тільки починають формуватися на досвіді індивідуальних і групових занять з дітьми від 3 до 10 років і старших за віком, а також їхніми батьками. Програми розраховані на інтелектуальний розвиток дитини та розвиток її творчих здібностей.

Програми призначені для сімейних читань, занять з дітьми в дошкільних закладах і будинках для дітей-сиріт. У групах домашнього читання, які створені при шкільних та міських бібліотеках для дітей віком старших за 6 років, а також у початкових класах загальноосвітніх шкіл вони використовуються як допоміжні до основних навчальних програм.

Блок програми для кожної вікової групи має чотири частини: твори світової літератури, які за традицією вважаються написаними для дорослих; фольклорна твор-

чість і міфи народів світу; біблійні сюжети й образи; твори світової поезії. Програма завершується спільним для всіх блоків розділом – посібником «Традиції та перспективи дитячого читання: новий погляд на старі проблеми», в якій ідеться про те, як залучати дітей дошкільного і молодшого шкільного віку до читання.

Програми розраховані на високий рівень мотивації занять дитини і ролі батьків, формуванню якого сприяють три фактори: задоволення від власного спілкування, привабливість предмета спілкування і можливість прояву інтелектуальних здібностей дитини і творчих – дорослими.

Методично програми оснащені так, що не вимагають від її користувачів спеціальної підготовки. Основна структурна одиниця кожного блоку програми – запис, окремими елементами якого є: шифр запису, заголовок сюжету чи назва твору, умови прочитання тексту; запитання; варіант відповіді (вказується у дужках); коментарі до завдань. Кожен запис програми включає передбачувано кращий, але не єдиний можливий варіант, який дає простір для творчості її користувачам. Коментарі в записах програми – тільки для дорослих і призначені для допомоги їм у пошуку пояснень слів і понять у доступній для дитини формі.

Наводимо приклад кількох записів у програмах читання для дітей віком 6–7 років:

Вересаєв В. В. «Ялинка»

Предмет: Про щастя

Питання: Чому хлопчик відчував себе щасливим? (Його пам'ять не була обтяжена минулим)

Ідея: Щастя дитини не залежить від пам'яті минулого

Гарін-Михайлівський М. Г. «Папуга»

Предмет: Про свободу

Питання: Чому папуга помер? (Він втратив надію на свободу)

Ідея: Надія знайти свободу – головний стимул у неволі.

В нашій бібліотеці використовуються програми сімейних читань для дітей 6–7 років. Надаємо фрагмент зведеного переліку літературних творів малої форми, які читаються з дітьми цього віку:

Білоусенко О.

Новий заповіт. Біблійна історія. – К.: Либідь, 1993.

Старий Заповіт

Близнаць В. С.

Сопуха/Зелена неділя. Літня читанка для початкової школи. – К.: Освіта, 1993.

Васильченко С. В.

Чайка: Повісті і оповідання. – К.: Веселка, 1989

Мороз

На чужину

Приблуда

Веселка: Вірші та оповідання / Упорядник Т. Франко. – К.: Веселка, 1992

Вересаєв В. В.

День народження: Повісті і оповідання. – М.: Правда, 1980

Ялинка

Легенда

Гарін-Михайловський В. Г.

Історія однієї дівчинки: Твори. – М.: Сов. Россия, 1986

Щастя

Генрі О.

Вождь червоношкірих: Королі і капуста: Новели / Пер. з англ. – Л.: Лениздат., 1986

Дарунки волхвів

Дороги, які ми обираємо

Глібов Л. І.

Байки. – К.: Веселка, 1987

Гончар О. Т.

Дорога за хмари: Оповідання. – К.: Веселка, 1984

Грінченко Б. Д.

Зернятка: Вірші, поеми, оповідання. – К.: Веселка, 1989

Гуцало Є. П.

В гості до білого світу / Стожари: Зб. худ. творів / упорядн. – Н. А. Яценківська – К.: Рад. шк., 1991

На початковому етапі сімейних читань провідними завданнями є: розвиток мовлення та комунікативних здібностей, пам'яті і мислення дитини, накопичення пізнавального матеріалу. Всі вони вирішуються на основі сприйняття морального змісту творів літератури.

Хто з нас не згадує з ностальгічним почуттям своє дитинство, коли мати (частіше це буває саме ненька) влаштувалася з вами на затишному дивані і починала

читати найцікавішу книжку – ту, яку пам’ятала і любила ще зі свого дитинства. Навіть і тоді, коли ви вже вміли читати самі, як читає матуся, все сприймається інакше, ніби бачиш усе на власні очі. З ненькою, з татом можна про все поговорити. А з тих бесід про прочитане ви й починались як Людина, як Особистість.

Сімейні читання сприяють, перш за все, духовному зближенню батьків і дітей, розвитку у дитини культури читання і мовлення, а отже – і мислення, крім того, й прискоренню формування комунікативних якостей. Врешті-решт, сімейні читання сприятимуть поширенню невідповідності між рівнем світоглядної культури дитини та її віковими психофізіологічними можливостями, який [рівень] досить часто вимірюється трьома-чотирма роками відставання в розвитку дитини як особистості.

Сімейне читання може послужити організуючим фактором взаємовідносин у сім’ї, виводячи членів родини за коло одноманітності побуту, з його турботами про хліб насущний.

На жаль, група сімейних читань у нашій бібліотеці невеличка – 9 родин. Сім’ї Гаврилюків, Балашових, Кривих, Якшиних, Гордієнків, Моїсеєнків, Начиняних, Бондаренко, Костенко користуються вище зазначеними матеріалами для організації читань з дітьми в родині. Але батьки-ентузіаста цих сімей відзначають реальні позитивні результати по прилученню дітей до читання: значне покращення вміння читати та розуміти прочитаний текст, розвиток словесної компетенції, розвиток звички до щоденного спілкування з книгою тощо. Все це надихає нас, бібліотечних працівників, і надалі витратити багато часу та енергії для пропагування корисності і необхідності впровадження сімейних читань у культуру буття родин юних читачів нашої бібліотеки.

Вишнева сільська бібліотека у новому форматі

Венжега Л. О.,

завідуюча комунальним

закладом «Вишнева сільська бібліотека»

Софіївської районної ЦБС

Вишнева сільська бібліотека обслуговує 500 користувачів. Книжковий фонд бібліотеки складає 9267 екземплярів документів.

Головним завданням бібліотеки є задоволення інформаційних запитів жителів нашої громади. Серед читачів бібліотеки є творчо обдаровані діти, які гарно малюють, співають, пишуть вірші, виготовляють поробки з бісеру, тіста. Але література, яка є в бібліотеці, на жаль, не в змозі повною мірою задовольнити їхні інформаційні запити. І програма «Бібліоміст» допомогла бібліотеці у вирішенні цієї проблеми. Безкоштовний доступ до Всесвітньої інформаційної мережі створює нові можливості у пошуку інформації для всіх користувачів бібліотеки, допомагає дітям реалізувати власні творчі здібності, сприяє їх розвитку.

В результаті перемоги в міжнародному конкурсі «Бібліоміст» бібліотека отримала три комп'ютери, принтер та сканер. Все це робить бібліотеку привабливішою для користувачів, а послуги якіснішими. Підтримали нас у конкурсі районна рада, районна державна адміністрація, відділ культури, Софіївська районна бібліотека, сільська рада, депутат районної ради Віталій Вікторович Ащаулов, депутати сільської ради, жителі села.

Депутат сільської ради Олександр Вікторович Ащаулов та депутат районної ради Віталій Вікторович Ащаулов виділили кошти на придбання цементу для закладення других дверей бібліотеки, розводки електромережі, частину коштів для підключення до мережі Інтернет.

Гарні металеві двері зустрічають наших користувачів завдяки допомозі приватного підприємця Вадима Олександровича Костяннікова. Ком'ютерний стіл для бібліотеки придбав голова фермерського господарства «Славутич» Григорій Анатолійович Ткаченко. Допомогу бібліотеці надали жителі села: Олена Іванівна Собко, Іван Павлович Тузик, Сергій Іванович Козлов, Олег Олександрович Місюра, Тетяна Євгенівна Костенко. Розводку електромережі виконав Віктор Іванович Запорожець, підтримувала і надавала допомогу голова сільської ради Віра Олександрівна Ткачук.

Одним з перших підтримав бібліотеку голова фермерського господарства «Володар Плюс» Володимир Євстахійович Іванків. Дякуючи йому, в бібліотеці встанов-

лено телефон та виділено кошти для підключення до Всесвітньої мережі. Сільська рада оплачує послуги Інтернету. А ще в цьому році бібліотека отримала, по соціальній програмі народного депутата України Дмитра Юрійовича Шпенюва, мультимедійне обладнання. Все це дає можливість покращити інформаційне забезпечення користувачів нашої бібліотеки, допомагає у проведенні масових заходів, а творчо обдаровані діти краще розвивають свої здібності.

Не уявляємо бібліотеку без Інтернету

Данькевич Н. І.,

*бібліотекар Інтернет-центру бібліотеки-філіалу № 4
КЗК «Дніпропетровська міська ЦБС публічних бібліотек для дорослих»*

Інтернет-центр бібліотеки-філіалу № 4 розпочав свою роботу 4 вересня 2010 року. Він став окремим структурним підрозділом, і сьогодні ми вже не уявляємо життя бібліотеки без нього. Наявність Інтернету надала можливість бібліотеці стати сучасною, залучити нових користувачів, виготовляти якісну рекламну продукцію, проводити масові заходи на більш якісному рівні і застосовувати інноваційні форми роботи не тільки в Інтернет-центрі, але й в інших відділах бібліотеки, відкрила нові можливості для вдосконалення інформаційної та довідкової роботи з читачами, створила умови для професійного та творчого розвитку колективу, дала можливість не тільки постійно знайомитися з досвідом роботи бібліотек України, а й поділитися своїми професійними надбаннями, зробила більш дієвою співпрацю з органами державної влади.

В жовтні 2010 року бібліотека створила сайт на безкоштовному хостингу <http://biblio4.ucoz.ru>, а потім сайт змінив адресу. Майже рік основні напрямки своєї роботи бібліотека висвітлює на сайті <http://library4.dp.ua>. Кількість відвідувань сайту на сьогодні – понад 29000, і, згідно зі статистикою, його відвідали користувачі не тільки України, Росії, але й Азербайджану, Молдови, США, Угорщини, Франції, Марокко і В'єтнаму, а за рейтингом відвідування – з 1900 сайтів розділу «Культура та мистецтво» він на сьогодні знаходиться на 685 місці.

Інтернет-центр має Пункт доступу громадян до інформації органів державної влади. Найбільша кількість запитів, в яких надавалась допомога користувачам, – це «Закон України про пенсійне забезпечення» та зміни і доповнення до нього, законодавчі та нормативні документи для безробітних, інвалідів, ветеранів війни і праці та інших незахищених верств населення.

Бібліотека має багатий досвід співпраці як з районною владою, так і з грома-

дою. Ленінська районна в місті рада регулярно надсилає матеріали до єдиного Дня інформування населення на актуальні теми. Наприклад, в жовтні це – матеріали, які надали інформацію про виборчу систему України, до 68-річниці визволення України.

Маючи сучасне комп'ютерне обладнання, ми мали змогу створити портфоліо «Бібліотека і громада: грані співпраці», з яким ознайомили заступника голови Ленінської районної в місті ради В.М. Товстоног, а 30 вересня презентували громаді за «круглим столом» – «Бібліотека лікує душі і відкриває серця».

Зважаючи на те, що бібліотека має екологічний профіль роботи, популяризацію літератури з екології проводить не тільки завдяки масовим заходам та довідково-бібліографічному і довідковому апарату, але й завдяки віртуальним виставкам та краєзнавчій екологічній інформації на сторінках сайту бібліотеки. Статистика сайтів свідчить про те, що найбільше звернень до сайту було саме з цієї тематики. Зокрема, найбільше число відвідувань мають віртуальні виставки «Червона книга Дніпропетровської області. Рослинний світ» (понад 3000), «Заповідна Дніпропетровщина» (понад 1000 переглядів), «Червона книга Дніпропетровської області. Тваринний світ» (понад 500 переглядів) та краєзнавча інформація по Ленінському району. З метою покращення цієї роботи з вересня 2012 р. проводиться Інтернет-анкетування, і ми маємо вже певні результати.

В рекламний вересень 2011 р. Інтернет-центром було проведено конкурс творчих робіт «Бібліотека + Інтернет», роботи якого представлені на сайтах бібліотеки та постійнодіючій виставці «Безмежний світ Інтернету», яка функціонує в Інтернет-центрі. Користувачі продовжують приносити свої роботи і сьогодні. Так, в 2012 р. виставка творчих робіт поповнилася віршами В. П. Рудова, Л. В. Сірої, О. С. Ковригіної.

Лише за 10 місяців поточного року безкоштовний доступ до Інтернет-ресурсів отримали 853 користувачі, а кількість відвідувань складає 6285, проведено 50 масових заходів, при підготовці і проведенні яких завжди використовується комп'ютерне обладнання та Інтернет-ресурси.

Так, щовівторка з 12 до 14 год. відбуваються тренінги з основ комп'ютерної грамотності. А спонукали до їх проведення саме люди похилого віку, які часто зверталися з проханням навчити їх користуватися комп'ютером, Інтернетом. Раніше вони не мали змоги оволодіти комп'ютером, а у «дітей та онуків не вистачає часу та терпіння їх вчити». Ми знайшли час – і вже майже два роки терпляче навчаємо всіх бажаючих оволодівати комп'ютерною грамотою: користуватися Інтернет-ресурсами за допомогою пошукових систем, навігації в соціальних мережах, спілкуванню за допомогою електронної пошти та Скайпу; створювати текстові документи, користуватися флеш-накопичувачами та ін. В 2012 році проведено 31 тренінг, а кількість відвідувань їх складає 229 (в 2011 році відбулося 40 тренінгів, кількість відвідувань яких склала 237). 20 березня поточного року з учасниками тренінгів було проведено практикум «У світ поезії через Інтернет». Така форма роботи дуже сподобалась користувачам, адже допомогла не тільки отримати і закріпити навички роботи на комп'ютері, але й поринути

у неповторний світ поезії, вдало поєднала корисне з приємним.

Наші тренінги пройшли понад 100 користувачів, і сьогодні вони активні відвідувачі Інтернет-центру, які самостійно користуються Інтернет-ресурсами і беруть активну участь у масових заходах, які проводить бібліотека.

Значна робота проводиться в відділі з молоддю та юнацтвом. Це година державності «Ідея української соборності: поступ крізь віки», на якій були присутні учні 9-Б класу СШ № 143. Школярі були ознайомлені з історією державного свята, що символізує єдність українських земель. Дітям була представлена підбірка веб-сайтів, які допоможуть їм знайти інформацію про День Соборності і Свободи України. Особливо зацікавив підлітків «Урядовий сайт для юних громадян», про який, як згодом виявилось, ніхто із них навіть не чув. Використовуючи пазли в грі «Хто твої сусіди», діти по-своєму, в ігровій формі, втілили в життя ідею соборності, об'єднуючи розрізнені області в єдину державу, ім'я якій – Україна.

Інформаційна година «...<http://biblio4.ucoz.ru>; <http://library4.dp.ua> ...Бажаєте познайомитися?» познайомила всіх бажаючих із сайтами бібліотеки.

На годину милосердя «Роменська Мадонна», присвячену 110-й річниці від дня народження О. А. Деревської, прийшли також молоді користувачі. Прослухавши розповідь бібліотекаря про цю незвичайну жінку та її життєвий шлях, вони почитали спогади дітей О. А. Деревської в Інтернет-мережі та подивилися фільм «Праздник печёной картошки».

Екологічний калейдоскоп «Нас збрала одна природа» був приурочений Всесвітньому дню охорони навколишнього середовища, і з юнацтвом було проведено бліц-турнір з використанням мережі Інтернет.

Інтернет-подорож «Дніпропетровщина – перлина України» ознайомила молодь з унікальними історичними і просто красивими місцями нашого краю, а медіа-вікторина «Моя держава неозора» була присвячена Дню Незалежності України. Переглянувши відеоролик «Моя Україна», молоді користувачі знайшли відповідь на запитання чому саме 24 серпня стало Днем Незалежності України і що символізують герб, прапор та гімн України.

В рік спорту та здорового способу життя у жовтні було проведено вечір-зустріч «Молодь обирає здоров'я». Учні 8 кл. СШ № 143 та студенти Дніпропетровського училища культури після перегляду відеофільму «Вред алкоголя и наркотиков» слухали розповідь 19-літнього Ростислава Валуйського, який підлітком курив, вживав пиво (як і герої відео), знаходився на обліку у дитячій кімнаті

міліції. Та коли його друзі один за одним потрапляли на лаву підсудних, зрозумів, що не хоче такого шляху для себе, і став займатися спортом, де не має місця шкідливим звичкам. Отримавши звання кандидата в майстри спорту, Ростислав неодноразово посідав призові місця на боксерському рингу. Він не тільки продемонстрував присутнім свої медалі, а й показав відео поєдинків, в яких брав участь та провів майстер-клас з боксу. Сьогодні Ростислав Валуйський навчається в металургійній академії і є активним користувачем Інтернет-центру.

Різні категорії користувачів були присутні на образотворчій годині «Барви українського села і рідної природи», присвяченій 150-річчю від дня народження видатного українського художника М. К. Пимоненка, де була представлена мультимедійна презентація «Живописна майстерність М. К. Пимоненка»; інформаційна година «Інформація з екології в мережі Інтернет»; літературно-музична година «Музика Великої Перемоги», патріотична година «Людина із легенди», присвячена 125-річчю від дня народження С. А. Ковпака, та ін.

Найбільш емоційним заходом Інтернет-центру став літературно-музичний вечір «Пам'ятай історію, думай про майбутнє», проведений 22 червня 2012 р. до Дня Скорботи та вшанування пам'яті жертв війни, на який прийшли користувачі бібліотеки та жителі мікрорайону. Розпочався він переглядом відеофільму «Забуть – значит предать», який відтворив хроніку подій перших днів війни. Документальні кадри та краюча серце музика не залишили байдужим нікого і спонукали вилити свій біль, розповісти присутнім про своїх близьких і свої спогади про початок війни, які назавжди вкарбувалися в пам'ять і серце.

Традиційними стали інформаційні години для тих, хто займається пошуком роботи – «Як шукати роботу в Інтернет-мережі», та інформація про них вже поширилася в мікрорайоні, як і про те, що в бібліотеці допомагають пройти актуалізацію даних у Сбербанку колишніх вкладників СРСР, безкоштовно і без черг.

В перші місяці роботи Інтернет-центру ми раділи кожному своєму успіху і успіхам кожного нашого користувача, який оволодів комп'ютером, зміг самостійно поспілкуватися по Скайпу чи створив з нашою допомогою електронну скриньку, знайшов в соціальних мережах свого однокласника чи родичів, про яких нічого не знав багато років, знайшов роботу.

Сьогодні Скайп-спілкування наших користувачів з Америкою, Індією, Німеччиною, Польщею, Іорданією, Москвою стало повсякденним, звичним. «Як добре, що в бібліотеці є Інтернет-центр», – говорить Галина Валентинівна Рязанцева, адже вже другий рік майже кожний день поспішає сюди, щоб поспілкуватися з сином, донькою та онуками, які проживають у Москві. Раніше за телефонні розмови доводилося платити значну частину пенсії, а в бібліотеці спілкується безкоштовно по Скайпу.

В червні 2012 року на телефонний номер бібліотеки подзвонив з Америки Олександр Львович Данович, який раніше проживав у Дніпропетровську. Від своїх знайомих – читачів нашої бібліотеки – дізнався про сайт бібліотеки, відвідав його і був вражений, що бібліотека сьогодні має багато нових книг, свій Інтернет-центр, сайт, що і в Україні є сучасні бібліотеки.

«К хорошему быстро привыкаешь! Без Интернет-центра жизни не представляю», – написав у «Книзі відгуків та пропозицій Інтернет-центру» сорокарічний Сергій Чеха, бо цікавиться йогою, вегетаріанством, а за інформацією приходять до нашого Інтернет-центру.

Не тільки користувачі, але й ми, бібліотекарі, не уявляємо нашу бібліотеку без Інтернету.

Відкрий для себе сучасну бібліотеку

Діденко Л. І.,

*директор СКЗК «Новопавлівська бібліотека»,
Межівська централізована бібліотечна система*

Ще зовсім недавно у багатьох користувачів при згадці про бібліотеку в уяві поставало приміщення з величезною кількістю книг на вітринах, полицях, стелажах. Те, що сільські бібліотеки будуть мати сучасні комп'ютери, було міфом навіть для обізнаних бібліотечних працівників. А тим часом у бібліотеках відбуваються надзвичайні історії. У селі Новопавлівка Межівського району працює одна з понад тисячі українських бібліотек, яка стала переможцем конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до мережі Інтернет» в рамках програми «Бібліоміст». Саме до бібліотеки приходять за допомогою жителі села. Сучасні інформаційні технології прийшли у бібліотеку, бо це вимога часу. Безкоштовний доступ до мережі Інтернет – це нові можливості якісного інформаційного обслуговування користувачів.

У першу чергу, таку можливість отримали соціально незахищені верстви населення, безробітні, люди з обмеженими фізичними можливостями, студенти, учні, пенсіонери. З кожним користувачем проводиться попередня консультація, ознайомлення з правилами користування Інтернет-центру, виявляється рівень його комп'ютерної грамотності. Багато з них вперше сіли за комп'ютер у нашому Інтернет-центрі.

Молодь, учні двох місцевих шкіл – це категорія користувачів, яким постійно надається допомога в підготовці рефератів, повідомлень, курсових, контроль-

них робіт. Так, у бібліотеці для учнів старших класів був підготовлений урок знань «Банк рефератів допомагає». З метою допомогти учням зорієнтуватися у світі професій і зробити правильний вибір була проведена віртуальна подорож навчальними закладами України «Інтернет для абітурієнтів». Також випускники школи знайомилися з правилами прийому, екзаменами та реєстрували заяви для вступу на сайтах ВНЗ.

Для наймолодших читачів систематично проводяться заняття «Інтернет-чомучки». На них юні читачі знайомляться не лише з правилами користування комп'ютером, а також з правилами користування Інтернетом, отримують відповіді на безліч запитань різноманітної тематики та освоюють ази комп'ютерної грамотності. Ця категорія читачів дуже любить заняття «Малюємо на комп'ютері». Для них проведено конкурс віртуальних малюнків «Пізнаю світ через Інтернет». За допомогою Інтернету діти вчать робити різноманітні вироби з бісеру, кісток риби, паперу.

З нагоди проведення ЄВРО-2012 бібліотека запропонувала своїм користувачам відвідати Інтернет-калейдоскоп «ЄВРО-2012» як колиска нового бренду. Відвідувачі змогли віртуально ознайомитися з розкладом усіх ігор, символікою, логотипом, талісманом ЄВРО-2012. Спілкування в соціальних мережах, таких як «Однокласники» та «Вконтакті», потрібні як дітям, так і дорослим, для розкриття свого внутрішнього світу, воно допомагає знайти багато друзів, однодумців, партнерів по бізнесу і т. п. Бібліотекар допомагає користувачам зареєструватися і зробити перші кроки в новий глобальний світ.

Дякуючи Інтернету бібліотека змогла відшукати нашого земляка Йосипа Дем'яновича Бобенчика – заслуженого художника Росії, який виїхав із села 50 років тому, та запросити його на зустріч у рідне село в стінах бібліотеки. Ця зустріч відбулась, і ми змогли, за допомогою комп'ютерної техніки, ознайомитися з картинами цього талановитого художника, виставки якого проводилися у багатьох країнах світу.

Ще одна з новітніх послуг бібліотеки – реєстрація та актуалізація вкладників Ощадбанку колишнього СРСР. Дуже часто жителі села не мали змоги додзвонитися на номер «гарячої лінії», а в бібліотеці протягом 2–3 хвилин була можливість зареєструватися або пройти актуалізацію. Створення пункту публічного доступу до Інтернету значно збільшило в бібліотеці кількість читачів, підняло на якісно новий рівень інформаційне обслуговування користувачів, що сприяє утвердженню позитивного іміджу бібліотеки.

Бібліотечні сайт і блог як спосіб просування бібліотеки, книги та читання

Дороніна Т.,

заступник директора Дніпродзержинської ЦБС

В умовах інформатизації суспільства першочерговим завданням для бібліотеки є впровадження в її діяльність інформаційно-комунікаційних технологій, які допоможуть зробити бібліотеку більш доступною, привабливою та ефективною.

Комп'ютерна реклама бібліотеки – принципово новий засіб розповсюдження інформації про себе. Бібліотека створила свій сайт, завдяки якому користувачі можуть дізнатися історію виникнення бібліотеки, зміст виставок, фондів і колекцій, електрон-них ресурсів, реквізити і режим роботи бібліотеки.

Сьогодні свій сайт в Інтернеті це:

1. Засіб звернення до великої аудиторії.
2. Джерело детальної та актуальної інформації про бібліотеку.
3. Постійна реклама з широкими можливостями.
4. Організація партнерських відносин.
5. Зворотній зв'язок з клієнтами.
6. Імідж.

WEB-сайт Дніпродзержинської центральної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка в мережі Інтернет (адреса розміщення [http:// www.lib.dndz.gov.ua](http://www.lib.dndz.gov.ua)) відноситься до офіційних інформаційних видань міста, презентований громаді 23 червня 2010 року.

Сайт призначений для надання в мережі Інтернет інформації про бібліотеку, книгу, читання, місто як муніципальне утворення з використанням сучасних інформаційних технологій, забезпечення вільного цілодобового доступу до інформації про місто і бібліотеку.

Сайт має 4 частини:

1. Новини.

2. Про бібліотеку та корисну інформацію для користувачів.
3. Краєзнавча.
4. Арт-галерея, афіша, форум.

Інформація на сайті містить тексти, ділову графіку, фотографічні зображення, відеоінформацію, віртуальну довідку «Запитай у краєзнавця», тексти книг, статей дніпродзержинських краєзнавців, довідкову інформацію про місто, юридичні консультації, надається доступ до корпоративного каталогу «Дніпропетровщина» тощо.

Родзинкою сайту є просування книги за допомогою відео. Абонемент створює цікаві бук трейлери. Сайт має відеоархів про місто, посилання на сайти органів державної влади тощо.

За 2012 рік сайт відвідали **24060** користувачів, унікальних користувачів – **23805**, відвідувань – **31278**, переглянуто сторінок – **606666**.

Країни і регіони – Україна, Росія, США, Польща, Італія, Німеччина, Італія, Бразилія, Білорусь, Молдова тощо.

Сторінки, до яких найчастіше звертались користувачі:

1. Корисна інформація для вчителів.
2. Новини.
3. Вам допоможе юрист.
4. Все про Дніпродзержинськ.
6. На допомогу вчителю української літератури.
7. Літописці Кам'янського – Дніпродзержинська.
8. Про бібліотеку.
9. Шевченкіана: книжкова колекція.
10. Архівні миттєвості життя.
11. Іменем Кобзаря: путівник по місцях нашого міста, які пов'язані з ім'ям

Т. Г. Шевченка тощо.

Дніпродзержинська ЦБС має свій блог «**Бібліопазли**», презентований громаді 25 січня 2012 року. Блог Дніпродзержинської бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка – це велика кількість цікавої інформації про читання, книги, роботу бібліотек із просування книги і читання.

За 12 місяців поточного року блог переглянули понад **34 000** разів, понад 1000 осіб щодня з різних країн світу: України, Росії, США, Німеччини, Білорусії, Великобританії, Казахстану, Вірменії, Ірландії, Ізраїлю та ін. Блог «Бібліопазли» має таку назву не випадково, як пазли, збирається картина – чим живуть і як працюють бібліотеки м. Дніпродзержинська.

Блог має наступну структуру: головна сторінка, про бібліотеки, корисні посилання, поради бібліоняні, термінологія Web 2.0, книжковий гороскоп, скарбничка методиста.

На головній сторінці блогу можна знайти наступну інформацію: «У цей день ...», «Свята України», «Мудрість на щодень», «Хто на новенького: книга тижня», «А-фішка: найближчі заходи в бібліотеках», «Книжкові позитиватори», «Архів блогу», «Теги».

Блог «Бібліопазли» має постійні рубрики: «До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка», «Бібліоміст», «Бібліотечні заходи», «Видатні дні-продзержинці», «Клуби», «Краєзнавство», «Культурні події», «Кумири», «Виховуємо читача», «Ювілеї бібліотечних працівників», «Ювілеї книг», «Ювілеї письменників» та інше.

Блог «Бібліопазли» постійно спілкується з іншими бібліотечними блогами і має постійних учасників: Тетяна Кушук, Ольга Романюк, Ганна Тараненко (Київ), Марина Димова (Донецька обл., Україна), Сінді (Луганська обл., Україна), Валентина Петрухіна (г. Липецьк, Росія), Ірина Огнева (м. Арзамас, Росія), Дмитро Невмивака (м. Дніпропетровськ, Україна) та інші.

Адреса, за якою можна знайти блог Бібліопазли: <http://bibliopazlu.blogspot.com/>

Сайт та блог – це візитна картка, яка розповідає користувачам і колегам про можливість і діяльність бібліотеки. Крім того, сайт та блог можуть стати найпотужнішим інструментом заохочення читання, просування ідей та інформації, які здатні зробити позитивний вплив на розвиток читацької аудиторії.

Таким чином, за допомогою бібліотечного сайту і блогу підвищився ступінь поінформованості реальних і потенційних користувачів щодо послуг. Завдяки рекламі бібліотеки транслюватимуть власні можливості перед широкою аудиторією не тільки у себе в місті, країні, але й за її межами, через мережу Інтернет.

Інтернет у дитячій бібліотеці

Дроворуб Н. А.,

заступник директора по роботі з дітьми
Софіївської районної дитячої бібліотеки

Сучасна бібліотека для дітей – це вільний доступ до інформації, до джерел знань, до мережі Інтернет. І кожна бібліотека має в цьому велику потребу. Розуміння цього слугувало працівникам Софіївської районної дитячої бібліотеки приводом до дії. В кінці 2010 року ми взяли участь у конкурсі «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» програми «Бібліоміст». В своїй конкурсній заявці велика увага була приділена дітям-сиротам, дітям соціально незахищених родин та дітям, які виховуються в прийомних родин.

В цю справу були задіяні: районна служба у справах дітей, районний центр у справах сім'ї, дітей та молоді, психолог загальноосвітньої школи, волонтери.

В лютому 2011 року отримали звістку про перемогу, на яку з таким нетерпінням чекали і бібліотекарі, і маленькі користувачі бібліотеки. Бібліотека одержала 4 комп'ютери, принтер, сканер, програмне забезпечення та безкоштовний вихід в Інтернет.

А зараз ми вже бачимо плоди не даремної праці. Для тих, хто робить перші кроки в мережу Інтернет, проводяться уроки комп'ютерної грамотності та індивідуальні тренінги-заняття для початківців. Тут діти різних вікових груп оволодівають практичними навиками роботи на комп'ютері, вчать грамотно та безпечно орієнтуватися в Інтернет-просторі. Для користувачів-дітей виготовлено пам'ятки: «Пошук інформації через сайт», «Цей сайт для тебе», «Діти в Інтернеті: безпека в віртуальному світі».

В організаціях, де працюють батьки дітей-користувачів, було розповсюджено інформаційні листи «Безпечний Інтернет вашим дітям».

У бібліотеці відбувся конкурс комп'ютерного малюнка «Я малюю право». Для малюків цікавим та захоплюючим був захід «Канікули з Мишкою». В гості до бібліотеки були запрошені діти зі своїми батьками, де вони мали можливість взяти участь у заходах, які проводила бібліотека – «Разом з татом і мамою знайомимося з комп'ютером».

В бібліотеці організовано англійський клуб, в якому працює волонтер Корпусу Миру Тондря Бьортон. Разом з нею діти здійснюють віртуальні мандрівки, веб-прогулянки, грають в ігри, ведуть перегляд мультфільмів, спілкуються з ровесниками та знаходять друзів за кордоном.

Тому ми, працівники бібліотеки, дійшли висновку, що сучасний Інтернет у бібліотеці – не тільки потреба, а й вимога часу. Це значно підвищує імідж бібліотеки, налагоджується тісна співпраця з організаціями, які опікуються дітьми. Ми потрібні користувачам, потрібні громаді.

Всесвіт інформації до послуг користувачів

Канівець О. І.,

*провідний бібліотекар юнацької кафедри
 КЗК «Межівська централізована бібліотечна система»*

Сучасні бібліотеки без доступу до мережі Інтернет стають все менш цікавими для читачів. Крім того, Інтернет – це найбільша у світі книга, яка кожен день наповнюється змістом. Тому в сучасній бібліотеці необхідні комп'ютери і послуга вільного доступу до мережі Інтернет для читачів.

Межівську районну бібліотеку активно підтримують і влада, і громада району. Бібліотека активно шукає позабюджетні джерела фінансування – спонсорів і різноманітні гранти. Наприклад, вона є

переможцем грантового конкурсу програми «Бібліоміст», в рамках якого влітку 2011 року отримала сучасні комп'ютери та оргтехніку. Це обладнання було використано для створення нової послуги для читачів – безкоштовний доступ до мережі Інтернет.

Місцева влада оплатила підключення бібліотеки до мережі та помісячно сплачує доступ до Інтернету.

Ми, бібліотекарі, постійно підвищуємо рівень володіння інформаційними технологіями для того, щоб мати можливість допомогти читачам під час роботи в Інтернеті. Для цього ми пройшли спеціальний навчальний курс у Дніпропетровській обласній універсальній науковій бібліотеці. Тепер ми пишаємося тим, що наш рівень знань не нижчий, ніж у молодих і «продвинутих» у користуванні комп'ютером читачів.

Безперечно, завдяки впровадженню новітніх технологій, змінилися способи надання бібліотечних послуг, які сприяють появі інноваційних підходів бібліотекарів до обслуговування користувачів. Пункт допомагає задовольнити найрізноманітніші запити на інформацію. А питання, з якими звертаються користувачі, різні: це перегляд політичних та економічних новин, пошук рефератів, курсових, автомобільних новацій, застосування новітніх технологій у медицині, пошук текстів улюблених пісень та інше.

Слід відмітити й електронне спілкування та значний інтерес до соціальних мереж «Вконтакті», «Однокласники», реєстрація учнів шкіл райцентру до ЗНО та ін. Люди різного віку приходять до бібліотеки, щоб отримати необхідну інформацію та поспілкуватися по SKYPE з родичами, заробітчанами, друзями з Польщі, Італії, Австралії. Чимало користувачів бібліотеки користуються послугами, замовляючи насіння квітів та овочів.

Читачі-фермери використовують безкоштовний доступ до мережі Інтернет для пошуку інформації про корми для тварин, продаж та купівлю сільськогосподарської техніки. Місцеві пенсіонери знаходять у мережі цікаву інформацію про ліки та методи лікування.

Коли розпочалася актуалізація вкладників «Ощадбанку», працівники бібліотеки допомогли з реєстрацією 63-ом громадянам і отримали від них слова вдячності. Інформаційні ресурси використовуються при підготовці чисельних масових заходів: це екскурсії, віртуальні подорожі та уроки, семінари, конференції, засідання краєзнавчої вітальні.

Працівники бібліотеки не тільки використовують вже існуючі інформаційні ресурси всесвітньої мережі для задоволення потреб користувачів, але й створюють власні. На сайті Межівська бібліотека mezhivskalibrary.blogspot.com можна ознайомитися з різноманітними виданнями краєзнавчого змісту: бібліографічними покажчиками «Наші славні земляки» (випуск 1–3); інформаційно-бібліографічними виданнями: «Аркадій Казка: відомий і невідомий», «Гордий та непокірний степовик» (до 110-річчя від дня народження Сави Захаровича Божка), «Земля, овіяна Перемогою: визволення Межівщини»; збірниками кращих сценаріїв засідань любителського об'єднання краєзнавців «Межівська сторона» та багатьма іншими.

Відгуки наших читачів надихають нас на подальшу наполегливу роботу щодо пошуку нових форм і методів бібліотечної роботи в інформаційному обслуговуванні наших читачів. Наша бібліотека – це привітний простір, де всім зручно, комфортно і цікаво!

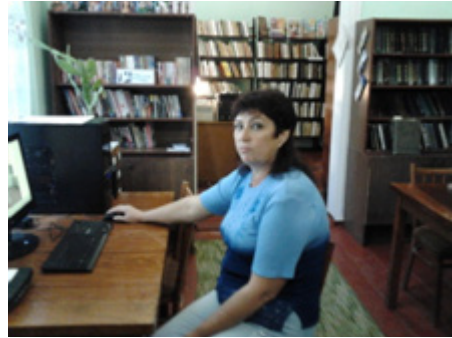

Комп'ютеризація бібліотеки – крок до читача

Кравцова В. А.,

директор СКЗК «Слов'янська бібліотека»,
 Межівська централізована бібліотечна система

Сучасне життя потребує і від жителя сільської місцевості використання комп'ютера та Інтернету. Але не кожен має змогу придбати комп'ютерну техніку та доступ до мережі Інтернет. Тому перемога проекту «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» та встановлення трьох комп'ютерів за програмою «Бібліоміст» у Слов'янській бібліотеці стало для жителів села Слов'янка Межівського району Дніпропетровської області справжнім святом.

І почалося нове життя у бібліотеці! Спочатку прибігли діти – наші «чомучки», прибігли і залишилися до цього часу найбільш активними користувачами комп'ютерного залу. Довелося проводити заняття, тренінги для молодших і необізнаних. А зараз, через рік, вони вихваляються перед новачками знанням правил користування комп'ютером, самі навчають інших.

До зацікавлених користувачів відносяться творчо обдаровані діти та студенти – вони тут готуються до предметних олімпіад, творчих конкурсів, до ЗНО, шукають новинки для занять у гуртках, готують реферати, доповіді, повідомлення ну і, звичайно ж, постійно спілкуються у соціальних мережах. І не просто готуються, а й перемагають!

Поступово звикли до зручностей Інтернету і дорослі відвідувачі бібліотеки. Для працюючих це – скарбниця необхідного для роботи матеріалу, електронна пошта і ряд інших послуг, для фермерів та підприємців – можливість швидко знайти необхідну техніку, посівний матеріал, добрива, купити чи продати будь-які товари. А ось пенсіонери у нас здебільшого «лікуються», шукаючи потрібні ліки, описи захворювань, народні рецепти, дієти і комплекси вправ, і що головне – мають позитивні результати.

Користуючись банківськими послугами через Інтернет, відпала необхідність щоразу приїздити до найближчого відділення банку, що для сільського жителя – далеко не зручність.

Можна багато розповідати про те, чим ми завдячуємо комп'ютерному залу. Можна поскаржитись на те, що у бібліотекаря, який працює у сільській бібліотеці один, значно додалося роботи. Але ж як приємно відчувати себе таким потрібним, а головне – сучасним! І перша велика допомога Інтернету у розвитку нашої бібліотеки – перемога в обласному конкурсі проектів та програм розвитку місцевого самоврядування в 2011 році з проектом, ініційованим Слов'янським сільським головою Іваном Івановичем Кукалом – «Сучасна книга – крок у майбутнє», дякуючи якому книжковий фонд та матеріальна база бібліотеки будуть поновлені вже в цьому році!

Отже, «Бібліоміст» став справжнім прогресивним мостом між державою і читачем, який щиро дякує за добру справу!

Краще один раз побачити, ніж тисячу разів почути

Стрельник Л. М.,

завідуюча бібліотекою-філіалом № 7 Дніпродзержинської ЦБС

Найдавніше китайське прислів'я: «Один образ є ціннішим за тисячу слів» перегукується з нашим українським «Краще один раз побачити, ніж тисячу разів почути». У людини в більшій мірі розвинуте зорове сприйняття. І це зрозуміло з чисто фізіологічної точки зору: нерви, що ведуть від ока до мозку, в двадцять п'ять разів товщі, ніж ті, що ведуть від вуха до мозку. Численними дослідженнями в психології доведено, що зорові аналізатори володіють значно високішою пропускну здатністю, ніж слухові. За даними ЮНЕСКО, слухаючи, людина запам'ятовує тільки 15 % повчальної інформації, споглядаючи – 25 %, а слухаючи і споглядаючи одночасно – 65 %.

Прекрасне правило – ніколи не говорити про те, що можна показати – ми змогли втілити в нашу професійну діяльність з появою в 2011 році в бібліотеці комп'ютерів програми «Бібліоміст». З'явилась можливість не тільки використовувати відеоматеріали в проведенні заходів, а й створювати нові – необхідні для роботи. Освоєння програм PowerPoint, кіностудія WindowsLive розширило наші можливості в цьому. Наша бібліотека більш поглиблено займається краєзнавством, пропагандою краєзнавчої літератури і, звичайно, перші наші мультимедійні презентації були присвячені історії, літературі та мистецтву міста. За 2 роки було створено 15 презентацій та буктрейлерів. Кожний захід з використанням відеоряду та музичного супроводу

ставав набагато яскравішим, повнішим, кращим для сприйняття. Наприклад, щоб відтворити в презентації «Кам'янське–Дніпродзержинськ 1936» атмосферу 30-х років, в ній були використані старі фото, газети, демонструвались фільми 30-х років, пісні тих років у виконанні Утьосова, Русланової. Презентація була створена для проведення гри-подорожі, присвяченої 75-річчю з дня перейменування міста. Презентація використовувалась багато

разів, її подивились більше 250 користувачів. Темі історії міста були присвячені три презентації: до Дня визволення міста – «За рідні береги», до Дня партизанської слави – «Партизанська слава» і «Сила слабых .Женицины в партизанской борьбе».

Серія презентацій «Таланти поряд» допомагала наочно показати творчі досягнення дніпродзержинських художників, ілюстраторів, поетів:

Поетичному надбанню Олега Майбороди присвячена презентація – «*Душа співає – просить слова*», його пісенній творчості – «*Нове захоплення*». Творчість заслуженого художника України А. М. Жежера відтворена в презентації «*Краса землі і є мій рай*». Ілюстрації з солоного тіста Олени Шеремет показані в презентації «*Її руками творяться чудеса*». Презентація «*Стислість – сестра таланту*» розповідає про майстрів живопису Тетяну Іовлеву та Оксану Очкурову, «*Все геніальне – просто*» – про творчий потенціал сім'ї Васильєвих.

Творча співпраця поетеси Ніни Євгенєвої та художника А. Жежера лягла в основу презентації «*Мне вязать бы из слов кружева*».

Для бібліотечних уроків за темою «*Автори ваших книг*» були підготовлені презентації по творчості М. Пришвіна, К. Паустовського, Г. Х. Андерсена, В. Висоцького.

За допомогою програми кіностудія WindowsLive були створені буктрейлери за книгою Симони Вілар «*Чужак*», та за новою книгою Олега Майбороди «*Не зовсім казки*», яка потім була завантажена на YouTube.

Започаткований в цьому році проект «*Французький бульвар*» відкривала презентація «*Французький сувенір*» – про види французького рукоділля.

Заходи до Дня Європи супроводжувались презентаціями: «*Країни ООН*», «*Найбільші бібліотеки світу*».

Сміливо можна сказати, що презентації стали невід'ємною частиною кожного заходу в нашій бібліотеці. І все це завдяки комп'ютерам, одержаним за грантом програми «*Бібліоміст*».

В 2012 році бібліотека стала лауреатом міської премії в галузі культури, мистецтва та літератури, що дало можливість придбати проєктор. Тепер наші користувачі мають більш комфортні умови для перегляду презентацій.

«Бібліоміст» допомагає створювати буктрейлери

Табаківа І. М.,

заступник директора по роботі з дітьми

КЗ «Дніпродзержинська міська ЦБС»

Інтернет-центр Центральної бібліотеки для дітей був відкритий 14 вересня 2011 року. Його склали 3 сучасні комп'ютери, відеокамери та копіювальна техніка. За перші 4 місяці роботи його відвідали 990 користувачів. Вже в 2012 році кількість відвідувачів Інтернет-центру зросла до 2801 особи. До нас записалися 187 нових користувачів.

Користувачами Інтернет-центру стали учні загальноосвітніх шкіл, студенти індустріального та комерційного коледжів, медичного училища, професійно-технічного училища, діти з малозабезпечених родин, вчителі, працівники ЦПР та ДТ (методисти, керівники гуртків). Важливим став Інтернет-центр для студентів, оскільки багато з них приїхали до Дніпродзержинська з інших міст та сіл, живуть у гуртожитку і не мають іншої можливості користуватися Інтернетом безкоштовно.

Бібліотекарі ЦДБ пройшли навчання у тренінговому центрі Обласної бібліотеки і на практиці почали застосовувати знання новітніх інформаційних технологій для надання нових бібліотечних послуг користувачам, за допомогою мережі Інтернет.

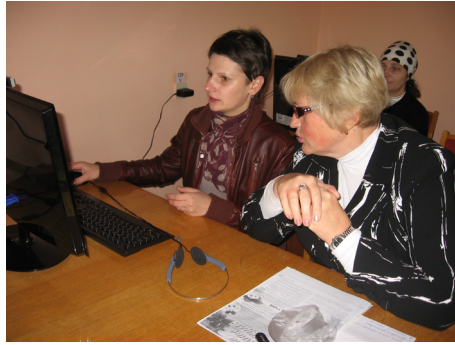
Крім того, бібліотекарі не тільки навчалися самі, а й навчали інших. Для користувачів бібліотеки проводили консультації у користуванні комп'ютером, надавали допомогу у пошуку інформації в Інтернеті, сканували та роздруковували тексти. Практикум «Як створити Інтернет-презентацію своєї роботи» провела провідний бібліотекар Т. В. Дорофєєва для методистів ЦПР та ДТ.

Для батьків, у яких є маленькі діти, провідний бібліотекар Л. А. Ревко уклала інформаційний бюлетень Інтернет-сайтів «Дочки – синочки».

2012 рік пройшов під знаком великого футболу. До Євро-2012 за допомогою комп'ютерів Інтернет-центру було створено презентацію «Vivat, футбол!», інформаційний листок «Перелік сайтів до Євро-2012», Інтернет-довідку «Проморолики, присвячені Євро-2012». ЦДБ увійшла до числа переможців 9 раунду Конкурсу співпраці бібліотек з місцевими громадами з проектом «Моя любов – футбол: Конкурс буктрейлерів серед підлітків 12–16 років». Він передбачав створення відеосюжетів за книгами про спортсменів: футболістів, тренерів, чемпіонів та призерів чемпіонатів України, Європи, з подальшою презентацією в бібліотеках та школах міста. Підлітки отримали

можливість ознайомитися з літературою спортивної тематики та скористатися мультимедійними та Інтернет-ресурсами зі спорту. Бібліотека оголосила конкурс буктрейлерів. Зацікавлені молоді користувачі змогли навчатися в бібліотеці їх створювати. Протягом майже двох місяців бібліотекарі надавали допомогу всім бажаючим взяти участь у конкурсі. Спеціалісти бібліотеки проводили індивідуальні заняття по створенню буктрейлерів. Підлітки отримували теоретичні знання про те, що таке буктрейлер, як правильно його створити. Вони обирали на свій смак книгу спортивної тематики, потім самостійно чи з допомогою бібліотекаря створювали відеоролики. Учасники конкурсу навчилися не тільки складати відеоряд, а й накладати на нього музику, спецефекти. Провідний бібліотекар Т. В. Дорофєєва провела тренінги для користувачів бібліотеки: І. Орлова, С. Грецького, А. Перерви. Провідний бібліотекар Л. А. Ревко провела тренінги для В. Михащенко, О. Ревко. Свої буктрейлери підлітки створювали у бібліотеці на комп'ютерах програми «Бібліоміст». А родина Селіхових (мама Кіра Олександрівна та син Єгор) отримала консультацію у бібліотеці, а буктрейлер вони створювали вдома. На допомогу бібліотекарям приходили і волонтери. Всього на конкурс було отримано 35 робіт, з яких журі відібрало 12 переможців (по 3 у 4-х номінаціях). Нам приємно, що 6 переможців були користувачами Центральної бібліотеки для дітей.

Комп'ютери програми «Бібліоміст» постійно задіяні також при проведенні різноманітних заходів з популяризації літератури.

Історія успіху Софіївської центральної районної бібліотеки

Янишевська Л. П.,

провідний методист комунального закладу «Софіївська центральна районна бібліотека»

Бібліотечні працівники Софіївського району постійно вивчають потреби користувачів бібліотек, мешканців населених пунктів району, перелік та якість послуг, що надаються бібліотечними закладами району. І прийшли до дуже невтішних висновків. Про яке якісне задоволення інформаційних потреб громадськості району можна говорити, маючи книжковий фонд, що на 70 % складається з видань 70–80 років минулого століття, а коштів на комплектування з кожним роком виділяється все менше і менше. Ось дані про виділення коштів з районного бюджету за останні три роки на комплектування районної бібліотеки:

- на придбання книг:
  - 2009 рік – 1 295 грн.;
  - 2010 рік – 7 520 грн.;
  - 2011 рік – не виділялось зовсім;
- на передплату періодичних видань відповідно:
  - 2009 рік – 8 778 грн.;
  - 2010 рік – 5 398 грн.;
  - 2011 рік – 3 340 грн.

Недостатність інформаційних ресурсів призвела до того, що бібліотека стала втрачати свою привабливість для населення району, що, в свою чергу, призвело до зменшення кількісних показників роботи бібліотеки. Потрібно було щось робити. Ми розуміли, що з такими темпами зростання обсягів інформації і з нашими традиційними бібліотечними послугами далеко не вгонимось, а будемо відставати все більше і більше. Розвиток новітніх технологій вимагає змін у всіх сферах людської діяльності, і бібліотечна – не виняток. **Перш за все, потрібно було змінити як уявлення людей про бібліотеки, так і психологію самих бібліотечних працівників, здійснити технічне переобладнання бібліотеки, ввести нові послуги, змінити і зробити більш сучасними форми та методи роботи.** Адже реальне майбутнє – у тих бібліотек, які поєднують традиційну культуру спілкування з книгою та нові інформаційні технології.

Тому, коли «Бібліоміст» оголосив перший раунд конкурсу проектів «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету»,

працівники центральної районної бібліотеки зрозуміли, що це шанс, який дає надію на зміни, шанс на подальший розвиток і успіх. Хоч наша заявка не отримала перемогу в тому раунді, але, я вважаю, ми здобули безцінний досвід у написанні проектних заявок, досвід співпраці з місцевою владою і спонсорами, організаціями-партнерами, громадськими організаціями, волонтерами. А головне – ми повірили в себе. Тож, через рік питання - брати чи не

брати участь у наступному раунді конкурсу, навіть не виникало. В роботі над проектною заявкою брали участь чотири бібліотеки: центральна районна та районна дитяча бібліотеки, Вишнева і Софіївська сільські бібліотеки.

Слід зазначити, що вдало підібрана команда, об'єднана спільною метою, – це вже 50% успіху будь-якої справи.

Нашою найбільшою перемогою було те, що в процесі роботи над проектом навколо бібліотеки об'єдналось багато різних людей. Громадськість району одностайно підтримала ініціативу бібліотеки, проектна заявка якої містила **28** листів підтримки від представників місцевої влади, спонсорів, благо-

дійників, партнерів і волонтерів, громадських організацій і просто окремих жителів селища.

Працівники і користувачі бібліотеки вдячні за підтримку голові районної ради В. О. Куліковському, голові Софіївської районної державної адміністрації В. О. Рижкову, селищному голові П. Ю. Сегедію, голові Кам'янської сільської ради В. О. Ткачук, керівникам ТОВ «Злагода» М. М. Рожку, ТПК «Союз-Кондитер» С. С. Болозенку, директору Софіївської інкубаторної станції Н. М. Федчук і ще багатьом-багатьом людям.

Особливі слова вдячності хочемо сказати голові районної ради попереднього скликання А. А. Шевцову, який особисто запропонував свою допомогу і підтримку.

Завдяки вільному доступу до Інтернету користувачі бібліотеки мають тепер можливість відстежити найсвіжіші світові та місцеві новини, отримати нову інформацію на допомогу освіті і самоосвіті, поспілкуватися з родичами, які знаходяться далеко.

Вже маємо певні успіхи, досягнуті завдяки вільному і безкоштовному доступу до Інтернету. По-

перше, до бібліотеки прийшли нові категорії користувачів: учні професійного ліцею і заочної школи, загальноосвітніх шкіл, їхні батьки і вчителі, молоді батьки, пенсіонери. А для безробітної молоді працівники бібліотеки разом із спеціалістами районного центру зайнятості проводять семінарські заняття, індивідуальні консультації.

По-друге, змінилась сама атмосфера в закладі – до бібліотеки прийшла молодь, масові заходи набули більш сучасного вигляду і звучання. Проводяться флешмоби, презентації Євроклубу, уроки комп'ютерної грамотності тощо.

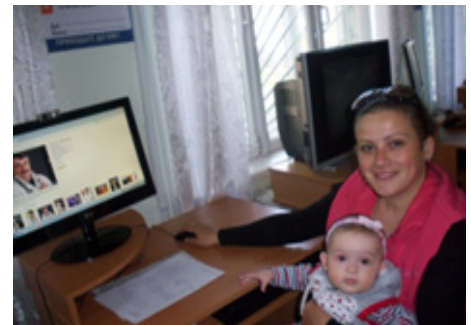
А це, в свою чергу, привело до значного покращення цифрових показників.

Як методист хочу сказати про ще одне важливе досягнення. Завдяки Інтернету розширилися можливості зростання професійної компетентності бібліотечного персоналу. 8 працівників пройшли навчання в обласному тренінговому центрі. Бібліотекарі мають можливість знайомитись і впроваджувати досвід роботи кращих бібліотек України і зарубіжжя.

Дуже приємний подарунок отримали в цьому році всі бібліотеки нашого району від Народного депутата України Дмитра Шпенова – 19 ноутбуків, 2 комплекти нового сучасного мультимедійного обладнання, кінокамеру, цифровий фотоапарат та 3 музичні центри.

А найголовніше – зріс авторитет бібліотеки і бібліотекарів серед жителів громади і місцевої влади.

На останок скажу – мрійте, бажайте і все-все у вас вийде на добре! Адже запорака успіху – бажання змін, готовність до змін і, звичайно, професійна і креативна команда.

Захист персональних даних: що треба знати (деякі рекомендації)

Плотнікова О.І.,
завідуюча відділом кадрів КЗК «Дніпропетровська
обласна універсальна наукова бібліотека
імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Відповідно до статті 32 Конституції України будь-яка фізична особа не може зазнавати втручання в її особисте життя. Отже, будь-яка юридична або фізична особа, яка є володільцем персональних даних, зобов'язана гарантувати фізичній особі належний захист її персональних даних.

1 січня 2011 року набрав чинності Закон України «Про захист персональних даних» (далі Закон), прийнятий Верховною Радою України 1 червня 2010 року, який регулює відносини, пов'язані із захистом персональних даних під час їх обробки. У 2012 році до нього були внесені зміни згідно із Законами № 4452-VI від 23.02.2012, № 5491-VI від 20.11.2012.

Що необхідно зробити, щоб забезпечити дотримання вимог законодавства

1. Опановуємо нормативну базу у сфері захисту персональних даних

- Закон № 2297 «Про захист персональних даних»
- Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних (Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 390/2011)
- Положення про Державний реєстр баз персональних даних та порядок його ведення (постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011р. №61 б)
- «Про затвердження форм заяв про реєстрацію бази персональних даних та про внесення змін до відомостей Державного реєстру баз персональних даних і порядку їх подання» (наказ Міністерства юстиції України від 8 липня 2011 р. № 1824/5, зареєстровано в Мін'юсті 19 липня 2011 р. за №890/19628)
- «Про затвердження зразка свідоцтва про державну реєстрацію бази персональних даних» (наказ Міністерства юстиції України від 8 липня 2011 р. № 1823/5, зареєстровано в Мін'юсті 19 липня 2011 р. за № 889/19627.

2. Готуємо проект наказу про приведення процесів та процедур обробки персональних даних у відповідність до законодавства

Дії щодо приведення процесів та процедур обробки персональних даних у відповідність до законодавства слід зафіксувати у розпорядчому документі – наказі з основної діяльності.

Приклад наказу

НАКАЗ № _____

_____ 201_ року

З метою здійснення законної обробки персональних даних, які отримано Організацією в процесі його діяльності та на підставі Закону України «Про захист персональних даних»

НАКАЗУЮ:

1) створити робочу групу по Організації, у складі керівника та бухгалтера метою діяльності якої буде:

1.1. провести аналіз процесів обробки персональних даних у Організації відповідно до основних завдань і функцій Організації;

1.2. відповідно до п. 1 ст. 6 Закону України «Про захист персональних даних» визначити мету (чи декілька), з якою обробляються персональні дані у Організації;

1.3. відповідно до п.п. 2, 3 ст. 6 Закону України «Про захист персональних даних» (відповідно до визначеної мети) проаналізувати склад та зміст персональних даних, що обробляються, первинні джерела відомостей про фізичну особу;

1.4. визначити правові підстави для обробки визначених баз персональних даних;

1.5. визначити, чи є персональні дані відповідними та ненадмірними стосовно визначеної мети та правових підстав;

1.6. привести перелік персональних даних у відповідність з метою та правовими підставами для обробки у визначених баз персональних даних;

1.7. визначити у Організації бази персональних даних, що підлягають державній реєстрації;

1.8. встановити по кожній з них наявність розпорядників баз та перелік третіх осіб (за їх наявності);

1.9. визначити перелік посад, виконання професійних обов'язків яких пов'язано із обробкою персональних даних, визначити ступінь їх доступу до персональних даних (внесення змін, формування звітів та аналітичної інформації, перегляд або інше за потреби).

- 2) визначити _____ відповідальним за розробку проекту Положення про захист персональних даних у закладі;
- 3) призначити _____ відповідальним за отримання документованої згоди на обробку персональних даних від суб'єктів персональних даних;
- 4) призначити _____ відповідальним за письмове повідомлення працівників про їх права щодо захисту персональних даних, передбачених, зокрема п. 2 ст. 8 закону;
- 5) визначити _____ відповідальним за подання заяви про реєстрацію баз персональних даних Організації;
- 6) визначити _____ відповідальним за розробку зразка та отримання від працівників, робота яких пов'язана з обробкою персональних даних, письмового зобов'язання щодо недопущення розголошення у будь-який спосіб персональних даних, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням професійних чи службових або трудових обов'язків (передбачити у тексті чинність його зобов'язання і після припинення ними діяльності, пов'язаної з персональними даними (п. 3 ст. 10 закону));
- 7) призначити _____ відповідальним за організацію роботи із захисту персональних даних у Організації.
- 8) контроль за виконанням залишаю за собою.
 Керівник _____ / _____ /

3. Визначаємо, які бази персональних даних є на підприємстві

Відповідно до статті 2 Закону № 2297 персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Так, до персональних належать паспортні дані, адреса місця реєстрації, номери домашнього та мобільного телефонів тощо.

Важливо, що термін «персональні дані» стосується лише фізичних осіб.

Фіксуючи персональні дані у певному порядку у картотеці, ми створюємо базу персональних даних.

База персональних даних – це іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних, для якої володілець повинен визначити та затвердити мету обробки, встановити склад персональних даних та процедури їх обробки.

У більшості випадків на підприємстві можна виділити кілька умовних баз персональних даних.

Картотека особових карток (типова форма № П-2), усі особові справи працівників, довідник з відомостями про працівників у бухгалтерській програмі – все це може бути визначено як одна база персональних даних «Працівники».

Відомості про користувачів бібліотеки в електронній формі та/або у формі картотек, відображені в електронній базі користувачів, реєстраційній картці, читацькому

формулярі, зокрема про дату народження, місце проживання, освіту, місце навчання, інші відомості про фізичних осіб, які записалися в бібліотеку, можуть бути визначені як база «Користувачі».

Кожне підприємство при провадженні господарської діяльності має справу з фізичними особами: з працівниками, з особами, що виконують роботи (надають послуги) за цивільно-правовими договорами. Звісно, підприємство отримує від фізичних осіб їхні персональні дані. Це також буде база, яку можемо назвати, наприклад «Фізичні особи, персональні дані яких обробляються у ході ведення господарської діяльності». До цієї бази можна зарахувати персональні дані фізичних осіб – постачальників.

4. Визначаємо мету обробки по кожній з баз персональних даних

Необхідно з'ясувати, з якою метою обробляються персональні дані по кожній з баз (у подальшому при оформленні різних документів мету обробки персональних даних доведеться зазначати часто).

Визначити мету обробки можна, скориставшись примірним переліком типових цілей обробки персональних даних. Цілями обробки персональних даних є забезпечення реалізації:

- трудових відносин;
- відносин у сфері управління людськими ресурсами, зокрема, кадровим потенціалом;
- адміністративно-правових (у т. ч. відносин у сфері державного управління), податкових відносин та відносин у сфері бухгалтерського обліку;
- відносин у сфері економічних, фінансових послуг та страхування;
- відносин у сфері реклами та збору персональних даних у комерційних цілях;
- відносин у сфері телекомунікаційних послуг;
- відносин у сфері громадської, політичної та релігійної діяльності, культури, дозвілля, спортивної та соціальної діяльності;
- відносин у сфері освіти;
- відносин у сфері охорони здоров'я;
- відносин у сфері безпеки, включаючи питання приватних розслідувань, побудови системи приватної безпеки та приватної охорони;
- відносин у сфері транспорту;
- відносин у сфері науки, історичних досліджень та статистики;
- інших відносин, що вимагають обробки персональних даних.

5. Отримуємо від працівників письмову згоду на обробку персональних даних

З метою приведення кадрової документації у відповідність до законодавства від усіх працівників, прийнятих на підприємство після 1 січня 2011 року, слід отримати документовану згоду на обробку їхніх персональних даних, наприклад, у формі заяв. У подальшому таку заяву слід отримувати від кожного працівника, якого приймають на підприємство.

Отримувати заяви на працівників, прийнятих у попередні роки, не потрібно, адже закон не має зворотної сили у часі. Вважається, що обробка персональних даних провадиться на підставі вільного волевиявлення сторін відповідно до правовідносин, що виникли до набрання чинності Закону № 2297.

Приклади згоди на обробку персональних даних

**ЗГОДА
на збір та обробку персональних даних
(для працівників бібліотеки)**

Я, _____,

(народився «___» _____ 19__ року, паспорт серії _____ № _____) шляхом підписання цього тексту, відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року, № 2297-VI даю згоду _____ назва організації _____ на обробку моїх персональних даних з первинних джерел (у т.ч. паспортні дані, відомості з виданих на моє ім'я документів (про освіту, сімейний стан, склад родини тощо), відомостей, які надаю про себе) з метою забезпечення реалізації трудових відносин; адміністративно-правових, податкових відносин та відносин у сфері бухгалтерського обліку; відносин у сфері управління людськими ресурсами.

Зобов'язуюсь при зміні моїх персональних даних надавати у найкоротший термін відповідальній особі уточнену інформацію та подавати оригінали відповідних документів для внесення моїх нових особистих даних до бази персональних даних працівників суб'єкта господарювання.

«___» _____ 20__ року, _____
(_____)

Особу та підпис _____ перевірено

Відповідальна особа _____

М. П.

ЗГОДА 1
на збір та обробку персональних даних
(для користувачів бібліотеки)

Я, _____,

власним підписом надаю згоду _____ назва організації _____ відповідно до Закону України «Про захист персональних даних», отримувати, збирати, обробляти, реструвати, накопичувати, зберігати, змінювати, поновлювати, використовувати і поширювати (розповсюджувати, реалізовувати, передавати) інформацію, яка, відповідно до вимог законодавства, становить мої персональні дані, зокрема, але не обмежуючись, дані необхідні для надання бібліотечних послуг, заносити таку інформацію до баз персональних даних _____ назва організації _____, за умов створення _____ назва організації _____ умов для захисту та нерозголошення цих даних.

Також посвідчую, що повідомлення про включення даних про мене до бази персональних даних _____ назва організації _____ отримав, із правами, які я маю відповідно до змісту ст. 8 Закону України «Про захист персональних даних», ознайомлений.

_____ 20__ р.

ЗГОДА 2
на збір та обробку персональних даних
(для користувачів бібліотеки)

Я, _____

_____, (народився «__» ____ 19__ року, паспорт серії ____ № _____) шляхом підписання цього тексту, відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 р. № 2297-VI надаю згоду _____ назва організації _____ на обробку моїх персональних даних у картотеках та/або за допомогою інформаційно-телекомунікаційної системи бази персональних даних користувачів _____ назва організації _____ (у тому числі _____ вставити перелік даних, які заносяться в формуляр _____) з метою ведення обліку користувачів бібліотечним фондом та отримувачів послуг у _____ назва організації _____.

Зобов'язуюся при зміні моїх персональних даних надавати у найкоротший термін відповідальній особі уточнену інформацію та подавати оригінали відповідних документів для внесення моїх нових особистих даних до бази персональних даних користувачів суб'єкта господарювання.

«_____» _____ 201__ р., _____ (_____)

Особу та підпис _____ перевірено

Відповідальна особа _____ (_____)

М.П.

6. Повідомляємо працівників про їхні права у сфері захисту персональних даних, мету обробки персональних даних

Відповідно до статті 12 Закону № 2297 збирання персональних даних є складовою процесу їх обробки, що передбачає дії з підбору чи впорядкування відомостей про фізичну особу та внесення їх до бази персональних даних.

Суб'єкта персональних даних протягом десяти робочих днів з дня включення його персональних даних до бази персональних даних необхідно повідомити про його права, визначені цим Законом, мету збору даних та осіб, яким передаються його персональні дані, виключно у письмовій формі.

Приклад повідомлення

Повідомляємо, що надані Вами відомості включені до бази персональних даних _____ з метою (відповідно до мети) забезпечення реалізації трудових відносин, адміністративно-правових, податкових відносин та відносин у сфері бухгалтерського обліку, відносин у сфері управління людськими ресурсами, а також внутрішніх документів підприємства з питань реалізації визначених законодавством і колективним договором прав та обов'язків у сфері трудових правовідносин і соціального захисту.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про захист персональних даних» суб'єкт персональних даних має право:

- 1) знати про місцезнаходження персональних даних, яка містить його персональні дані, її призначення та найменування, місцезнаходження та/або місце проживання (перебування) володільця чи розпорядника персональних даних або дати відповідне доручення щодо отримання цієї інформації уповноваженим ним особам, крім випадків, встановлених законом;
- 2) отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані;
- 3) на доступ до своїх персональних даних;
- 4) отримувати не пізніше як за тридцять календарних днів з дня надходження запиту, крім випадків, передбачених законом, відповідь про те, чи зберігаються його персональні дані у відповідній базі персональних даних, а також отримувати зміст його персональних даних, які зберігаються;
- 5) пред'являти вмотивовану вимогу володільцю персональних даних із запереченням проти обробки своїх персональних даних;
- 6) пред'являти вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником персональних даних, якщо ці дані обробляються незаконно чи є недостовірними;
- 7) на захист своїх персональних даних від незаконної обробки та випадкової втра-ти, знищення, пошкодження у зв'язку з умисним приховуванням, ненаданням чи несвоєчасним їх наданням, а також на захист від надання відомостей, що є

- недостовірними чи ганьблять честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи;
- 8) звертатися із скаргами на обробку своїх персональних даних до органів державної влади та посадових осіб, до повноважень яких належить забезпечення захисту персональних даних, або до суду;
  - 9) застосовувати засоби правового захисту в разі порушення законодавства про захист персональних даних;
  - 10) вносити застереження стосовно обмеження права на обробку своїх персональних даних під час надання згоди;
  - 11) відкликати згоду на обробку персональних даних;
  - 12) знати механізм автоматичної обробки персональних даних;
  - 13) на захист від автоматизованого рішення, яке має для нього правові наслідки.

« _____ » _____ 20 _____ р.

Відповідальна особа _____

Повідомлення про включення інформації про особу до бази персональних даних краще давати їй одночасно з підписанням згоди на збір та обробку персональних даних.

У свою чергу особа, яка отримала повідомлення, повинна підписати посвідчення про отримання повідомлення.

Заяву про згоду на збір та обробку персональних даних, а також посвідчення про отримання повідомлення про включення інформації про особу до бази персональних даних, які в письмовому вигляді надають користувачі бібліотеки під час запису в бібліотеку або при перереєстрації, можна розмістити на зворотному боці реєстраційної картки (у разі її наявності) або прикріпити до читацького формуляра (для зручності обидві заяви краще розмістити на одному аркуші формату формуляра).

Приклади посвідчення

(для працівників бібліотеки)

Я, _____

посвідчую, що отримав повідомлення про включення інформації про мене до бази персональних даних _____ назва організації _____ з метою забезпечення реалізації трудових відносин, адміністративно-правових, податкових відносин, відносин у сфері бухгалтерського обліку, відносин у сфері управління людськими ресурсами, а також внутрішніх документів підприємства з питань реалізації визначених законодавством і колективним договором прав та обов'язків у сфері трудових правовідносин і соціального захисту, а також відомості про мої права, ви-

значені Законом України «Про захист персональних даних», і про осіб, яким мої дані надаються, для виконання зазначеної мети.

« ___ » _____ 20__ року _____

(підпис)

(для користувачів бібліотеки)

Я, _____, посвідчую, що отримав повідомлення про включення інформації про мене до бази персональних даних _____ назва організації _____ з метою ведення обліку користувачів бібліотечним фондом та отримувачів послуг у _____ назва організації _____ тощо, а також відомості про мої права, визначені Законом України «Про захист персональних даних», та про осіб, яким мої дані надаються для виконання зазначеної мети.

« ___ » _____ 20__ р. _____ (_____)

7. Реєструємо бази персональних даних

Відповідно до статті 9 Закону № 2297 база персональних даних підлягає державній реєстрації шляхом внесення відповідного запису уповноваженим державним органом з питань захисту персональних даних до Державного реєстру баз персональних даних.

Державний реєстр баз персональних даних – єдина державна інформаційна система збору, накопичення та обробки відомостей про зареєстровані бази персональних даних – створена на виконання вимог Закону № 2297.

Реєстрацію баз персональних даних розпочато з 1 липня 2011 року. Реєстрація здійснюється за заявочним принципом та є безкоштовною для володільців БПД.

Державній реєстрації підлягають бази персональних даних в електронному вигляді та/або у формі картотек, у яких обробляються персональні дані, незалежно від обсягу та форми їх застосування, виду діяльності підприємства.

Володільць персональних даних звільняється від обов'язку реєстрації баз персональних даних, ведення яких пов'язано із забезпеченням та реалізацією трудових відносин. Отже, базу «Працівники» реєструвати не обов'язково, а от всі інші необхідно зареєструвати обов'язково!

На кожному з фактично наявних баз слід заповнити окрему заяву, при цьому безпосередньо бази подавати до Уповноваженого державного органу не потрібно – лише заяви про їх реєстрацію.

Заяви заповнюються українською мовою за типовою формою, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 8 липня 2011 р. № 1824/5.

Уповноважений державний орган з питань захисту персональних даних у порядку,

затвердженому Кабінетом Міністрів України, приймає рішення про реєстрацію бази персональних даних протягом тридцяти робочих днів з дня надходження заяви або відмовляє в реєстрації бази персональних даних, якщо заява про реєстрацію не відповідає вимогам частини третьої статті 9 Закону.

8. Розробляємо положення про захист персональних даних

Згідно із Законом № 2297 володілець бази персональних даних повинен забезпечити захист цих даних.

На підприємстві доцільно розробити локальний нормативний акт, яким регламентуватиметься процес обробки персональних даних на підприємстві, наприклад, Положення про персональні дані.

Приклад положення про персональні дані

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням _____

Розпорядженням № ____ від ____ 2013 року

ПОЛОЖЕННЯ про персональні дані

_____ назва установи _____

Розділ 1. Загальні вимоги та мета Положення

1.1. Цим Положенням регулюються відносини, пов'язані із захистом персональних даних під час їх обробки в рамках діяльності _____ (надалі - Організація).

1.2. Положення дає визначення персональних даних; містить процедуру обробки персональних даних.

1.3. Вимоги цього Положення стосуються як співробітників Організації, так і відвідувачів Організації (або їх представників) та представників органів влади, що здійснюють перевірку діяльності Організації.

Розділ 2. Визначення термінів

2.1. У цьому Положенні нижченаведені терміни вживаються в такому значенні:

база персональних даних – іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних;

володілець бази персональних даних – фізична або юридична особа, якій законом або за згодою суб'єкта персональних даних надано право на обробку цих даних, яка затверджує мету обробки персональних даних у цій базі даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом;

згода суб'єкта персональних даних – будь-яке документоване, зокрема письмове, добровільне волевиявлення фізичної особи щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки;

знеособлення персональних даних – вилучення відомостей, які дають змогу ідентифікувати особу;

обробка персональних даних – будь-яка дія або сукупність дій, здійснених повністю або частково в інформаційній (автоматизованій) системі та/або в картотеках персональних даних, які пов'язані зі збиранням, реєстрацією, накопиченням, зберіганням, адаптуванням, зміною, поновленням, використанням і поширенням (розповсюдженням, реалізацією, передачею), знеособленням, знищенням відомостей про фізичну особу;

персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована;

розпорядник бази персональних даних – фізична чи юридична особа, якій володільцем бази персональних даних або законом надано право обробляти ці дані;

суб'єкт персональних даних – фізична особа, стосовно якої відповідно до закону здійснюється обробка її персональних даних.

Розділ 3. Бази персональних даних, володільцем та розпорядником яких є Організація

3.1. Підприємство є володільцем бази персональних даних співробітників Організації, які були прийняті на роботу в Організації. В базі персональних даних співробітників міститься інформація про П. І. Б., дату та місце народження, ідентифікаційний номер, домашній та мобільний телефон, електронну адресу, місце реєстрації, місце фактичного проживання, паспортні дані, освіту, сімейний стан, дітей, громадянство, дані про досвід роботи, дані про військовий облік, дані про професійну освіту на виробництві, інформація про призначення та переведення, відпустки, фотографічні картки.

3.2. База персональних даних співробітників Організації зберігається у картотеці «Співробітники», яка зберігається у приміщенні Організації та в електронному виді на комп'ютерах Організації.

3.3. Обробка персональних даних Організації здійснюється для конкретних і законних цілей. Метою оброблення бази персональних даних співробітників є здійснення прав та виконання обов'язків у сфері трудових правовідносин відповідно до закону.

3.4. Згода на обробку персональних даних співробітників надана у письмовій формі фізичними особами на стадії їх працевлаштування в Організацію.

3.5. Організація є володільцем бази персональних даних користувачів Організації, які отримують бібліотечні послуги в Організації. В базі персональних даних користувачів міститься інформація про П. І. Б., дату та місце народження, місце реєстрації, (ВСТАВИТИ НЕОБХІДНІ КАТЕГОРІЇ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ВАШІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ).

3.6. База персональних даних користувачів Організації зберігається у друкованому вигляді у картотеці «_____», яка зберігається у приміщенні Підприємства в друкованому вигляді та в електронному виді на комп'ютерах Організації в папці «_____».

3.7. Обробка персональних даних користувачів Організації здійснюється для конкретних і законних цілей. Метою оброблення бази персональних даних є облік користувачів відповідно до вимог закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу».

3.8. Згода на обробку персональних даних співвласників надана у письмовій формі фізичними особами на стадії їх звернення за послугами Організації.

Розділ 4. Обмежений доступ до персональних даних

4.1. Усі персональні дані, володільцем яких є Організація, за режимом доступу є інформацією з обмеженим доступом.

4.2. Доступ до персональних даних, визначених п. 3.1 та 3.5 цього Положення, мають співробітники Організації в межах виконання своїх трудових обов'язків.

4.3. Для розробки та здійснення заходів із забезпечення безпеки персональних даних при їх обробці в інформаційній системі Організації керівником Організації може бути призначений структурний підрозділ чи посадова особа, що відповідальна за забезпечення безпеки персональних даних на Організації.

4.4. Доступ до персональних даних, визначених пп. 3.1, 3.5 цього Положення, мають співробітники Організації в межах виконання своїх трудових обов'язків.

4.5. Доступ до персональних даних будь-якій особі не надається, якщо зазначена особа відмовляється взяти на себе зобов'язання щодо забезпечення виконання вимог Закону «Про захист персональних даних» або неспроможна їх забезпечити.

4.6. Доступ фізичної особи, чиї персональні дані оброблюються Організацією, надаються у порядку, передбаченому Законом «Про захист персональних даних», на підставі письмового запиту фізичної особи - суб'єкта персональних даних. Доступ суб'єкта персональних даних до даних про себе здійснюється безоплатно.

Розділ 5. Права суб'єктів персональних даних

5.1. Особисті немайнові права на персональні дані, які має кожна фізична особа, є невід'ємними і непорушними.

5.2. Суб'єкт персональних даних має право:

1) знати про місцезнаходження бази персональних даних, яка містить його

персональні дані, її призначення та найменування, місцезнаходження та/або місце проживання (перебування) володільця чи розпорядника цієї бази або дати відповідне доручення щодо отримання цієї інформації уповноваженим ним особам, крім випадків, встановлених Законом «Про захист персональних даних»;

2) отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані, що містяться у відповідній базі персональних даних;

3) на доступ до своїх персональних даних, що містяться у відповідній базі персональних даних;

4) отримувати не пізніше як за тридцять календарних днів з дня надходження запиту, крім випадків, передбачених Законом «Про захист персональних даних», відповідь про те, чи зберігаються його персональні дані у відповідній базі персональних даних, а також отримувати зміст його персональних даних, які зберігаються;

5) пред'являти вмотивовану вимогу із запереченням проти обробки своїх персональних даних органами державної влади, органами місцевого самоврядування при здійсненні їхніх повноважень, передбачених законом;

6) пред'являти вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником цієї бази, якщо ці дані обробляються незаконно чи є недостовірними;

7) на захист своїх персональних даних від незаконної обробки та випадкової втрати, знищення, пошкодження у зв'язку з умисним приховуванням, ненаданням чи несвоєчасним їх наданням, а також на захист від надання відомостей, що є недостовірними чи ганьблять честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи;

8) звертатися з питань захисту своїх прав щодо персональних даних до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, до повноважень яких належить здійснення захисту персональних даних;

9) застосовувати засоби правового захисту в разі порушення законодавства про захист персональних даних.

Розділ 6. Порядок оброблення персональних даних

6.1. Використання персональних даних передбачає будь-які дії володільця бази щодо обробки цих даних, дії щодо їх захисту, а також дії щодо надання часткового або повного права обробки персональних даних іншим суб'єктам відносин, пов'язаних із персональними даними, що здійснюються за згодою суб'єкта персональних даних чи відповідно до закону.

6.2. Використання персональних даних володільцем бази здійснюється у разі створення ним умов для захисту цих даних. Володільцю бази забороняється розголошувати відомості стосовно суб'єктів персональних даних, доступ до персональних даних яких надається іншим суб'єктам відносин, пов'язаних з такими даними.

6.3. Використання персональних даних працівниками суб'єктів відносин, пов'язаних з персональними даними, повинно здійснюватися лише відповідно до їх-

ніх професійних чи службових або трудових обов'язків. Ці працівники зобов'язані не допускати розголошення у будь-який спосіб персональних даних, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням професійних чи службових або трудових обов'язків. Таке зобов'язання дійсне і після припинення ними діяльності, пов'язаної з персональними даними, крім випадків, установлених законом.

6.4. Відомості про особисте життя фізичної особи не можуть використовуватися як чинник, що підтверджує чи спростовує її ділові якості.

6.5. Збирання персональних даних є складовою процесу їх обробки, що передбачає дії з підбору чи впорядкування відомостей про фізичну особу та внесення їх до бази персональних даних.

6.6. Суб'єкт персональних даних протягом десяти робочих днів з дня включення його персональних даних до бази персональних даних повідомляється про свої права, визначені Законом «Про захист персональних даних» та цим Положенням, мету збору даних та осіб, яким передаються його персональні дані, в письмовій формі. До письмової форми прирівнюються направлення листа в електронній формі.

6.7. Накопичення персональних даних передбачає дії щодо поєднання та систематизації відомостей про фізичну особу чи групу фізичних осіб або внесення цих даних до бази персональних даних.

6.8. Зберігання персональних даних передбачає дії щодо забезпечення їх цілісності та відповідного режиму доступу до них.

6.9. Поширення персональних даних передбачає дії щодо передачі відомостей про фізичну особу з баз персональних даних за згодою суб'єкта персональних даних.

6.10. Поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

6.11. Виконання вимог встановленого режиму захисту персональних даних забезпечує сторона, що поширює ці дані.

6.12. Сторона, якій передаються персональні дані, повинна попередньо вжити заходів щодо забезпечення вимог цього Закону.

6.13. Персональні дані в базах персональних даних знищуються в порядку, встановленому відповідно до вимог ч. 2 ст. 15 Закону «Про захист персональних даних».

Розділ 7. Реєстрація бази персональних даних

7.1. Бази персональних даних підлягають реєстрації шляхом внесення відповідного запису уповноваженим державним органом з питань захисту персональних даних до Державного реєстру баз персональних даних.

7.2. Володільцю персональних даних видається документ встановленого зразка про реєстрацію бази персональних даних у Державному реєстрі баз персональних даних.

І все ж таки, щоб забезпечити дотримання вимог законодавства, упевнено почуватися при перевірках та уникнути штрафних санкцій, необхідно дуже ретельно вивчити Закон «Про захист персональних даних»!

Просто я работаю библиотекарем

Забора А.,

*внештатный корреспондент газеты
«Мой Днепродзержинск», г. Днепродзержинск*

Когда небо затянуло грязной серой пеленой, и на дворе сеется мелкий нудный дождик, или весь мир уплывает за мутное кольцо тумана, холодная сырость забирается в рукава и за воротник, хочется согреться, уютно устроиться у окна и не спеша читать интересные и умные книги.

А значит, сегодня я пойду в библиотеку, возьму парочку книг, пообщаюсь с друзьями, загляну в Интернет-центр, и заодно задам несколько вопросов директору библиотеки, кавалеру Ордена княгини Ольги третьей степени Татьяне Ивановне Герасюте.

Татьяна Ивановна, у многих людей сложилось такое представление: если библиотекарь, то обязательно – сидящий среди припавших пылью фолиантов, едва ли не при свечах, строгий человек. И Вы, и Ваш коллектив никак не соответствуете этому стереотипу.

Да, серость, пыль и грязь – это не про нас! Ведь современная библиотека – не только книги. Это в первую очередь замечательные люди и новейшие технологии в их руках. Библиотекари – вполне продвинутые пользователи ПК, хорошо ориентируются в Интернете, владеют навыками ораторского искусства, артистичны, музыкальны, начитаны и очень коммуникабельны.

Есть восточная поговорка: «Нельзя назвать умным человека, который умеет ходить только прямо и не подбирает золота, если оно лежит немного в стороне». Вы как раз подбираете это золото, помогаете многим днепродзержинцам реализовать свой творческий потенциал: клубы по интересам, библиотечный сайт, блог, культурно-просветительские акции...

Людам не хватает общения. За этим они приходят к нам. Сейчас много литературы оцифровано, и ее можно читать с экрана компьютера или на дисплее

электронной книжки. Но когда спрашиваешь у читателя, что же его привлекает в печатных книгах, чаще всего слышишь ответ: хочу подержать в руках настоящую, «живую» книгу, видеть ее цвет, чувствовать запах.

Вы бы видели, как Наталья Бохан, руководитель «Клуба интеллектуального кино», готовится к его заседаниям! Как тщательно она подбирает фильмы для просмотра! Не кассовые, а интересные и умные. Продумывает интерьер, расставляет цветы, свечи, старается учесть все детали, чтобы создать соответствующую атмосферу.

А какой популярностью пользуется наш библиотечный кинотеатр «Слава»... Мы создали его, чтобы дать возможность людям посмотреть полюбившийся фильм. Чаще всего они просят показать кино, которое редко найдешь на электронных носителях: «Весна на Заречной улице», «Два бойца», «За двумя зайцами»... Как живо зрители все воспринимают! Даже аплодируют актерам! Да сто раз этот фильм они уже видели, но каждый раз собираются на просмотр, как на праздник. Ведь так интересно: выйти из замкнутого, ограниченного ежедневностью мира! Это приносит удовольствие нашим посетителям и дарит вдохновение нам.

Татьяна Ивановна, если Вы находите, чем заинтересовать читателей, как реальных, так и потенциальных, то, наверное, и за пределами рабочего времени, за пределами профессиональной деятельности Ваш коллектив живет интересной жизнью?

Мы делимся с людьми не показной роскошью, за которой иногда прячется убогость, а настоящими и вечными ценностями. В этой связи хочу сослаться на бизнесмена, мультимиллионера, советника и учителя сотен частных компаний Дэна Кеннеди. Он сказал: «У богатых людей – большая библиотека. У бедных людей – большой телевизор».

Мы создали свой фирменный стиль, символы, слоганы, организационные церемонии, обычаи. Вместе празднуем юбилеи, праздники, проводим громкие акции, например, как в нынешнем году – «Читай, губерния». Ездим на экскурсии, стремимся создать хорошее настроение, чтобы потом, в рабочие дни передать его своим читателям.

Но, когда приходят выходные, дома, за пределами этого здания, как Вы проводите свободное время?

Свободное время стараюсь потратить на общение с друзьями, и кроме близких друзей в свой личный мир никого не впускаю. А еще, как ни странно читаю, читаю, читаю...

Татьяна Ивановна, говорят, Вы родом не из здешних мест. Расскажите, как Вы попали в наш город.

Мы с родителями жили в глухой деревушке в сто дворов в Горьковской, ныне Нижегородской, области. Мама работала учителем младших классов, папа – бухгалтером, в 19 лет ушел на войну, вернулся инвалидом. Маме надо было утром и подоить корову, накормить животных, и позаботиться о нас, обо всем, что нам, детям было еще не под силу. Папа умер в 51 год. В нашей семье мужчиной была мама. Мой сын о ней

как-то сказал: «У нас бабушка «военная», – имел в виду силу и твердость ее характера, умение постоять за себя и своих детей, внуков.

Детей в семье было четверо, и, несмотря на все трудности послевоенного времени, родителям удалось нас вырастить и дать всем образование. Я окончила Челябинский институт культуры. Когда родители приехали в Днепродзержинск, я переехала с ними.

В нашей деревушке была библиотека. Книги хранились в сундуках, и воспринимались нами как сокровище.

Главным для детей развлечением было, когда старшая сестра читала вслух. Потом, слушая радиопостановки, я полностью погружалась в этот мир, не только слышала, но и видела все происходящее, и сама жила теми событиями. А потом и сыну много читала. Ребенку обязательно надо читать вслух, это очень важно. Каждый ребенок должен пройти через мир Экзюпери и других великих писателей.

Татьяна Ивановна, мир человеческой души, ее проявлений – постоянно в поле Вашей деятельности, как с читателем, так и с людьми, которые рядом с Вами работают. А как Вы относитесь к миру непознанного, не исследованного наукой?

У каждого в жизни возникают вопросы: кто я, где мое место в этом большом мире, что есть жизнь, что есть смерть и есть ли жизнь после смерти? В поисках ответов на эти вопросы много читала, размышляла, общалась с умными людьми. Несколько лет назад у нас при библиотеке работает клуб, который объединял людей с неординарными способностями и не всем открытыми знаниями. Так в моем мире появились Олег Трикило, Сергей Ковтун, Виктор Цыганок, Юрий Шаповалов, Валерий Гунченко, Александр Бугаёв и многие другие замечательные, интересные люди. Со многими из них до сих пор общаюсь. Они помогли ответить мне на ряд вопросов, так мучавших меня, и сэкономили мое время на поиски ответов на них.

Но я считаю, что у некоторых знаний есть граница, которую нельзя переступать. Я называю это «эффект перелитого стакана». Когда вода в стакане – это напиток, когда стакан перелит, это – лужа.

Татьяна Ивановна, видимо духовная сила, заложенная в Вас родителями, и позволяет Вам быть сильным и добрым человеком. Я беседовал с ребятами из клуба «Виварт». Все они благодарны Вам за поддержку. Такая молодая и открытая душой, Маша Дружко, руководитель литературного клуба сказала: «Татьяна Ивановна – солнечный человек».

Я благодарю Вас за беседу и за то солнце, которое Вы дарите окружающим.

Бібліотекар – з відкритим серцем до людей

Коваленко Л. В.,

провідний методист

РКЗК «Межівська централізована бібліотечна система»

В колективі Межівської бібліотечної системи працює людина, стан душі якої – постійне прагнення творити добро, нести його до людей. Ця творча, активна жінка відома всім у селі Іванівка і навіть в Межівському районі.

Осередком культури здавна називають у селі бібліотеку. Лариса Федорівна Попцова очолює Іванівську сільську бібліотеку. Трудовий шлях бібліотекаря розпочався в 1993 році. Закінчила заочно Дніпропетровське культурно-просвітницьке училище.

Як кожна сумлінна людина, Лариса Федорівна всією душею вболіває за свою справу. Адже нині бібліотечний фонд не відповідає сучасним запитам читачів. І все ж, користувачі отримають потрібну інформацію – керівник проводить змістовні масові заходи. Умови праці в цій бібліотеці складні: в приміщенні холодно – немає відповідного опалення, ще й дах протікає. Лариса Федорівна зробила поточний ремонт. Бібліотека стала гарною, привабливою. Оформлено краєзнавчий куточок «Любіть Україну», з прекрасними українськими виробами, з вишиванками, зробленими майстринями села Іванівки. І попри всі негаразди, читачів зігривають привітність і увага директора бібліотеки. З відкритою щирою душею ставиться до всіх односельців.

Мабуть, обрати професію, знайти те єдине, де найповніше розкриваються твої здібності, де праця для тебе стає радістю, де можеш принести найбільшу радість людям, – найважливіше в житті кожної людини. Саме завдяки її ентузіазму і зусиллям Іванівська бібліотека стала затишним та бажаним куточком спілкування односельців.

Особливої уваги заслуговує Лариса Федорівна, яка проводить велику, змістовну пошуково-дослідницьку роботу, матеріали якої зібрані у краєзнавчому музеї села. При бібліотеці засновано краєзнавчий музей історії села Іванівки. Зібрано велику кількість експонатів, які вже неможливо було розмістити в приміщенні бібліотеки. Було прийняте рішення виділити окреме приміщення, в якому і створено музей села.

Лариса Федорівна – постійний дописувач газети «Червона зірка». Про всі

значні події, що відбуваються в селі, про видатних людей села зможуть прочитати всі мешканці району.

Лариса Федорівна – професіонал-бібліотекар високого рівня. Постійне самовдосконалення, духовне збагачення створили Ларисі Федорівні авторитет серед колег.

Видно, що ця людина любить бібліотечну справу, любить книги і любить читачів.

Незважаючи на те, що час і життя пред'являють все нові вимоги, незмінними залишаються головні людські та організаторські якості Лариси Федорівни – душевне тепло, турботливість, бажання завжди бути на висоті, вміння повести за собою. Працелюбна, зі знанням своєї справи, вона день за днем сумлінно виконує потрібну усім нам роботу.

Сільський бібліотекар – провідник духовності на селі

Сіромашенко Т. П.,

завідуюча методико-бібліографічним відділом Томаківської районної ЦБС

Мабуть, не відкриємо таємниці, коли скажемо, що багато залежить від людини, її ставлення до своєї справи, досвіду, та й від рис характеру теж. Коли людині подобається її робота, це вже добре, а коли її робота потрібна людям – це щастя. Не можна сказати, що праця бібліотекаря непомітна, а якщо подумати – вона незамінна, як будь-яка добра справа. Ця розповідь саме про такого фахівця.

Тетяна Володимирівна Кримчук – бібліотекар Виводівської сільської бібліотеки Томаківської ЦБС, людина творча, сумлінна, доброзичлива, справжній ентузіаст своєї справи. Вона щоденно на виду в односельців, її знають усі – від малого до старого. Знають і глибоко поважають. До її професійних знань і умінь додається ще одна риса – любов до обраної професії, до бібліотеки, до її відвідувачів. Особливо тепле ставлення цієї людини – до діточок та людей старшого віку. Якщо є така любов, то бібліотека перетворюється на рідний дім, де проходить життя, де щодня готуються до зустрічі дорогих гостей – читачів.

Прийшовши працювати у сільську бібліотеку, Тетяна Володимирівна поставила собі за мету зробити все можливе, щоб її читачі дружили з книгою, щоб із книги, як із найчистішого джерела, черпали знання і почуття гарячої любові до своєї Вітчизни,

свого народу, щоб з непідробним інтересом входили у широкий і багатогранний світ, який відкриває книга.

Очолювана нею філія завжди в зразковому порядку. Сама бібліотекар – високоосвічена, мудра і чуйна, талановита людина, яка добре розуміється не тільки на професійних справах, але й проблемах сьогодення. Ось чому до неї в бібліотеку йдуть за дружньою порадою, поділитися враженнями від прочитаної книги, переглянутого фільму, а то й розповісти про сімейні справи. Після закінчення уроків у школі, приміщення бібліотеки наповнюється щебетом дітлахів, які обов'язково по дорозі додому заходять до бібліотеки. З кожним вона знаходить спільну мову, цікаву тему – юному читачеві, який цікавиться тільки детективами, підкаже і допоможе зрозуміти сумну мудрість Екзюпері, відчутти тонку іронію чеховської прози, філософські роздуми Достоевського.

До речі, в минулому році бібліотека взяла участь у написанні конкурсів-проектів програми «Бібліоміст» – «Організація вільного доступу до мережі Інтернет» (III раунд) і виграла. Це дало змогу мешканцям громади безоплатно користуватися Інтернет-мережею, а бібліотека поповнилася двома сучасними комп'ютерами та копіювально-розмножувальною технікою. Та наш фахівець бере участь не лише у написанні бібліотечних проектів, але й у багатьох проектах громадського спрямування, що їх пишуть у сільській раді. І саме завдяки її участі в проектах, вже виграно декілька, що їх організував добродійний фонд «Відродження».

Всю свою індивідуальну та масову роботу бібліотекар спрямовує, виходячи з особистих, соціальних та життєвих потреб мешканців села в інформації, спілкуванні, забезпеченні громадянських прав. Інформаційне забезпечення починається з попередньої копії роботи – з вивчення запитів користувачів. Ця робота містить цілу систему заходів: аналіз читацьких формулярів, опитування, бесіди, спостереження.

Для учнівської молоді розроблено тематику бібліотечно-бібліографічних бесід, які допомагають розібратись у морі книг, а також створено «Куточок читача», де розміщено пам'ятки: «Як обрати книгу для читання», «Як працювати з довідковою літературою», «Як написати реферат».

У забезпеченні інформаційних потреб учнівської молоді велике значення мають рекомендаційні списки літератури: «Народознавство», «Дивосвіт рідної природи», «Мово рідна, слово рідне».

Бібліографічні огляди поєднуються з підбором літератури і створенням книжкових полицок: «Кращі книги нашим дітям», «Стежками рідного краю», «Томаківщина – земля квітучої краси», «Є така держава, Україна», «Хай цвіте у щасті Україна, Україна зоряної мови», «Якого ми роду, де наше коріння», «Для вас, батьки», «На допомогу обдарованим підліткам та дітям», «Шкідливим звичкам – Ні!» та інші.

У бібліотеці ведеться систематична картотека статей, в якій відображено актуальні проблеми сьогодення: «Обдаровані діти», «Увага, важкий підліток», «Профільне навчання».

З метою кращого інформаційного забезпечення навчального процесу для учнівської молоді та вчителів оформлено папки-досьє: «Твої таланти, Томаківщина», «З історії рідного краю», «З любов'ю до природи», «Видатні українці» та інші. Вони допомагають у підготовці домашнього завдання, до іспитів, у написанні рефератів тощо.

Залюбки відвідують мешканці села і різноманітні масові заходи (літературно-музичні години, уроки народознавства, екологічні конкурси), що вчать шанувати історію, культуру, рідну землю. Наприклад, огляд літератури «Дніпропетровщина: століття, події, портрети» (до 80-річчя Дніпропетровської області), урок-розвага «Витівки Діда Мороза», вікторина «Чи знаєш ти свій рідний край?», конкурси ерудитів «Юні читайлики», «Легенди рідного краю», «Кращий юний читач», виховна година «Твоє здоров'я у твоїх руках», година цікавої інформації «Історія писемності», уроки державності «Конституція України – основний закон», народознавства «У своїй хаті – своя правда», година спілкування «Душа природи – душа добра», літературний урок «Далекі орбіти Андрія Малишка» (до 100-річчя письменника).

Традиційним у бібліотеці стало святкування Тижня дитячої та юнацької книги, у ході якого бібліотекар організовує книжкові виставки, літературні вечори, ранки, презентації книг, проводить бесіди з учнями про нові видання, конкурс малюнків «До нас завітала в гості казка», КВК, брейн-ринги, вікторини.

Усі заходи супроводжуються книжковими виставками, біля яких проводяться огляди, бесіди-подорожі.

Бібліотека дедалі впевненіше виступає посередником між жителями селища і місцевою владою, забезпечуючи прозорість прийнятих рішень. В окремих папках зібрані рішення сільської ради, розпорядження сільського голови, які знаходяться на тематичній виставці – «Місцева влада: рішення і дії». Документи від влади до бібліотеки надходять наприкінці кожного місяця.

В бібліотеці є картотека структури управління району із зазначенням посади та годин прийому громадян.

З метою бібліотечної самоосвіти Тетяна Володимирівна постійно слідкує за новинами, що з'являються у фахових журналах: «Шкільна бібліотека», «Бібліотечна планета», «Позакласний час», «Українська культура», у газетах: «Урядовий кур'єр», «Голос України», «Вісті Придніпров'я» і т.д.; бере активну участь у районних семінарах, ознайомлюється з досвідом роботи інших фахівців, впроваджує інноваційні форми та методи в діяльність своєї бібліотеки, постійно займається самоосвітою.

Тож, молодим колегам є в кого повчитись і перейняти кращий досвід. Не можна не сказати ще про поетичний талант нашої сільської колеги. В її творчому доробку багато поезій різнопланової тематики та жанрів. Отже, грані таланту та вміння, душевної теплоти цієї милої сільської жінки дають надію на те, що професія бібліотекаря на селі завжди буде в пошані, а сама бібліотекар – носієм культури та знань.

Робота за покликом душі

Коваленко Л. В.,

провідний методист

РКЗК «Межівська централізована бібліотечна система»

*Для мене книга – світло дня,
Для мене книга – зорі ночі...
Моя сім'я, моя рідня,
Мій розум, серце, мої очі...*

Ці поетичні рядки, мабуть, найкраще характеризують людей скромної, але такої потрібної людям професії – бібліотекар. Бо що може бути достойнішим, ніж берегти, примножувати і доносити до людей мудрість, закладену в книгах?

У тих, хто постійно користується бібліотекою, після її відвідання виникає знайоме відчуття чогось рідного і вартісного, що впливає не тільки на рівень знань, а й на стан душі. І часто нас притягує сюди не лише можливість зустрітися з ерудованим бібліотекарем-професіоналом, але й нагода поспілкуватися з бібліотекарем-людиною, котра може дати пораду, зрозуміти хід наших думок.

До таких трудівників – невтомних творців бібліотечної справи – належить, зокрема, директор сільського комунального закладу культури «Новопавлівська бібліотека № 2» Любов Іванівна Діденко, яка 18 лютого відзначила свій 55-річний ювілей. Народилася вона в мальовничому селі Новопавлівка. З молоком матері увібрала в свою душу велику любов до книг та читання. А коли потрібно було вибирати професію, твердо вирішила стати бібліотекарем. Після закінчення Дніпропетровського культурно-освітнього училища пішла працювати у сільську бібліотеку.

Бібліотека увійшла в життя Любові Іванівни з юності, і ось уже 37 років це не просто місце її роботи, а й сенс її життя. Любов Іванівна прагне донести до людей весь багатий світ книги, вміє зацікавити їх яскравим твором, спонукати до пізнання нового. Це освічена, мудра та чуйна жінка, до якої не рідко йдуть і за порадою. Поєднуючи традиційні та інноваційні форми роботи, Любов Іванівна заохочує своїх односельців до читання. Л. І. Діденко робить усе можливе, щоб кожний читач, йдучи до бібліотеки, був впевнений, що отримає там кваліфіковану допомогу, знайде необхідну інформацію.

Новопапівська бібліотека № 2 одна з кращих у районі. В ній гарно, завжди за-тишно й привітно. Книжкові виставки естетично оформлені, а творчі заходи, які про-водить Любов Іванівна, змістовні, цікаві, захоплюючі.

Досвідом роботи Любов Іванівна ділиться зі своїми колегами на районних та обласних семінарах бібліотечних працівників.

Сьогодні бібліотека стала культурно-інформаційним центром села. У 2011 році Новопапівська бібліотека № 2 стала переможцем програми «Бібліоміст» і отрима-ла 2 комп'ютери, принтер, сканер та мережеве обладнання до них. Тепер користувачі Новопапівської бібліотеки мають можливість безкоштовно користуватися Інтернетом.

Любов Іванівна Діденко людина відверта, інтелігентна, доброзичлива, користується великою повагою колег і односельців. Її діяльність неодноразово відзначалася почесними грамотами та дипломами управління культури і туризму Дніпропетровської обласної державної адміністрації.

Ця чудова жінка – любляча дружина, лагідна мама доньки і сина та бабуся маленької онучки.

Свій ювілей Любов Іванівна зустріла у розквіті творчих сил, сповнена нових ідей і задумів. Попереду в неї – втілення багатьох задумів, які сприятимуть іміджу бібліотеки.

Вкладає в організацію дозвілля односельців серце і душу

Чорнобай Л. М.,

вчитель Зеленогайської загальноосвітньої школи Васильківського району

Під весняними ясними зорями, коли земля дихає теплом, свіжістю молодої трави і, немов дівчина до вінця, вбирається у білопінне марево цвіту, народилася людина, про яку хочеться сказати багато гарних слів.

Валентина Олексіївна Сергієнко – чарівна жінка, неординарна особистість. Доля і весна були щедрими до неї, подарували їй вроду і розум, небайдуже серце, на-тхненну, неспокійну і веселу вдачу. Поговоріть з нею – і зрозумієте, яка вона цікава людина, яка багата її мова, пере-сипана народними афоризмами, влучними, жартівливими та яскравими.

Народилася у звичайній сільській родині, виростала на вільних степових просторах, вбираючи всім єством красу рідного краю, змалку пізнаючи працю і народну мудрість. Як майже кожна сільська дитина, бачила своє покликання у сільському господарстві. Закінчила Дніпропетровський сільськогосподарський інститут, працювала багато років головним зоотехніком у колгоспі «Рассвет». А потім життя склалося так, що довелося змінити фах. Уже більше трьох років Валентина Олексіївна працює в сільській бібліотеці, яку зробила одним із осередків культурного життя села. «Я тільки тепер зрозуміла, у чому моє справжнє покликання», – зізнається жінка. І справді, скільки енергії, творчості вкладає завідувача бібліотекою у свою роботу! Завітайте у зали сільської бібліотеки – і ви побачите, що людина, яка тут працює, віддає своїй справі не тільки вміння, але й душу. Чисто, затишно, на стелажах систематизовано виставлено літературу: художню, наукову, довідкову. Зі смаком, естетично оформлені стенди, а поряд – портрети найактивніших читачів.

Велика заслуга бібліотекаря в тому, що вона багато працює з наймолодшими читачами – учнями, яких активно залучає до світу книг, розвиває їхні читацькі смаки та уподобання. При бібліотеці постійно діє Клуб молодого читача, де регулярно проводяться читацькі конференції, конкурси, вікторини. Валентина Олексіївна завжди знаходить можливість нагородити переможців цікавими призами. Варто відзначити і організацію виховних заходів, наприклад – літературних читань до Дня Перемоги, композицій – реквієм у пам'ять жертв голодомору, а також хвилинок-веселинок, годин дитячої творчості. Школярі під опікою Валентини Олексіївни не лише «лікують» старенькі книжки. Діти майстерно виготовляють оригінальні композиції з бісеру, паперу, природного матеріалу, в'яжуть...

Окрасою сільської бібліотеки є світлиця. Ентузіаст своєї справи, Валентина Олексіївна, зустрічаючись із старожилами сіл Зеленогайської сільської ради, зібрала багато речей, які вже вийшли з ужитку і, ставши експонатами, розповідають відвідувачам про побут наших предків. Особливо прикрашають світлицю барвисті рушники, вишиті умілими руками сільських рукодільниць.

А нині Валентина Олексіївна розпочала ще одну потрібну справу: збирає матеріали і пише історію рідного села. Слід зауважити, що ця жінка має ще одне захоплення: пише вірші, деякі з них друкувалися на сторінках «Васильківського вісника».

Невгамовна, співуча, жартівлива Валентина Олексіївна є одним з організаторів дозвілля односельців. Тільки у цьому році актори-аматори (працівники сільської ради, школи, механізатори, трудівники різних професій) порадували земляків цікавими концертними програмами: «Новорічні вечорниці», «Шануймо жінку, матір і кохану». У підготовці та проведенні кожного зі свят вона виявила прекрасні акторські здібності.

Валентина Олексіївна – ворог байдужості й ліні. Завершуючи одну справу, вона вже планує щось нове, не менш цікаве й потрібне. Зважаючи на активну життєву позицію, сільська громада обрала її головою неприбуткової організації «Мрія». Вона зробила вагомий внесок у розробку та виконання проекту взаємодії громади з ПР ООН та придбання шкільного автобуса. А ще Валентина Олексіївна – хороша господиня, дбайлива дружина, любляча матуся і ласкава бабуся.

Методичний центр ДОУНБ інформує

Шановні колеги!

Пропонуємо Вашій увазі анотований список професійних видань, які на сьогодні має у своєму фонді відділ наукової організації і методики бібліотечної роботи ДОУНБ. Сподіваємось, що запропоновані видання зацікавлять Вас і будуть творчо використані у підвищенні професійної компетентності особисто Вами, а також фахівцями Ваших бібліотек.

Ксерокопії статей із запропонованих матеріалів можна замовити у відділі наукової організації і методики бібліотечної роботи Дніпропетровської обласної наукової бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія:

49006 м. Дніпропетровськ, вул. Ю. Савченка, 10,

тел/факс 770-84-68

E-mail: metod@libr.dp.ua

1. Ключев В. К. Менеджмент ресурсного потенціала бібліотеки [Текст]: учеб.-метод. пособие / В. К. Ключев. – М.: Литера, 2011. – 112 с. – (Сер. «Современная библиотека»).

В даному учебному посібнику систематизовані знання в області організаційно-економічних аспектів діяльності російської бібліотеки. Її проблематика отражає актуальні питання управлінської економіки бібліотеки, в частині, формування бібліотечного ресурсного комплексу, економічного аналізу діяльності бібліотеки, багатовекторної ініціативної економічної активності бібліотеки, економічного стимулювання праці бібліотечного персоналу, маркетингової підтримки. Аналізується юридична база організаційно-економічних аспектів діяльності російської бібліотеки, особливу увагу приділяється локальній внутрібібліотечної нормативно-правової регламентації економічних правовідносин.

Издание ориентировано на современных библиотечно-информационных специалистов. Оно позволит активизировать профессиональное экономическое мышление, с учетом существующего правового поля, и успешно реализовать в повседневной деятельности эффективные экономические модели функционирования библиотеки как социально-культурной системы, своевременно применять разновариантные экономические подходы, умело использовать адекватные методы и перспективные формы инициативного хозяйствования.

2. **Ярошенко Т. О. Електронні журнали в системі інформаційних ресурсів бібліотеки [Текст] / Т. О. Ярошенко. – К.: Знання, 2010. – 215 с.**

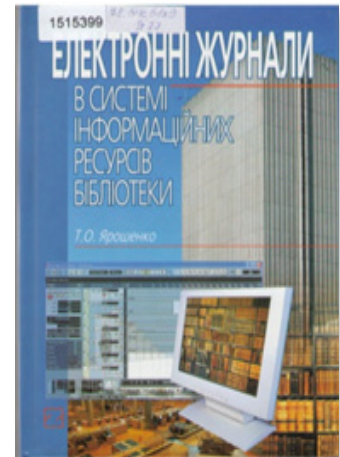
У монографії представлено комплексне дослідження становлення і розвитку електронного журналу як засобу наукової комунікації та складової інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки. Простежено цілісну картину еволюції наукового журналу, проаналізовано передумови виникнення та етапи його розвитку в контексті світових тенденцій (модернізації, інновації, трансформації). Розглянуто основні функції, характеристики та переваги наукового електронного журналу, наявні стандарти його створення та розповсюдження. Обґрунтовано відповідні концептуальні, науково-методичні та практичні напрями роботи бібліотек з електронними журналами на всіх етапах їхнього розвитку. Визначено особливості управління колекціями електронних журналів у бібліотеках, запропоновано технологічну схему та основні принципи такого управління, розроблені на основі практичного досвіду провідних бібліотек світу за останні 15–20 років.

Для працівників бібліотек, науковців, студентів вищих навчальних закладів відповідних спеціальностей.

3. **Грибков Д. Н. Электронные ресурсы культурно-образовательной деятельности [Текст]: учебно-методическое пособие / под ред. д-ра пед. наук, проф. О. О. Борисовой. – М.: Литера, 2010. –128 с. – (Сер. «Электронные ресурсы»; выпуск № 83).**

Пособие включает анализ основных проблем, связанных с формированием и классификацией электронных информационных ресурсов, их интеграцией в единое документное пространство, выбором наиболее эффективной модели интеграции на региональном уровне.

Книга ориентирована на специалистов культурно-образовательной сферы, занимающихся разработкой и созданием информационных ресурсов в электронной форме.

4. Ісаєнко О. Інноваційні бібліотечні технології інформаційного обслуговування [Текст]: монографія / Олександр Ісаєнко; НАН України, Нац. бібліотека України ім. В.І. Вернадського. – К., 2011. – 158 с.

Монографію присвячено впровадженню, функціонуванню та розвитку інноваційних технологій інформаційного обслуговування в бібліотеках.

Проаналізовано погляди вітчизняних та зарубіжних фахівців, доповнено і уточнено поняттєвий та класифікаційний апарати з даної проблематики. Узагальнено досвід впровадження інноваційних технологічних складників у практику роботи провідних бібліотек України. Розроблено комплексну трикомпонентну модель інформаційного обслуговування сучасної бібліотеки. Запропоновано стратегічні напрями розвитку інноваційних технологій в системі бібліотечного інформаційного обслуговування. Розглянуто управлінський аспект функціонування сучасної бібліотеки в умовах інноваційних структурно-функціональних перетворень. Описано методику й інструменти та здійснено аналіз даних, зібраних за підсумками проведеного соціологічного дослідження серед користувачів бібліотеки.

Для бібліотечних фахівців та спеціалістів із суміжних сфер діяльності.

5. Копанєва В. О. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету [Текст]: монографія / В. О. Копанєва. НАН України; Нац. бібліотека України ім. В.І. Вернадського. – К., 2009. – 198 с.

Обґрунтовано необхідність розвитку діяльності наукової бібліотеки зі створення нової інформаційної складової – фонду плинних мережевих ресурсів. Визначено вихідну базу формування фонду «мережевої україніки». Розроблено підхід до кооперативного створення архіву науково-інформаційних і суспільно значущих Інтернет-ресурсів провідними галузевими та регіональними бібліотеками. Запропоновано інформаційну технологію опрацювання цих ресурсів, що базується на використанні Дублінського ядра метаданих і повнотекстовому індексуванні. Досліджено тенденції розвитку правового підґрунтя архівування мережевих ресурсів – перехід від заборонної

парадигми класичного авторського права до дозвільної системи поширення знань. Розглянуто сформований у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського фонд мережесих ресурсів.

Для фахівців, які використовують інформаційні ресурси Інтернету у своїй професійній діяльності.

6. **Кукатова Г. И. Центральная библиотека региона: современный этап развития [Текст]: научно-практическое пособие / Г. И. Кукатова. – М.: Литера, 2010. – 144 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 77).**

Пособие посвящено теоретическому обоснованию тенденций развития современной областной универсальной научной библиотеки (ОУНБ) – центральной библиотеке субъекта Российской Федерации, определяющей сегодня политику развития всей библиотечной системы страны.

Региональная центральная библиотека представлена как активный субъект социокультурной среды.

В целях разработки новых управленческих подходов к деятельности ОУНБ и принятия управленческих решений обоснованы – необходимость интеграции информационных ресурсов региона, позиционирование ОУНБ как ресурсного информационного центра, концептуальный подход к ее развитию.

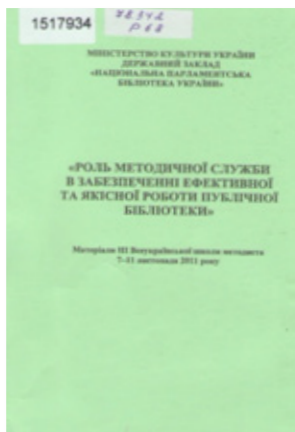
Предназначено для широкого круга специалистов в области библиотечного дела.

7. **Юхневич Ю. Корпоративна культура бібліотеки як складова її успішного розвитку [Текст]: рекомендована тематика семінарів працівників районних і міських бібліотек / Ю. Юхневич. – К., 2012. – 47 с.**

Метою збірника є допомога працівникам публічної бібліотеки у виробленні стратегії формування та розвитку корпоративної культури, яка є невід'ємною частиною сучасного менеджменту в бібліотеці.

Видання адресовано фахівцям бібліотек, які прагнуть мислити творчо, та всім, кого цікавить це питання.

8. **Роль методичної служби в забезпеченні ефективної та якісної роботи публічної бібліотеки [Текст]: матеріали III Всеукраїнської школи методиста, 7–11 листоп. 2011 р. / М-во культури України, ДЗ «Нац. парлам. б-ка України»; уклад. О. Зозуля. – К., 2011. – 138 с.**

У збірнику вміщено доповіді та виступи бібліотечних працівників, науковців із України та Росії – учасників III Всеукраїнської школи методиста «Роль методичної служби в забезпеченні ефективної та якісної роботи публічної бібліотеки». Розглядаються актуальні питання діяльності методичних служб бібліотек різних рівнів; теоретичні та практичні напрацювання бібліотекознавців тощо.

Видання розраховано на бібліотечних фахівців, керівників галузі, студентів.

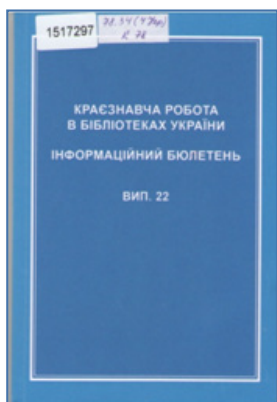
9. **Бібліографічний опис документів. Бібліографічні посилання [Текст]: метод. рек. / [авт.-уклад. О. М. Збанацька]. – К., 2012. – 197 с.**

Методичні рекомендації містять відомості щодо бібліографічного описання різних видів опублікованих і неопублікованих документів: книг, нормативно-технічних, патентних, картографічних, нотних, образотворчих, аудіовізуальних, електронних, серіальних та продовжуваних ресурсів. Наведено пояснення щодо особливостей оформлення бібліографічних посилань, у тому числі й на архівні документи.

Для широкого кола фахівців інформаційної сфери: бібліотечних та інформаційних працівників, архівістів, документознавців. Рекомендації можуть бути використані також науковцями, викладачами та студентами при оформленні бібліографічних списків і посилань.

10. **Краєзнавча робота в бібліотеках України [Текст]: інформ. бюлетень. Вип. 22/ Нац. іст. б-ка України; підгот.: В. П. Кисельова, О. В. Михайлова, І. В. Чеховська; відпов. за вип. А. В. Скорохтова. – К. Вид. дім «Вініченко», 2011. – 160 с.**

Черговий 22-й випуск інформаційного бюлетеня «Краєзнавча робота в бібліотеках України» містить результати наукового дослідження «Повнотекстові краєзнавчі документи на сайтах регіональних бібліотек України», проведеного фахівцями Національної історичної бібліотеки України у 2011 році.

11. **Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 22 листоп. 2011 р., м. Київ / ДЗ «Нац. іст. б-ка України»; редкол.: А. В. Скорохватова, В. П. Кисельова, Р. В. Маньковська, О. В. Михайлова та ін.; ред.: Т. С. Кудласевич, І. В. Чеховська. – К.: Вид. дім «Вінченко», 2011. – 228 с. –(Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).**

Науковий збірник містить доповіді та повідомлення учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України», що відбулась 27 листопада 2011 р. у рамках Перших краєзнавчих читань, присвячених пам'яті П. Тронька.

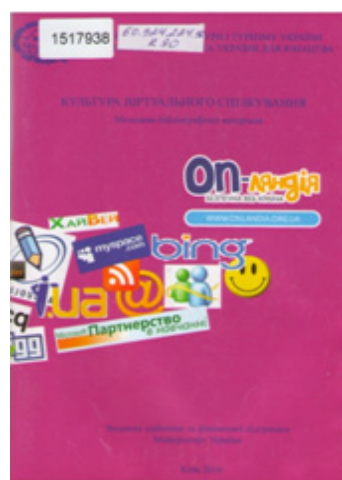
12. **Культура віртуального спілкування [Текст]: метод.-бібліогр. матеріали / [уклад.: Є. Кулик, Щ. Бартош; ред.: В. Кучерява, С. Чачко; консультант Т. Якушко]; ДЗ «Держ. б-ка України для юнацтва». – К., 2010. – 65 с.**

У виданні містяться методичні вказівки щодо культури веб-спілкування (етикету), а також списки відповідної літератури та електронних ресурсів.

13. **Українські метабібліографічні посібники (кінець XIX – початок XXI ст.) [Текст]: наук.-допом. бібліогр. покажч. третього ступеня / М-во культури України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України, М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т; авт.-уклад. О. Л. Промська; наук. ред. В. О. Кононенко; наук. консультант і авт. вступ. ст. Г. М. Швецова-Водка. – К., 2011.– 120 с.**

У бібліографічному покажчику відображені покажчики, списки, огляди бібліографічних посібників, опубліковані в Україні в кінці XIX – на початку XXI ст. Покажчик дає можливість ознайомитися зі станом бібліографічного забезпечення тієї чи іншої галузі діяльності.

Видання адресовано фахівцям у галузі бібліографії та бібліографознавства, працівникам бібліотек та науково-інформаційних центрів, науковцям різних галузей знань.

14. Сунайкина Т. В. Репертуар художественной книги для подростков: процессы формирования и освоения [Текст]: учебно-методическое пособие / Т. В. Сунайкина. – М. Литера, 2009. – 155 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 58).

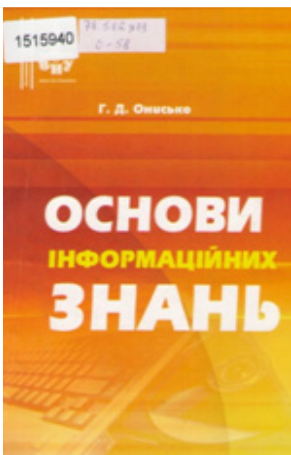
Пособие посвящено решению одной из главных проблем деятельности детской, юношеской и школьной библиотек – комплектованию фонда художественной книги для подростков. Какие факторы должны быть учтены при формировании репертуара художественной книги? В книге раскрываются методики крупномасштабного исследования особенностей литературно-художественного чтения современных российских подростков.

15. Лынный Е. В. Региональная библиотечная политика: особенности формирования и реализации [Текст]: научно-методическое пособие / Е. В. Лынный. – М. Литера, 2009. – 109 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 55).

Пособие затрагивает такие важные вопросы, возникающие в процессе деятельности библиотеки, как региональная политика и ее понятийно-категориальный аппарат, нормативно-правовое обеспечение, особенности формирования и реализации, основное направление и тенденции совершенствования библиотечной политики на примере Краснодарского края.

Пособие предназначено для руководителей библиотек, руководителей подразделений библиотеки, а также работников, разрабатывающих перспективные направления развития и совершенствования системы работы библиотек.

16. Онисько Г. Д. Основи інформаційних знань: навч. посіб. [Текст] / Г. Д. Онисько; бібліотека Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк: Волин. нац. ун-т. ім. Лесі Українки, 2010. – 128 с.

Сучасна бібліотека ВНЗ є складною інформаційною системою з різноманітними інформаційними ресурсами. Для повноцінного й ефективного використання цих ресурсів користувачі бібліотеки мають володіти певними бібліотечно-бібліографічними знаннями, інформаційною культурою. Навчальний посібник містить матеріали, що характеризують інформаційні центри, інформаційні ресурси Інтернету, структуру довідково-

бібліографічного апарату бібліотеки. Подано методіку пошуку в каталогах та складання бібліографічного списку до наукової роботи.

Студентам усіх форм навчання, аспірантам, усім охочим оволодіти навиками роботи з інформаційними ресурсами бібліотеки.

17. **Дворкина М. Я. Библиотечно-информационная деятельность: теоретические основы и особенности развития в традиционной и электронной среде [Текст] / М. Я. Дворкина. – М.: «Издательство ФАИР», 2009. – 256 с. – (Специальный издательский проект для библиотек).**

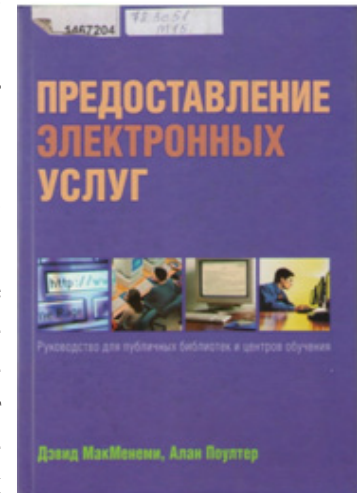
Впервые комплексно исследуется библиотечно-информационная деятельность, дается анализ ее эволюции в традиционной и электронной среде. Данная деятельность рассматривается с позиций системно-деятельного, эволюционного и синергетического подходов. Характеризуются ее сущность, структура, виды, технологические и организационные вопросы, инновационные процессы. Библиотечно-информационная деятельность представлена в контексте управления знаниями.

Книга предназначена для библиотекосведов, специалистов библиотек, может быть использована в качестве учебного пособия при изучении дисциплин: «Введение в специальность», «Библиотекосведение: общий курс» и специального курса «Библиотечно-информационная деятельность: теория, технология, организация».

18. **МакМенеми, Дэвид. Предоставление электронных услуг [Текст]: рук. для публичных биб-тек и центров обучения / Дэвид МакМенеми, Алан Поултер; пер. с англ. Е. М. Зайцевой, К. Ю. Волковой; под ред. Я. Л. Шрайберга. – Москва: Омега-Л, 2006. – 248 с.**

Настоящая книга представляет собой практическое руководство для специалистов библиотек и центров обучения по созданию и развитию эффективной сети информационных и коммуникационных технологий (ИКТ), содержит информацию об управлении сетями, электронном обучении, оцифровке и веб-дизайне. Особое внимание уделяется практике использования ИКТ передовыми библиотечно-информационными службами.

Настоящая книга поможет специалистам, занимающимся библиотечно-информационной деятельностью. Она может быть полезна и сотрудникам электронного центра обучения при организации информационных служб в публичных библиотеках.

19. **Протопопова Е. Э., Кузакова Е. В.** **Издательская деятельность библиотеки [Текст]: иллюстрированный справочник специалиста / Е. Э. Протопопова, Е. В. Кузакова.** – М.: Литера, 2009. – 96 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 68).

Содержит понятийные и нормативные характеристики видов и типов информационных, справочных, библиографических, рекламных и методических изданий, подготавливаемых специалистами библиотек. Содержит терминологию, регламенты и образцы издательских продуктов библиотеки, которые позволят уточнять форму и вид издания, создавать библиографическое описание и оформлять издания согласно ГОСТам.

Новизна пособия выражается в наличии примеров библиографического описания отдельных видов издательских продуктов. Основная задача пособия – практическая помощь специалистам библиотек, расширение знаний об издательском деле в библиотеке.

Правила, изложенные в пособии, будут небезинтересными как для опытных специалистов, так и для начинающих библиотечных работников, журналистов, полиграфистов, специалистов по рекламе, руководителей и заведующих рекламно-издательскими отделами библиотек.

20. **Корогод М. А.** **Региональная библиотечно-информационная система [Текст]: аспекты формирования: научно-методическое пособие / М. А. Корогод, И. Н. Басамыгина.** – М.: Литера, 2010. – 96 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 72).

Объединение библиотек, на каком бы уровне и с какой бы целью они не создавались, стало объективной реальностью, характеризующей современное информационное общество.

В пособии рассматривается понятие региональной библиотечно-информационной системы (РБИС), цели и задачи ее создания, особенности построения организационно-функциональной структуры, представлены обобщен-

ные сведения по стандартизации и унификации формата ввода библио-графических данных в электронные каталоги.

Пользователям предложены методические рекомендации по организации библиотечных работ в условиях РБИС, с использованием программного продукта АС «Библиотека-3».

Работа ориентирована на широкий круг читателей: работников библиотек и информационных служб, преподавателей, аспирантов и студентов факультетов учебных заведений, изучающих библиотечно-информационные технологии.

21. **Полтавская Е. И. Библиотека: учреждение и/или социальный институт? [Текст]: практическое пособие / Е. И. Полтавская. – М.: Литера, 2009. – 176 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 43).**

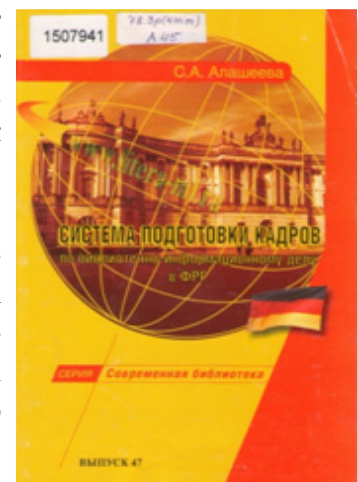
Практическая значимость пособия в определении различия понятий «учреждение» и «социальный институт». Рассмотрение данной проблемы должно привести к усилению внимания к нуждам пользователей библиотеки со стороны руководителя и всего персонала библиотеки.

По мнению автора, смыслообразующий элемент «пользователь» превращает библиотеку-учреждение в систему библиотека-социальный институт. Усиление работы с читателем делает систему долговечной и устойчивой.

22. **Алашеева С. А. Система подготовки по библиотечно-информационному делу в ФРГ [Текст]: научно-практическое пособие / С. А. Алашеева. – М.: Литера, 2009. – 160 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 47).**

В книге рассмотрены проблемы оценки эффективности библиотечной деятельности в условиях рыночных отношений и трансформационной сферы. Исследованы основные понятия оценки продуктивности технологических процессов, повышения качества конечного общественного продукта.

23. Клюев В. К. Менеджер информационных ресурсов [Текст]: учебно-методическое пособие / В. К. Клюев, И. М. Суслова, А. И. Пашин, Н. Ю. Дементьева, И. И. Макарова; под общ. ред. В. К. Клюева. – М.: Литера, 2008. – 328 с. – (Сер. «Современная библиотека»; выпуск № 36).

Представлен дидактический комплекс, впервые аккумулирующий методические материалы в помощь организации учебного процесса и освоения цикла специальных дисциплин образовательной программы подготовки высококвалифицированных менеджеров информационных ресурсов (специализация «Менеджмент библиотечно-информационной деятельности»). Содержит разработанные творческим коллективом педагогов кафедры управления информационно-библиотечной деятельностью МГУКИ детализированные базовые программы десяти учебных курсов блока специальной управленческой подготовки, а также трех актуальных дисциплин по выбору, для студентов инновационной квалификации «Менеджер информационных ресурсов». Во второй части помещены: методические апробированные разработки разноаспектных семинарских занятий («круглых столов»); задания проблемного практикума; многоплановые ситуационные задачи и деловые игры; тематические и аналитические тесты; справочные материалы в помощь самостоятельной работе студентов.

Учебное пособие успешно прошло профессиональную экспертизу и имеет рекомендательный гриф отраслевого учебно-методического объединения. Оно может быть эффективно использовано педагогами и методистами-практиками, студентами и слушателями разноуровневой системы библиотечно-информационного образования.

*Матеріал підготувала Білоус І. М.,
 провідний бібліотекар відділу наукової організації
 і методики бібліотечної роботи
 КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна
 наукова бібліотека імені Первоучителів
 слов'янських Кирила і Мефодія»*

È iò à ð à ò ó ð í
ñ ò î ð í ê à

Гамзіна Світлана Іванівна

Народилася 3 вересня 1974 року в м. Дніпропетровську. У 1991 році закінчила середню загальноосвітню школу № 6. Навчалася в технікумі ракетно-космічного машинобудування Дніпропетровського національного університету, після закінчення якого працювала у Всесоюзному науководослідному інституті трубної промисловості. З 2003 року працює бібліотекарем у відділі читальних залів Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки.

В 2007 році з відзнакою закінчила Дніпропетровське училище культури.

У вільний час із задоволенням відвідує театральні вистави місцевих театрів, пише вірші.

Неодноразово друкувалась на сторінках нашого інформаційно-методичного збірника «Бібліотечна Дніпропетровщина».

* * *

*Ось Меланочка прийшла,
Радість в хату принесла!
Сміх, щедрівки та пісні.
Хай щасливі будуть всі!
Зустрінемо Старий Новий рік!
І той, хто досі ще не встиг,
Бажання своє загадає,
Хай музика в душі лунає!
І в хаті вашій, хай кругом,
Посіють щедро вам зерном!
Здоров'я, щастя і кохання –
Вам мої щирі привітання!*

* * *

*З ранку вмийтеся водичкою святою,
Щоб життя наповнити здоров'ям
та красою!
І в хаті треба скрізь окропити,
Щоб дружно і весело всім разом жити!
З Водохрещам всіх я щиро вітаю!
Радості, щастя, любові бажую!*

*Добрих вчинків та чистих думок!
Хай завжди льється
живильний струмок!
Бажаю Віри, Надії, Любові!
Хай затишно буде у вашому домі!
Злагоди в серці і на душі!
Зі святом вітаю вас, рідні мої!
Віра завжди сили дає!
Надія з нами, поруч іде!
Любов наповнює щастям життя!
Дарую вам щирі свої почуття!*

* * *

*Звонкой капелью дождик идёт,
Свежесть и радость с собой он несёт.
Листик кленовый кружит на ветру,
Его, шалунишку, поймать я хочу.
А он как будто играет со мной,
Спрятался, слился с осенней листвой.
Как теперь шалунишку найду?
«Где же ты?!» – ему я кричу.
Вдруг ветер сильно так зашумел,*

*И листик кленовый вдруг прилетел.
 Ну что, шалунишка, будем дружить?!!
 И память об осени этой хранить.*

* * *

*Прохладные дни – дожди и ветра,
 Это украдкой осень пришла.
 Деревья все в позолоте стоят,
 Опавшие листья в танце кружат.*

*Музыка осени тихо звучит.
 Последняя стая птиц улетит.
 Сквозь тучи лучик солнца мелькнёт,
 И дождик осенний снова пойдёт.
 По лужам играют капли дождя,
 Звон их чарует, нежно маня.
 Природа нам дарит краски свои.
 Как же прекрасны осенние дни!*

Ковбель Антоніна Іванівна

Народилася 6 квітня 1958 року в с. Дружба Криничанського району, Дніпропетровської області.

Після закінчення школи вступила та закінчила навчання у Дніпропетровському технікумі автоматки та телемеханіки.

У 1987 році закінчила бібліотечний факультет, заочне відділення Криворізького державного педагогічного інституту.

Антоніна Іванівна має доньку і сина.

Пише вірші, вишиває. Працює завідуючою Дружбівською сільською бібліотекою Криничанського району з жовтня 2005 року.

Здравствуй, солдат!

*Здравствуй, солдат!
 Ты заждался меня? Понимаю.
 Извини, всё куда-то спешу...
 дом... работа...
 Прихожу я к тебе лишь Девятого Мая.
 Позабыла тебя? Нет! Ну, что ты!
 Посмотри, я тебе принесла васильки
 (Они этой весной расцвели очень рано),
 Ароматный шалфей собрала у реки
 И черёмухи цвет, и тюльпаны...
 Ты остался навеки в той, страшной,
 войне,*

*Лишь о будущем светлом мечтаю,
 Чтоб легко и свободно дышалось бы мне,
 Чтоб потомки твои жили, горя не зная.
 Я и есть твоё будущее, солдат.
 О таком ли мечтал? Я не знаю...
 Ты прости меня... Слышишь, солдат?
 Низко голову в скорби склоняю.*

Не судилось

*Відцвіло і зів'яло болюче кохання,
 Хмарна осінь навек поселилась в душі,
 Десь позаду залишились всі сподівання,
 Одинока й сумна я стою на межі.*

У минулому – радість і світлі надії,
 А майбутнє – холодне, як лід.
 Відлетіли всі мрії, мов птахи у вирій,
 Залишивши в душі теплий слід.

А думки знову лунуть в далеке минуле,
 Де любила, згораючи від почуттів...
 Як ця зустріч усе сколихнула!
 Ти такий же, як був... тільки теж посивів.

Голос рідний бентежить,
 тривожить до болю.

Та невже, я і досі люблю?
 «Все життя я думками був поруч
 з тобою.

Ти лиш слово скажи, все для тебе
 зроблю».

Вже давно розвели нас життєві
 стежини.

І чому ми раніш не зустрілись?
 Попросила б тебе: «Подаруй мені сина».
 А тепер... лише смуток в душі.
 Не судилось.

Не поздравляйте меня с 8 Марта!

У мужчин – суета, беготня...
 Женский день.

Так добры и нежны стали нынче
 мужчины!

В их руках – гиацинты, тюльпаны,
 сирень,

Все спешат, чтоб поздравить
 своих половинок.

Раз в году, разноцветный передник одев,
 Над кастрюлей колдуют. Прикольно!
 Раз в году они балуют нас, королев,
 И похоже, что очень собою довольны.

Ну а я отменила сей праздник давно
 (Хоть мне по сердцу праздники
 и выходные),
 Его суть мне понятъ – я клянусь –
 не дано!

Лишь один женский день. Ну а чьи
 остальные?

Женский день – он тогда, когда я захочу,
 В сентябре, в октябре, в декабре
 или в мае.

Да, да, да! Так и есть. Вовсе я не шучу!
 Хорошо, когда муж это всё понимает.

И от имени женщин (золушек, фей)
 Обращаюсь сегодня к мужчинам:
 Подарите нам множество
 праздничных дней.

Нет, не весь год. Хотя б половину.

Спогади

Пам'ятаєш, колись ти дивився на мене
 так ніжно,
 І здавалось, що погляд твій міцно
 мене обіймав.

Почуття наші чисті, прозорі,
 такі білосніжні,
 Та про них ти нічого мені не казав.

Пам'ятаю лиш дотик руки обережний,
 несмілий,
 Від якого у серці не кров, а гарячий
 вогонь,
 Все минуло, далеко кудись відлетіло,
 Та я все ж не забула тепло твоїх ніжних
 долонь.

Хоч пройшли вже роки неблаганні,
 неспинні,

І давно відійшла у минуле чарівна
 та мить,

Посміхнись своїм спогадам, ніби дитині,
Ну а серце чомусь знов хвилююче так
защемить.

Улыбнись!

Я не знаю, где ты, чем ты занят
и кто с тобой рядом.
И какие подарки тебе приготовила жизнь,
Не жалею не о чём, не скучай,
не печалься, не надо,
Просто вспомни меня и, как прежде,
ты мне улыбнись.

Пусть душа переполнится светом,
теплом и восторгом.
И мечты, словно птицы, умчатся
в небесную высь.
Что бы ни было, встретимся мы.
Очень скоро.
Ты же знаешь, я – счастье твоё.
Улыбнись!

Прощай

Прощай. Звучит обыденно, банально.
Пускай. Нам не поможет
пышность фраз.
Прощай. Как это грустно и печально –
Не зазвучит любви мелодия для нас.
Прощай. Пусть душу охладит
свирепый ветер,
Под стать ветрам шального января.
Прощай. И не жалею ты
об ушедшем лете,
Не повернуть назад листки календаря.

Зачем искать виновных в том,
что не сложилось,
Что не разжечь нам вновь в душе огня?
Одно лишь слово между нами: БЫЛО.
Прощай. Будь счастлив без меня.

Когда мне было восемнадцать...

Весь мир был ярче, звёзды ближе,
От счастья некуда деваться,
И я мечтала о Париже,
Когда мне было восемнадцать.

Смеялась, пела, танцевала...
Не трудно в чувствах разобраться –
Я о любви большой мечтала,
Когда мне было восемнадцать.

Весь мир любила! Обожала
Закат, рассвет и цвет акаций...
Чудес на свете есть немало,
Когда тебе лишь восемнадцать.

Промчались годы беспощадно,
Уж что-то стало забываться,
Но помнить буду, словно чудо,
Ту пору, где мне восемнадцать.

Есть в жизни счастье, я не скрою,
Мне на судьбу грех обижаться,
Но, очень хочется порою
Туда... где мне лишь восемнадцать.

И пусть не за горами старость,
Не буду я её бояться!
Да, я мудрей с годами стала,
Но я в душе – мне восемнадцать!

Рубан Лідія Іванівна

Народилася 19 грудня 1940 року.

У 1958 році закінчила Мелітопольське училище культури і була направлена у Дніпропетровську область в село Горянівське на посаду бібліотекаря. Працювала в Горянівській сільській бібліотеці Дніпропетровської ЦБС до виходу на пенсію по досягненні років.

Лідія Іванівна Рубан брала участь в обласному конкурсі, який проводився у м. Дніпродзержинську, – на кращого бібліотекаря області – і посіла 2-ге місце. В 1981 році була учасницею Республіканської наради працівників культури у Києві. Нагороджена двома медалями «За доблестный труд», а бібліотеці свого часу було присвоєно звання «Бібліотека відмінної роботи».

Лідія Іванівна організувала при бібліотеці пісенний ансамбль «Джерело», пише вірші й пісні. І до цього часу є активним учасником бібліотечного життя в с. Горянівське.

Моя Горянівка

*Є в країні село,
Де дитинство пройшло,
Де ліси і повітря чудове,
Тут кохання зустрів,
Тут стежинки батьків,
Тут до болю все рідне й знайоме.*

*Горянівка, моя Горянівка,
Ти частина моєї душі.
Оживають надії і мрії,
Коли з снів прокидаєшся ти.*

*Добрі люди у нас, працьовиті,
Люблять пісню, книгу і квіти,
Тут верба в нас росте,
Тут калина цвіте,
Солов'їні пісні чути в лісі.
І в годину тяжку*

*Піднялися на бій
Горянівки краці сини,
На далеких шляхах
Обеліски стоять –
Вічна пам'ять у наших серцях.*

*Наші предки були
Вільни ще й козаки,
Ми ж онуки козацького роду,
І широти степів,
І краси лісів
Не дамо сплюндрувати ми зроду!*

Воспоминания

*Как хочется в детство вернуться –
Кукушкины годы считать,
Курай собирать для печки,
Траву для коровки рвать.
Купаться в реке глубокой,*

*По лужам бежать босиком.
Бродить по траве высокой,
От радости прыгать потом.*

*Луна всходила – луг бескрайний
Томился у горы огромной.
Криничка же с водой хрустальной
Казалась мне такой бездонной!*

*Помню, дедушки руки в мозолях
Гладят головку мою,
И бабушкин смех веселый
От счастья, что рядом стою.*

*Спасибо родным за ласку,
За теплую вашу любовь,
Что лучиком света и счастья
Вы в детстве были моем.*

Женщине

*Что может с женщиной сравниться? –
Луч солнца или холод льда,*

*Зима морозная и вьюжная
Или веселая и теплая весна.*

*Все это совместимо, как в природе,
Когда любовь, то это солнца луч,
Когда измена – это, как холодный
ветер,
А если нежность, – уплывают стаи туч.*

*Вот она склоняется над колыбелью,
Не спит порою ночи напролет,
А когда детишки подрастают,
То добавляется у матери хлопот.*

*Я говорю о настоящих женах.
За женщин-матерей горда вдвойне,
Что не бросают малышей в роддомах.
Им не нужна любовь на стороне.*

*Не унижайте женщину словами!
Она ранима и слаба порой.
Ведь некрасивых женщин не бывает –
Они прекрасны и святы душой.*

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 24 жовтня 2012 р. № 984
Київ

**Про затвердження Порядку формування базової мережі
закладів культури**

Відповідно до частини другої статті 22 Закону України “Про культуру” Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити Порядок формування базової мережі закладів культури, що додається.
2. Рекомендувати Національній академії наук та національним галузевим академіям наук подати Міністерству культури переліки закладів культури загальнодержавного рівня в паперовій та електронній формі для включення таких закладів до базової мережі закладів культури.

Прем'єр-міністр України М. АЗАРОВ
Інд. 70

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 24 жовтня 2012 р. № 984

**ПОРЯДОК
формування базової мережі закладів культури**

1. Цей Порядок визначає основні вимоги щодо формування органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування базової мережі закладів культури (далі - базова мережа).

Під час формування та забезпечення функціонування базової мережі органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування керуються державними соціальними нормативами у сфері обслуговування закладів культури, передбаченими Законом України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”.

2. У цьому Порядку терміни вживаються в значенні, наведеному в Законі України “Про культуру”.

3. До базової мережі включаються:

заклади культури загальнодержавного рівня, перелік яких затверджує Мінкультури;

заклади культури місцевого рівня, перелік яких затверджує орган місцевого самоврядування.

4. Заклади культури загальнодержавного та місцевого рівня, які функціонували на момент набрання чинності Законом України “Про культуру” та відповідають визначеним статтями 1, 22 і 23 даного Закону вимогам, автоматично включаються до базової мережі.

5. До закладів культури належать:

місцевого рівня - комунальні заклади культури (бібліотеки, музеї, галереї, заповідники, виставкові зали, театри, філармонії, концертні організації, мистецькі колективи, кінотеатри, кіновідеопрокатні підприємства, об'єднання, палаци, будинки культури, інші клубні заклади, заклади освіти сфери культури, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання та студії), парки культури та відпочинку тощо), які включаються до переліку закладів культури на підставі копій їх установчих документів;

загальнодержавного рівня - державні заклади культури, у тому числі національні (бібліотеки, музеї, архіви, галереї, заповідники, цирку, театри, філармонії, музичні колективи і ансамблі, культурно-інформаційні та культурно-просвітницькі центри, навчальні заклади культури і мистецтва, кіностудії, художні галереї, виставки національного (загальнодержавного) значення тощо).

6. Структурні підрозділи у сфері культури районних, районних у м. Києві та Севастополі місцевих держадміністрацій формують переліки закладів культури районного рівня та подають їх для затвердження відповідно міським (міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення) районним радам.

7. Структурні підрозділи у сфері культури Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій формують переліки закладів культури обласного рівня та подають їх для затвердження відповідно Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським радам.

8. Центральні органи виконавчої влади подають Мінкультури переліки закладів культури загальнодержавного рівня, що належать до сфери їх управління.

9. У переліку закладів культури зазначається така інформація:

найменування закладу культури і його засновника (засновників);

код згідно з ЄДРПОУ (для юридичної особи);

дата реєстрації згідно з реєстраційними документами (для юридичної особи) чи рішенням засновника (засновників) (для юридичної особи, у складі якої утворений заклад культури);

місцезнаходження і тип закладу культури;

форма власності та організаційно-правова форма.

До переліку додається копія довідки про включення до ЄДРПОУ (для юридичної особи).

У разі включення до базової мережі закладу культури, що не є юридичною особою, у переліку зазначається код згідно з ЄДРПОУ юридичної особи, структурним підрозділом якої є такий заклад.

10. Мінкультури на підставі отриманих від центральних органів виконавчої влади та місцевих держадміністрацій переліків закладів культури формує базову мережу з урахуванням закладів культури загальнодержавного рівня, що належать до сфери управління Мінкультури, та оприлюднює її на веб-сайті Міністерства.

11. Про включення закладу культури до базової мережі Мінкультури видається довідка за формою, затвердженою Міністерством.

12. Включення закладів культури до базової мережі здійснюється згідно з цим Порядком та відповідними пропозиціями центральних органів виконавчої влади та місцевих держадміністрацій, що подаються щороку не пізніше 15 листопада Мінкультури.

13. Виключення закладів культури з базової мережі здійснюється за погодженням з Мінкультури згідно з переліком закладів культури, поданим місцевою держадміністрацією та затвердженим органом місцевого самоврядування або поданим центральним органом виконавчої влади, із зазначенням причин та обґрунтуванням необхідності такого виключення.

Виключеними з базової мережі можуть бути заклади культури, що не відповідають визначеним статтями 1, 22 і 23 Закону України “Про культуру” вимогам.

14. У разі коли заклади культури загальнодержавного рівня належать до сфери управління Мінкультури, виключення таких закладів з базової мережі здійснюється за рішенням Міністерства.

МІНІСТЕРСТВО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ

НАКАЗ

12.12.2012 № 1398

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
3 січня 2013 р.
за № 41/22573

Про затвердження Правил охорони праці для працівників бібліотек

Відповідно до статті 28 Закону України «Про охорону праці», підпункту 41 пункту 4 Положення про Міністерство надзвичайних ситуацій України, затвердженого Указом Президента України від 06 квітня 2011 року № 402, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити Правила охорони праці для працівників бібліотек, що додаються.
2. З набранням чинності цим наказом вважати такими, що не застосовуються на території України, Правила техніки безпеки в бібліотеках, затверджені наказом Мінкультури СРСР від 01 вересня 1975 року (НПАОП 92.51-1.01-75).
3. Державній службі гірничого нагляду та промислової безпеки України (Хохотва О.І.) у встановленому порядку:
  - 3.1. Забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
  - 3.2. Внести наказ до Державного реєстру нормативно-правових актів з питань охорони праці.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на Голову Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки України Хохотву О.І.

**Заступник Міністра –
керівник апарату**

В. Сиротін

ПОГОДЖЕНО:

Голова Державної служби гірничого нагляду
та промислової безпеки України

О.І. Хохотва

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ МНС України
12.12.2012 № 1398

Зареєстровано в
Міністерстві
юстиції України
3 січня 2013 р.
за № 41/22573

ПРАВИЛА

охорони праці для працівників бібліотек

I. Загальні положення

- 1.1. Ці Правила поширюються на бібліотеки незалежно від форм власності та відомчого підпорядкування.
- 1.2. Ці Правила встановлюють вимоги безпеки, спрямовані на збереження життя, здоров'я і працездатності працівників бібліотек.
- 1.3. Вимоги цих Правил є обов'язковими для роботодавців і працівників бібліотек.

II. Визначення термінів

2.1. В цих Правилах терміни вживаються в значеннях, наведених у Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу».

2.2. Інші терміни вживаються в таких значеннях:

бібліотечні засоби транспортування – спеціалізовані засоби переміщення одиниць бібліотечного фонду, що використовуються в бібліотеках (транспортери, вертикальні та підвісні контейнери, пересувні візки тощо);

каталог – систематизований перелік документів бібліотечного фонду із зазначенням місць їх зберігання, що ведеться на паперових картках або в електронній формі;

книгосховище (фондосховище) – спеціально облаштоване приміщення для розміщення і зберігання документів бібліотечного фонду (книг, журналів, рукописів тощо);

стелаж – конструкція (пристрій) для зберігання книжок та інших матеріальних цінностей;

читальний зал – спеціально облаштоване приміщення, обладнане робочими столами для користувачів і призначене для роботи користувачів з документами бібліотечного фонду.

III. Основні вимоги з охорони праці

3.1. Відповідно до вимог Типового положення про службу охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15 листопада 2004 року № 255, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01 грудня 2004 року за № 1526/10125 (НПАОП 0.00-4.21-04), в бібліотеках створюється служба охорони праці або призначається відповідальна особа з питань охорони праці.

3.2. Навчання і перевірку знань працівників бібліотек з питань охорони праці проводять відповідно до вимог Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року за № 231/10511 (НПАОП 0.00-4.12-05).

3.3. Розробку і затвердження інструкцій, положень про охорону праці, що діють у межах установи й установлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території бібліотек, у приміщеннях та на робочих місцях, здійснюють відповідно до вимог Положення про розробку інструкцій з охорони праці, затвердженого наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 29 січня 1998 року № 9, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 квітня 1998 року за № 226/2666 (НПАОП 0.00-4.15-98), та Порядку опрацювання і затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві, затвердженого наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 21 грудня 1993 року № 132, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 лютого 1994 року за № 20/229 (НПАОП 0.00-6.03-93).

3.4. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві здійснюють відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1232 «Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві».

3.5. Працівники бібліотек безоплатно забезпечуються спеціальним одягом відповідно до вимог Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту, затвердженого наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 24 березня 2008 року № 53, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 травня 2008 року за № 446/15137 (НПАОП 0.00-4.01-08).

3.6. Проведення медичних оглядів працівників бібліотек здійснюється відповідно до вимог Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 року № 246, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 року за № 846/14113.

IV. Загальні вимоги безпеки

1. Вимоги безпечного використання територій, будівель, споруд та інженерних мереж бібліотек

1.1. Забезпечення надійності й безпечної експлуатації виробничих будівель, споруд та

інженерних мереж бібліотек здійснюється відповідно до Положення про безпечну та надійну експлуатацію виробничих будівель і споруд, затвердженого наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України і Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 27 листопада 1997 року № 32/288, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06 липня 1998 року за № 424/2864 (НПАОП 45.2-4.01-98); Правил обстежень, оцінки технічного стану та паспортизації виробничих будівель і споруд, затверджених наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України і Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 27 листопада 1997 року № 32/288, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 06 липня 1998 року за № 423/2863.

1.2. Забезпечення пожежної безпеки у бібліотеках здійснюється відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій від 19 жовтня 2004 року № 126, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 04 листопада 2004 року за № 1410/10009 (далі – НАПБ А.01.001-2004).

1.3. Територію господарського подвір'я бібліотек утримують відповідно до вимог Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 березня 2011 року № 145, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 05 квітня 2011 року за № 457/19195.

1.4. Приміщення бібліотек повинні відповідати проектній документації, затвердженій в установленому порядку.

2. Протипожежні вимоги

2.1. Приміщення бібліотек укомплектовується справними та перевіреними засобами пожежогасіння відповідно до вимог Типових норм належності вогнегасників, затверджених наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 02 квітня 2004 року № 151, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 квітня 2004 року за № 554/9153 (НАПБ Б.3.001-2004).

2.2. Засоби пожежогасіння розміщують біля входів, у вестибюлях, у коридорах, проходах та інших доступних місцях.

2.3. У бібліотеках розробляються схеми евакуації користувачів і працівників, а також план заходів та дій адміністрації та працівників на випадок виникнення пожежі.

3. Вимоги безпечної експлуатації систем освітлення та електрообладнання

3.1. Експлуатацію ліній електромереж та електроустановок здійснюють відповідно до вимог Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів, затверджених наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 09 січня 1998 року № 4, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 10 лютого 1998 року за № 93/2533 (далі – НПАОП 40.1-1.21-98).

3.2. Усі світильники загального та місцевого освітлення обладнуються захисною арматурою. Використання світильників загального та місцевого освітлення без захисної арматури заборонено.

3.3. У приміщеннях сховищ розміщення силових та освітлювальних розподільчих пристроїв не допускається.

3.4. Освітлення в будівлях і приміщеннях бібліотек має забезпечувати нормативний рівень освітлення на робочих місцях. У приміщеннях для каталогів, робочих кімнатах і кабінетах застосування лише місцевого освітлення не дозволяється.

3.5. У приміщеннях книгосховищ проходи облаштовуються постійним штучним освітленням. Вмикання освітлення здійснюється пусковою арматурою, яка розташовується при вході в приміщення.

3.6. Виходи з приміщень, проходи, шляхи евакуації в бібліотеках облаштовуються системами аварійного освітлення. Системи аварійного освітлення повинні зберігати працездатність в разі відключення центрального електропостачання.

3.7. Заземлення (занулення) електрообладнання, що експлуатується в бібліотеках, здійснюється відповідно до вимог ДБН В.2.5-27-2006 «Захисні заходи електробезпеки в електроустановках будинків і споруд», затверджених наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 29 березня 2006 року № 97.

3.8. Працівники щодня перед вмиканням електрообладнання повинні візуально перевірити наявність та справність заземлювальних мереж.

3.9. Періодичність випробувань електромереж та електрообладнання визначається відповідно до вимог НПАОП 40.1-1.21-98, а також інструкціями заводів-виробників. За відсутності інформації про періодичність випробувань конкретні терміни випробувань і вимірювань параметрів визначаються особою, відповідальною за електрогосподарство.

3.10. Обслуговування, ремонт та чищення освітлювальних приладів, що встановлені на висоті вище ніж 1,3 м, необхідно здійснювати з додержанням вимог Правил охорони праці під час виконання робіт на висоті, затверджених наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 27 березня 2007 року № 62, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 04 червня 2007 року за № 573/13840 (НПАОП 0.00-1.15-07).

3.11. Експлуатацію ліфтів необхідно здійснювати відповідно до вимог Правил будови і безпечної експлуатації ліфтів, затверджених наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 01 вересня 2008 року № 190, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 07 жовтня 2008 року за № 937/15628 (НПАОП 0.00-1.02-08).

4. Вимоги безпечного використання систем вентиляції та кондиціонування повітря

4.1. Усі приміщення бібліотек повинні бути обладнані системами вентиляції і кондиціонування.

4.2. Усі повітропроводи, повітряні канали, глушники та вентиляційне обладнання необхідно не рідше одного разу на півріччя очищувати від пилу.

4.3. Повітрообмін у читальних залах, фондосховищах, реставраційних майстернях та робочих

приміщеннях повинен забезпечувати параметри мікроклімату відповідно до Санітарних норм мікроклімату виробничих приміщень ДСН 3.3.6.042-99, установлених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01 грудня 1999 року № 42. Режим роботи систем вентиляції повинен забезпечувати в залах для користувачів повітряне середовище в межах зазначених параметрів і підтримувати його протягом часу перебування користувачів.

5. Вимоги безпечної експлуатації систем пиловидалення

5.1. Стаціонарні пилезбірники і трубопроводи систем пиловидалення очищають від забруднення один раз на місяць.

5.2. Пересувні електричні пиłosосні установки очищають від забруднення після кожного використання.

5.3. Якщо використання пересувних електричних пиłosосних установок неможливе, слід керуватися вимогами інструкцій по догляду за книжковим фондом.

6. Вимоги безпеки при водозабезпеченні

Для питних потреб використовується вода, яка відповідає вимогам ГОСТ 2874-82 «Вода питьевая. Гигиенические требования и контроль качества».

7. Вимоги безпечного перебування в читальних залах

7.1. Читальні зали в бібліотеках повинні забезпечувати комфортні і безпечні умови перебування в них і безперешкодну евакуацію у випадку пожежної або іншої небезпеки.

7.2. Рух по проходах повинен бути безперешкодним.

7.3. Розташування меблів в читальних залах не повинно перешкоджати руху працівників. Розташування меблів, розмір і облаштування дверей у читальних залах повинні відповідати вимогам Закону України «Про пожежну безпеку» та НАПБ А.01.001–2004.

7.4. Килимові покриття мають відповідати вимогам пожежної безпеки за показниками токсичності, димоутворення та поширення полум'я, визначеним НАПБ А.01.001–2004.

7.5. Усі види реклами, портрети, електроапаратура для підсвічування й інші предмети надійно підвішуються та закріплюються.

8. Вимоги безпечного використання каталогів

8.1. Каталогні шафи необхідно встановлювати в окремому, достатньою мірою освітленому приміщенні з дотриманням вимог Закону України «Про пожежну безпеку» та НАПБ А.01.001–2004.

8.2. Каталогні шафи повинні розташовуватися вздовж стін приміщення. Висота шаф повинна бути не більше ніж 2 метри, щоб була можливість діставати верхні ящики, стоячи на підлозі.

8.3. Вага картотечних ящиків не повинна перевищувати 7 кг. Для запобігання випаданню ящиків при їх максимальному витяганні вони обладнуються відповідними обмежувальними пристроями.

8.4. Ширина проходів між каталожними шафами та встановленими робочими столами повинна бути не менше ніж 1,2 м.

8.5. Робоче місце чергового бібліотекаря, адміністратора розташовують в такому місці, щоб була можливість спостерігати за усім приміщенням.

9. Вимоги безпечного використання комп'ютерних залів

9.1. Приміщення бібліотек, де експлуатується комп'ютерна техніка, облаштовуються відповідно до вимог Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин, затверджених наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 26 березня 2010 року № 65, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 19 квітня 2010 року за № 293/17588 (НПАОП 0.00-1.28-10).

9.2. Під час роботи з комп'ютерною технікою слід дотримуватися режимів праці і відпочинку відповідно до вимог відповідних державних санітарних правил і норм роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин.

10. Вимоги безпечної експлуатації стелажного обладнання

10.1. Стелажі повинні забезпечувати безпечне розміщення літератури в сховищах, читальних залах, фондах.

10.2 Стелажі виготовляються відповідно до технічної документації і надійно закріплюються. Високі однобічні стелажі повинні кріпитися до стін або інших будівельних конструкцій.

10.3. Конструкція стелажа повинна бути розрахована на стійкість та навантаження. На кожному стелажі має бути табличка з інформацією про допустиме навантаження. Не допускається заповнювати стелажі понад розрахункове навантаження.

10.4. З метою кращого освітлення проходів між стелажими стелажі слід розташовувати перпендикулярно до вікон.

10.5. Нижня полиця стелажів повинна бути встановлена вище підлоги не менше ніж на 10 см, що повинно забезпечити можливість прибирання пилу під стелажими.

10.6. Висота стелажів повинна бути такою, щоб була можливість брати книжки з верхньої полиці, не застосовуючи високих драбин.

10.7. На верхніх полицях слід розташовувати фонди, що рідко використовуються.

10.8. Книжки та газети на стелажі слід укладати таким чином, щоб вони не виступали за межі полиць.

10.9. Відстань між паралельно розташованими стелажми повинна бути не менше ніж 1 м; між торцями стелажів та елементами конструкцій або інженерного обладнання не менше ніж 0,45 м; стіною та стелажем, що розташований паралельно стіні, не менше ніж 0,75 м.

11. Вимоги безпеки при перевезенні документів

11.1. Бібліотечні засоби транспортування, що використовуються для транспортування одиниць бібліотечного фонду, повинні мати технічну і експлуатаційну документацію та відповідати вимогам Закону України «Про пожежну безпеку» та НАПБ А.01.001–2004. Перед експлуатацією необхідно візуально перевірити справність бібліотечних засобів транспортування.

11.2. Засоби транспортування слід розташовувати таким чином, щоб максимальна відстань перенесення літератури вручну була не більше ніж 8 м.

11.3. При переході транспортерів або вертикальних конвеєрів з поверху на поверх або з одного приміщення в інше слід передбачати пристрій для ізоляції місць перетинів на випадок зупинки механізму або пожежі.

11.4. Засоби транспортування, що є джерелом шуму, слід обладнати засобами шумопоглинання для забезпечення вимог Санітарних норм виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку ДСН 3.3.6.037-99, установлених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01 грудня 1999 року № 37, та Санітарних норм виробничої загальної та локальної вібрації ДСН 3.3.6.039-99, установлених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01 грудня 1999 року № 39.

11.5. Пуск засобів транспортування повинен здійснюватися оператором з одного місця і супроводжуватися світловою та звуковою сигналізацією.

11.6. Для аварійної зупинки засобів транспортування на всіх робочих місцях необхідно облаштувати кнопки вимикання.

11.7. Дверцята на завантажувальних вікнах вертикальних конвеєрів обладнуються справними кінцевими вимикачами, які не дозволяють пуск конвеєра при відкритих дверцятах.

11.8. З метою запобігання травмуванню працівників падаючими книжками траса вертикального або підвісного конвеєрів повинна бути захищена суцільним або сітчастим огородженням.

11.9. На випадок обриву троса або цепу засобів транспортування останній має бути обладнаний спеціальними уловлювачами.

11.10. Рами засобів транспортування необхідно заземлювати.

12. Вимоги безпечного проведення реставрації, консервування та санітарно-гігієнічної обробки бібліотечного фонду

12.1. Роботи з реставрації, консервування та санітарно-гігієнічної обробки бібліотечного фонду повинні здійснюватися в спеціальних відокремлених приміщеннях.

12.2. Освітлювальна арматура повинна бути в волого- та пилезахисному виконанні.

12.3. Підлога та стіни приміщення повинні мати покриття, яке дозволяє здійснювати вологе прибирання.

12.4. Робочі столи реставраторів обладнуються автономною місцевою витяжною вентиляцією та місцевим освітленням.

12.5. Столи повинні мати гладку поверхню без тріщин і ушкоджень та бути розташовані таким чином, щоб прохід між ними при двосторонньому розміщенні робочих місць був не менше ніж 1,5 м, а при односторонньому – не менше ніж 1 м.

12.6. При роботі з хімічними реактивами слід дотримуватися вимог «Основных правил безопасной работы в химических лабораториях», затверджених наказом Міністерства хімічної промисловості СРСР від 27 липня 1977 року (НПАОП 73.1-1.06-77).

12.7. Зберігання хімічних реактивів здійснюють відповідно до вимог «Методических указаний по организации хранения, учета и использования реактивов в лабораториях санэпидемстанций», затверджених МОЗ СРСР 10 березня 1973 року № 2684-73, та цих Правил в спеціальних приміщеннях, що мають опалення, вентиляцію, штучне освітлення.

12.8. У приміщенні для зберігання хімічних речовин повинен знаходитись ящик із сухим піском, вода і аварійні розчини для нейтралізації кислот та лугів.

12.9. За облік, зберігання реактивів та інших хімічних речовин у лабораторії згідно з наказом керівника установи відповідає один з працівників.

12.10. Реактиви зберігаються на стелажах або в шафах. Доступ до них дозволяється тільки особам, які відповідають за їх облік і зберігання.

12.11. Ємності великого об'єму, а також бутлі з концентрованими кислотами та лугами повинні зберігатися на нижніх полицях.

12.12. Реактиви повинні зберігатися у фабричній упаковці з етикетками, або, як виняток, в банках з притертою пробкою зі стандартною етикеткою.

12.13. Хімічні реактиви, що постійно використовуються, дозволяється зберігати в спеціальних шафах у приміщенні лабораторії у мінімальному асортименті й кількості. Необхідно мати список таких реактивів.

12.14. Вогнебезпечні та вибухові речовини зберігають за межами основних приміщень (у спеціальних приміщеннях з вентиляцією та природним освітленням). У лабораторії їх можна мати тільки для поточних робіт.

12.15. Токсичні реактиви підлягають обов'язковому обліку і зберіганню в спеціально виділених для цього сейфах, металевих шафах (ящиках) під замком.

12.16. Облік і видачу токсичних реактивів проводить працівник, призначений наказом по установі.

12.17. Заборонено зберігати в лабораторії:

будь-які речовини без етикеток;

вибухо- та вогненебезпечні реактиви разом із сильно отруйними;

спільно або в безпосередній близькості речовини, що можуть впливати одна на одну і викликати, внаслідок хімічної взаємодії, пожежу або вибух (наприклад, азотна кислота і будь-яка органічна речовина);

запаси отруйних, сильнодіючих, вибухонебезпечних речовин і розчинів на робочих столах.

12.18. На посуді з хімічними реактивами необхідно наклеїти етикетки з інформацією про їхній вміст.

12.19. Дезінфекційні камери повинні бути обладнані автономною припливно-витяжною вентиляцією. Видалення повітря з камер повинно здійснюватися таким чином, щоб повітря не потрапляло через квартирки та припливну вентиляцію до інших приміщень.

12.20. Один раз на місяць необхідно проводити очищення системи вентиляції від забруднення, перевірку технічного стану щодо виявлення негерметичності та поломок.

**Начальник відділу взаємодії
з Верховною Радою України,
Кабінетом Міністрів України
та з питань координації роботи
центрального органів
виконавчої влади, діяльність
яких спрямовується
та координується
через Міністра надзвичайних
ситуацій України**

В.І. Теличко

Наші автори

Абраїмова Т. О., заступник директора з наукової роботи КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила та Мефодія»

Барабан І. В., завідувача відділом наукової інформації і бібліографії КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Білоус І. М., провідний бібліотекар відділу наукової організації і методики бібліотечної роботи КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Венгежа Л. О., завідувача КЗ «Вишнева сільська бібліотека»

Гамзіна С. І., бібліотекар I категорії відділу читальних залів КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Гузь Л. Г., заступник директора КЗК «Централізована система бібліотек для дітей», м. Дніпропетровськ

Данькевич Н. І., бібліотекар Інтернет-центру бібліотеки-філіалу №4 КЗК «Дніпропетровська міська ЦБС публічних бібліотек для дорослих»

Діденко Л. І., директор СКЗК «Новопавлівська бібліотека»

Дроворуб Н. А., заступник директора по роботі з дітьми Софіївської районної дитячої бібліотеки

Забора А., позаштатний кореспондент газети «Мой Днепродзержинск»

Заварінська І. І., завідувача бібліотекою-філіалом № 26 КЗК «Централізована система бібліотек для дітей», м. Дніпропетровськ

Канівець О. І., провідний бібліотекар юнацької кафедри КЗК «Межівська централізована бібліотечна система»

Коваленко Л. В., провідний методист РКЗК «Межівська ЦБС»

Ковбель А. І., завідувача Дружбівською сільською бібліотекою

Кравцова В. А., директор СКЗК «Слов'янська бібліотека»

Коновалова Н. А., завідувача відділом обслуговування центральної бібліотеки для дітей КЗК «Централізована система бібліотек для дітей», м. Дніпропетровськ

Личманенко Ю. Г., завідувача КЗ «Софіївська сільська бібліотека»

Лобунько С. В., директор Юр'ївської районної ЦБС

Луньова І. Є., завідувача відділом наукової організації і методики бібліотечної роботи КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Мосіна Л. М., завідувача бібліотекою-філіалом № 16 КЗК «Централізована система бібліотек для дітей», м. Дніпропетровськ

Сіромашенко Т. П., завідувача методико-бібліографічним відділом Томаківської районної ЦБС

Тітова Н. М., директор КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Чорнобай Л. М., вчитель Зеленогайської загальноосвітньої школи

Шумейко Н. С., в. о. директора РКЗК «Петриківська ЦБС»

Щукина Т. Г., директор КЗК «Централізована система бібліотек для дітей», м. Дніпропетровськ

Янишевська Л. П., провідний методист КЗ «Софіївська центральна районна бібліотека»

ПОСТАНОВА
Верховної Ради України

**Про впровадження мораторію на закриття державних
і комунальних закладів культури у сільській місцевості**

Зважаючи на те, що у сільській місцевості України відбувається інтенсивне закриття закладів культури, що має негативні соціально-економічні наслідки і є неприпустимим для цивілізованих, демократичних, культурно розвинених держав, з метою забезпечення державою культурних прав громадян та збереження і розвитку національної культури Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є** :

1. Вважати неприпустимим закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості. Впровадити до кінця 2015 року мораторій на закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості.

2. Доручити Кабінету Міністрів України:

проаналізувати ситуацію щодо функціонування державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості та вжити заходів щодо припинення їх необґрунтованого закриття;

вжити невідкладних заходів щодо зміни умов фінансування державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості;

вжити додаткових заходів щодо поповнення фондів сільських бібліотек сучасними виданнями національного книговидавничого ринку, в тому числі примірниками, виданими за програмою «Українська книга».

3. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

**Голова Верховної Ради
України**

В. ЛИТВИН

**м. Київ
8 лютого 2012 року
№ 4356-VI**

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про професійний розвиток працівників

Цей Закон визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування системи професійного розвитку працівників.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення основних термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

атестація працівників - процедура оцінки професійного рівня працівників кваліфікаційним вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня;

неформальне професійне навчання працівників - набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок, не регламентоване місцем набуття, строком та формою навчання;

підтвердження кваліфікації працівників - процедура визначення відповідності професійних знань, умінь і навичок працівників установленим законодавством вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня шляхом атестації;

працівник - фізична особа, яка працює за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі та організації незалежно від форми власності та виду діяльності або у фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю;

професійне навчання працівників - процес цілеспрямованого формування у працівників спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва;

роботодавець - власник підприємства, установи, організації незалежно від форми власності та виду діяльності або уповноважений ним орган чи фізична особа, яка відповідно до законодавства використовує найману працю;

формальне професійне навчання працівників - набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок у навчальному закладі або безпосередньо у роботодавця відповідно до вимог державних стандартів освіти, за результатами якого видається документ про освіту встановленого зразка.

Стаття 2. Державна політика у сфері професійного розвитку працівників

1. Метою державної політики у сфері професійного розвитку працівників є підвищення їх конкурентоспроможності відповідно до суспільних потреб шляхом сприяння роботодавцю в ефективному використанні праці та забезпеченні досягнення належного професійного рівня працівниками.

2. Державна політика у сфері професійного розвитку працівників формується за принципами: доступності професійного розвитку працівникам;

вільного вибору роботодавцем форм і методів забезпечення професійного розвитку працівників з урахуванням специфіки їх роботи;

додержання інтересів роботодавця та працівника;

безперервності процесу професійного розвитку працівників.

Стаття 3. Управління у сфері професійного розвитку працівників

1. Державне управління у сфері професійного розвитку працівників здійснюється центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики, центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, молоді та спорту, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади відповідно до їх повноважень.

2. Безпосереднє управління у сфері професійного розвитку працівників здійснюють роботодавці шляхом організації професійного навчання працівників, їх атестації.

Стаття 4. Діяльність роботодавців у сфері професійного розвитку працівників

1. Основними напрямками діяльності роботодавців у сфері професійного розвитку працівників є:

розроблення поточних та перспективних планів професійного навчання працівників;

визначення видів, форм і методів професійного навчання працівників;

розроблення та виконання робочих навчальних планів і програм професійного навчання працівників;

організація професійного навчання працівників;

добір педагогічних кадрів та фахівців для проведення професійного навчання працівників безпосередньо у роботодавця;

ведення первинного та статистичного обліку кількості працівників, зокрема тих, які пройшли професійне навчання;

стимулювання професійного зростання працівників;

забезпечення підвищення кваліфікації працівників безпосередньо у роботодавця або в навчальних закладах, як правило, не рідше ніж один раз на п'ять років;

визначення періодичності атестації працівників та організація її проведення;

проведення аналізу результатів атестації та здійснення заходів щодо підвищення професійного рівня працівників.

Стаття 5. Участь професійних спілок, організацій роботодавців, їх об'єднань у забезпеченні професійного розвитку працівників

1. Професійні спілки та їх об'єднання, організації роботодавців та їх об'єднання:

беруть участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері професійного розвитку працівників, здійсненні заходів, передбачених колективними договорами і угодами;

здійснюють громадський контроль за дотриманням вимог нормативно-правових актів у сфері професійного розвитку працівників;

спільно з органами державної влади беруть участь у моніторингу ринку праці та прогнозуванні його розвитку, формуванні державного замовлення на підготовку фахівців.

Розділ II.

ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 6. Організація професійного навчання працівників

1. Організація професійного навчання працівників здійснюється роботодавцями з урахуванням потреб власної господарської або іншої діяльності відповідно до вимог законодавства.

2. Професійне навчання працівників здійснюється безпосередньо у роботодавця та на договірній основі у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, на підприємствах, в установах або організаціях.

3. Роботодавець може утворити окремий підрозділ з питань професійного навчання працівників або покласти функції з організації такого навчання на відповідних фахівців.

4. Професійне навчання працівників організовується в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, молоді та спорту, іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади, всеукраїнськими об'єднаннями професійних спілок, всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців.

5. Роботодавці можуть здійснювати формальне і неформальне професійне навчання працівників.

6. Формальне професійне навчання працівників робітничим професіям включає первинну професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітників і може здійснюватися безпосередньо у роботодавця або організуватися на договірних умовах у професійно-технічних навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях, а працівників, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів і фахівців, - перепідготовку, стажування, спеціалізацію та підвищення кваліфікації і може організуватися на договірних умовах у вищих навчальних закладах.

За результатами формального професійного навчання працівникові видається документ про освіту встановленого зразка.

7. Неформальне професійне навчання працівників здійснюється за їх згодою безпосередньо у роботодавця згідно з рішенням роботодавця за рахунок його коштів з урахуванням потреб власної господарської чи іншої діяльності.

Стаття 7. Форми професійного навчання працівників

1. Професійне навчання працівників здійснюється за денною, вечірньою (змінною), очно-заочною, дистанційною, екстернатною формою, з відривом і без відриву від виробництва та за індивідуальними навчальними планами.

2. Професійне навчання працівників за робітничими професіями забезпечується шляхом:

курсового навчання, що передбачає формування навчальних груп і здійснюється в навчальних класах (лабораторіях);

індивідуального навчання, що передбачає навчання на робочому місці під керівництвом кваліфікованих робітників - інструкторів виробничого навчання.

Стаття 8. Навчальні плани і програми професійного навчання працівників

1. Професійне навчання працівників робітничим професіям здійснюється за навчальними планами і програмами, розробленими професійно-технічними навчальними закладами або підприємствами, установами, організаціями на підставі типових навчальних планів і програм.

2. У разі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників для виконання робіт з підвищеною небезпекою кількість годин для вивчення предмета «Охорона праці» визначається з урахуванням специфіки професії, умов праці та строку навчання, але не менш як кількість, що передбачена типовим положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Стаття 9. Кадрове забезпечення професійного навчання працівників безпосередньо у роботодавця

1. Професійне навчання працівників безпосередньо у роботодавця здійснюють викладачі, майстри виробничого навчання, інструктори виробничого навчання, які залучаються на умовах договору з надання освітніх послуг.

2. Викладачі, які залучаються до здійснення професійного навчання безпосередньо у роботодавця, повинні мати повну вищу освіту за відповідним напрямом і стаж роботи за відповідною спеціальністю не менш як три роки.

Майстри виробничого навчання повинні мати вищу освіту та стаж роботи за відповідною спеціальністю не менш як три роки.

Інструктори виробничого навчання із складу кваліфікованих робітників повинні мати стаж роботи за професією не менш як три роки та рівень кваліфікації (розряд, клас, категорію) не нижчий, ніж передбачено навчальними планами і програмами, за якими здійснюється навчання робітників.

Стаття 10. Оплата праці осіб, які здійснюють професійне навчання працівників

1. Розмір оплати праці осіб, які залучаються до здійснення професійного навчання працівників, визначається у договорі про надання освітніх послуг і не може бути меншим, ніж розмір ставок погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять.

2. Інструктори виробничого навчання можуть бути звільнені від виконання основної роботи із збереженням за ними середньої заробітної плати та місця роботи (посади) у разі проведення занять з робітниками-учнями у групах у складі п'яти і більше осіб.

Розділ III. АТЕСТАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 11. Атестація працівників

1. Роботодавці можуть проводити атестацію працівників.
2. Категорії працівників, які підлягають атестації, та періодичність її проведення визначаються колективним договором.

На підприємствах, в установах та організаціях, у яких не укладаються колективні договори, категорії працівників, які підлягають атестації, строки та графік її проведення визначаються роботодавцем за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації.

3. Атестація працівників проводиться не частіше ніж один раз на три роки.
4. Атестація проводиться за рішенням роботодавця, яким затверджуються положення про проведення атестації, склад атестаційної комісії, графік проведення атестації. Інформація про проведення атестації доводиться до відома працівників не пізніше ніж за два місяці до її проведення.
5. Атестаційна комісія формується з висококваліфікованих фахівців та представника виборного органу первинної профспілкової організації.
6. Безпосередній керівник працівника, який підлягає атестації, не може бути членом атестаційної комісії.
7. Атестація працівника проводиться тільки в його присутності.
8. На кожного працівника, який підлягає атестації, безпосередній керівник складає характеристику, що подається атестаційній комісії після ознайомлення з нею працівника, але не пізніше ніж за тиждень до атестації.
9. Не допускається проведення оцінки професійного рівня та кваліфікації працівника за ознаками, що безпосередньо не пов'язані з виконуваною роботою.
10. Рішення атестаційної комісії приймається відкритим голосуванням простою більшістю голосів присутніх на засіданні членів комісії.
11. Засідання атестаційної комісії вважається правоможним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її складу.
12. Рішення атестаційної комісії доводиться до відома працівника та роботодавця протягом трьох днів після його прийняття.

Стаття 12. Категорії працівників, які не підлягають атестації

1. Атестації не підлягають:
працівники, які відпрацювали на відповідній посаді менше одного року;
вагітні жінки;

особи, які здійснюють догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом, інвалідом дитинства;

одинокі матері або одинокі батьки, які мають дітей віком до чотирнадцяти років;

неповнолітні;

особи, які працюють за сумісництвом.

Законом чи колективним договором можуть установлюватися інші категорії працівників, які не підлягають атестації.

Стаття 13. Результати атестації

1. Атестаційна комісія приймає рішення про відповідність або невідповідність працівника займаній посаді або виконуваній роботі.

2. У разі прийняття рішення про відповідність працівника займаній посаді або виконуваній роботі комісія може рекомендувати роботодавцеві зарахувати його до кадрового резерву, присвоїти чергову категорію, встановити надбавку до заробітної плати або збільшити її розмір, організувати стажування на більш високій посаді або направити на підвищення кваліфікації з метою просування по роботі.

3. У разі прийняття рішення про невідповідність працівника займаній посаді або виконуваній роботі комісія може рекомендувати роботодавцеві перевести працівника за його згодою на іншу посаду чи роботу, що відповідає його професійному рівню, або направити на навчання з подальшою (не пізніше ніж через рік) повторною атестацією. Рекомендації комісії з відповідним обґрунтуванням доводяться до відома працівника у письмовій формі.

У разі відмови працівника від переведення на іншу посаду чи роботу, що відповідає його кваліфікаційному рівню, або від професійного навчання за рахунок коштів роботодавця роботодавець за результатами атестації має право звільнити працівника відповідно до [Кодексу законів про працю України](#).

4. Результати атестації можуть бути оскаржені працівником у порядку, встановленому законодавством.

Стаття 14. Організація підтвердження результатів неформального професійного навчання працівників

1. Для організації підтвердження результатів неформального професійного навчання працівників у складі державної служби зайнятості створюються центри визнання результатів неформального професійного навчання.

2. Центри визнання результатів неформального професійного навчання забезпечують організацію підтвердження професійної кваліфікації працівника за результатами неформального професійного навчання. Для цього центри визнання результатів неформального професійного навчання залучають навчальні заклади державної служби зайнятості, інші професійно-технічні навчальні заклади, підприємства, організації, установи, які мають ліцензію на право здійснення освітньої діяльності за визначеними професіями. Результати неформального професійного навчання підтверджуються документом встановленого зразка про присвоєння або підвищення робітничої кваліфікації.

3. Центри визнання результатів неформального професійного навчання мають право у разі необхідності отримувати від заінтересованих юридичних та фізичних осіб відомості про професійний досвід працівників.

4. Порядок підтвердження результатів неформального професійного навчання працівників визначається центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики за погодженням із центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, молоді та спорту.

Розділ IV. ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 15. Фінансування заходів із забезпечення професійного розвитку працівників

1. Фінансування професійного розвитку працівників здійснюється роботодавцем за рахунок власних коштів та інших не заборонених законодавством джерел.

2. Професійне навчання працівника може здійснюватися за його бажанням за рахунок власних коштів або коштів інших фізичних чи юридичних осіб.

Розділ V. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк після набрання чинності цим Законом:
  - подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом;
  - привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
  - забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Президент України

В. ЯНУКОВИЧ

**м. Київ
12 січня 2012 року
№ 4312-VI**

Увага!

Набув чинності наказ Міністерства фінансів України № 333 від 12.03.2012 «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету».

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

НАКАЗ 12.03.2012 № 333

Зареєстровано в Міністерстві
 юстиції України
 27 березня 2012 р.
 за № 456/20769

Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету

Відповідно до Бюджетного кодексу України, Положення про Міністерство фінансів України, затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 446, НАКАЗУЮ:

1. Затвердити такі, що додаються:

Інструкцію щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету;

Інструкцію щодо застосування класифікації кредитування бюджету.

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Державного казначейства України від 25 листопада 2008 року № 495 „Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 січня 2009 року за № 79/16095.

3. Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України (Лозицький В.П.) та Управлінню методології з обслуговування бюджетів, бухгалтерського обліку та звітності Державної казначейської служби України (Сушко Н.І.) забезпечити подання цього наказу в установленому порядку на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

4. Управлінню комунікацій (Прес-служба) Міністерства фінансів України (Косарчук В.П.) у десятиденний строк з дня державної реєстрації цього наказу в Міністерстві юстиції України забезпечити його оприлюднення на офіційному веб-сайті Міністерства фінансів України в мережі Інтернет.

5. Уповноважити Державну казначейську службу України (Харченко С.І.) надавати роз'яснення з питань застосування економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету.

6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

7. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра фінансів України М'яковського А. І. та Голову Державної казначейської служби України Харченка С.І.

Міністр
 Ю. Колобов

ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства фінансів України

12.03.2012 № 333

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України

ІНСТРУКЦІЯ

щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету

1. Економічна класифікація видатків бюджету призначена для чіткого розмежування видатків бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів за економічними ознаками з детальним розподілом коштів за їх предметними ознаками (заробітна плата, нарахування, усі види господарської діяльності, виплати населенню, що іменуються трансфертами населенню, та інші категорії).

Економічна класифікація видатків бюджету забезпечує єдиний підхід до всіх учасників бюджетного процесу з точки зору виконання бюджету.

2. Видатки на проведення процедур закупівель товарів, робіт і послуг (а саме: видатки на розробку і розсилання документації конкурсних торгів, запрошення до участі в процедурах закупівель та підготовці засідань комітету з конкурсних торгів тощо) здійснюються за відповідними кодами економічної класифікації видатків бюджету залежно від економічної сутності платежу.

3. Сплата податку на додану вартість, який включений до ціни товарів, робіт і послуг, здійснюється за тим кодом економічної класифікації видатків бюджету, за яким здійснюється основний платіж.

Перерахування (сплата) податку на доходи фізичних осіб здійснюється за тим кодом економічної класифікації, за яким здійснюється виплата доходу фізичній особі.

4. Сплата донарахованих платежів (крім штрафів і пені), визначених контрольними органами відповідно до законодавства, та відсотків річних від простроченої суми договору проводиться за тим кодом, за яким має бути проведений основний платіж.

5. Видатки одержувачів бюджетних коштів здійснюються за такими кодами економічної класифікації видатків бюджету:

поточні видатки:

1171 „Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм»;

1172 «Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку»;

1310 «Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)»;

капітальні видатки:

2410 «Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)».

6. У цій Інструкції терміни та поняття вживаються у такому значенні:

капітальні видатки - платежі з метою придбання необоротних активів (у тому числі землі, нематеріальних активів тощо), стратегічних і надзвичайних запасів товарів, невідплатні платежі, що передаються одержувачам бюджетних коштів з метою придбання, модернізації, будівництва, розширення, реконструкції, реставрації тощо подібних активів, компенсації втрат, пов'язаних з руйнуванням чи пошкодженням необоротних активів;

капітальні трансферти - це невідплатні односторонні платежі органів управління, які не ведуть до виникнення або погашення фінансових вимог. Вони передбачені на придбання капітальних активів, компенсацію втрат, пов'язаних з пошкодженням основного капіталу, або збільшення капіталу одержувачів бюджетних коштів. До цієї категорії включаються також трансфертні платежі підприємствам для покриття збитків, акумульованих ними протягом ряду років або таких, які виникли в результаті надзвичайних обставин. Капітальними трансфертами вважаються невідплатні, безповоротні платежі, які мають одноразовий і нерегулярний характер як для надавача (донора), так і для їх отримувача (бенефіціара). Кошти, що виділяються з бюджету як капітальні трансферти, мають цільове призначення;

поточні видатки - видатки бюджетів, що спрямовуються на виконання бюджетних програм та які забезпечують поточне функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів та надання поточних трансфертів населенню і підприємствам (установам, організаціям);

субсидії - усі невідплатні поточні виплати підприємствам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств;

трансферти населенню - поточні платежі фізичним особам або надання їм матеріальної допомоги у натуральному вигляді, які передбачені для збільшення їх доходу. Трансферти населенню можуть надаватись як у готівковій формі, так і шляхом сплати рахунків. Подібні платежі можуть бути окремою добавкою до бюджету певної сім'ї чи особи або компенсуванням певних видів витрат, наприклад, на харчування, комунальні послуги, оплату проїзду тощо;

трансфертні платежі - невідплатні і безповоротні платежі, які не є придбанням товарів чи послуг, наданням кредиту або виплатою непогашеного боргу.

7. Код 1000 «Поточні видатки»

7.1. Код 1100 «Видатки на товари і послуги»

7.1.1. Код 1110 «Оплата праці працівників бюджетних установ»

Ця категорія включає оплату праці всіх працівників бюджетних установ (організацій), військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу (у тому числі відряджених до органів виконавчої влади та інших цивільних установ) згідно з установленими посадовими окладами, ставками або розцінками, матеріальну допомогу, у тому числі видатки на премії та інші види заохочень чи винагород відповідно до законодавства. До цієї категорії також входить

установлена законодавством одноразова грошова допомога у зв'язку з виходом на пенсію або, якщо це передбачено законодавством, у відставку. Величина оплати праці відображається без нарахувань на фонд оплати праці, які обліковуються за кодом 1120.

7.1.1.1. Код 1111 «Заробітна плата»

а) заробітна плата за встановленими посадовими окладами (тарифними ставками) або розцінками всіх штатних працівників, у тому числі за трудовими договорами; надбавка за вислугу років; доплата за ранг, надбавки та доплати обов'язкового характеру (оплата роботи в нічний час, за науковий ступінь, за знання та використання в роботі іноземної мови тощо);

б) премії та інші види заохочень чи винагород відповідно до законодавства;

в) матеріальна допомога, допомога на оздоровлення при наданні щорічної відпустки та в інших випадках за рішенням адміністрації установи (організації) відповідно до законодавства;

г) винагороди та інші виплати, нараховані працівникам, які не перебувають у штаті установи (організації), відповідно до умов цивільно-правового договору (за винятком суб'єктів господарювання);

г) одноразова грошова допомога у зв'язку з виходом на пенсію або, якщо це передбачено законодавством, у відставку.

7.1.1.2. Код 1112 «Грошове утримання військовослужбовців»

а) грошове утримання (забезпечення) військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, у тому числі основні та додаткові види виплат;

б) заохочення, передбачені законодавством;

в) відшкодування податку на доходи фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу у зв'язку з виконанням обов'язків несення служби, згідно із законодавством;

г) одноразова грошова допомога при звільненні зі служби військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу.

7.1.2. Код 1120 «Нарахування на заробітну плату»

За цією категорією здійснюється нарахування бюджетними установами (організаціями) на фонд оплати праці, а саме сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, нарахованого відповідно до законодавства.

7.1.3. Код 1130 «Придбання товарів і послуг»

За цією категорією здійснюється оплата поточних видатків, оплата послуг, придбання матеріалів і предметів, які не беруться на облік як основні засоби.

7.1.3.1. Код 1131 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар, у тому числі м'який

інвентар та обмундирування»

а) придбання канцелярського, креслярського, письмового приладдя, пакувального матеріалу, паперу, картону, вітальних листівок, конвертів, марок для відправки службової кореспонденції тощо;

б) придбання та виготовлення бланків дипломів, свідоцтв, посвідчень, грамот, класних журналів, бухгалтерських, статистичних та інших бланків; рекламних буклетів, візитних карток, запрошень, мап, схем, макетів, плакатів, медалей, нагрудних знаків, печаток і штампів, стендів тощо;

в) придбання або передплата періодичних, довідкових, інформаційних видань, придбання та виготовлення підручників та книг. За цим кодом видатки на поповнення бібліотечних фондів не здійснюються;

г) придбання аптечок та їх поповнення (у тому числі дорожніх), якщо установа (організація) не має медичного кабінету чи пункту, а також видатки на придбання лікарських засобів, виробів медичного призначення, які використовуються медичними навчальними закладами у навчальному процесі;

г) придбання матеріалів, будівельних матеріалів, обладнання, інвентарю та інструментів для господарської діяльності, а також для благоустрою території;

д) придбання малоцінних предметів (фізкультурного та спортивного інвентарю, велосипедів, калькуляторів, іграшок для дитячих установ тощо);

е) придбання та виготовлення меблів (столів, стільців, шаф, тумбочок тощо), жалюзі, ролетів, металевих ґрат, віконних та дверних блоків тощо;

е) придбання комплектувальних виробів і деталей для ремонту всіх видів виробничого та невиробничого обладнання; витратних та інших матеріалів до комп'ютерної техніки та оргтехніки (кабельних коробів-кабелеводів, монтажних та комутаційних панелей, розеток, конекторів-з'єднувачів, накопичувачів інформації, картриджів, тонерів тощо); пасивного мережевого обладнання (патч-панелей, конекторів, роз'єднувачів, шаф тощо);

ж) придбання води, мінеральної води за відсутності їдальні в установі (крім мінеральної води для лікувальних цілей); цигарок (якщо таке придбання передбачено відповідними нормативно-правовими актами);

з) придбання реактивів, хімікатів, біопрепаратів, насіння, придбання добрив (у тому числі для науково-дослідних робіт, наукових цілей та навчального процесу);

и) придбання квіткової продукції, квітів для оформлення клумб, декоративних насаджень, однолітніх озеленувальних насаджень, рослин (крім багаторічних насаджень), саджанців для багаторічних насаджень віком до 1 року, які не передбачають придбання необоротних активів, ґрунту для клумб тощо;

і) придбання тварин для вирощування та відгодівлі, для станцій переливання крові, науково-дослідних установ тощо; придбання корму для тварин, видатки, пов'язані з

утриманням тварин;

і) придбання сувенірів, подарунків (у тому числі новорічних);

й) придбання та виготовлення білизни (у тому числі постільної білизни), рушників незалежно від вартості: спецодягу, усіх видів обмундирування, спортивної форми (у тому числі спортивного взуття), захисного одягу, захисного та спеціального взуття тощо, одягу та м'якого інвентарю дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, виплата компенсацій за одяг, взуття, обмундирування тощо відповідно до законодавства; придбання тканин, фурнітури для оздоблення форменого одягу (гудзиків, пряжок, кокард, нарукавних знаків тощо); придбання чохлаів на спортінвентар, штор та занавісок, килимів та килимових доріжок, матраців;

к) придбання пально-мастильних матеріалів, талонів, смарт-карт (у тому числі для транспортних засобів спеціального призначення);

л) придбання запчастин до транспортних засобів, придбання чохлаів для автомобілів, державних номерних знаків, вогнегасників, автомагнітол для всіх видів транспортних засобів та інших комплектуючих; придбання охоронної сигналізації, засобів голосового та світлового оповіщення для транспортних засобів;

м) придбання посуду, термосів, фляг, шоломів, засобів індивідуального захисту, наручників тощо;

н) придбання боєприпасів для установ і організацій, які відповідно до законодавства мають право на їх придбання, але не мають призначень за кодом 1150.

7.1.3.2. Код 1132 «Медикаменти та перев'язувальні матеріали»

а) придбання лікарських засобів (лікарських препаратів, ліків, медикаментів; діючих речовин (субстанцій); гомеопатичних засобів; засобів, які використовуються для виявлення збудників хвороб, а також боротьби із збудниками хвороб або паразитами; лікарських косметичних засобів та лікарських домішок до харчових продуктів); крові та її компонентів; дезінфекційних засобів; мінеральної води для лікувальних цілей;

б) придбання виробів медичного призначення (інструментів, пристроїв, приладдя, матеріалів та інших виробів, зокрема термометрів, діагностичних тестів, перев'язувальних матеріалів, ланцетів, пінцетів, голок, шприців тощо, які не беруться на облік як основні засоби);

в) придбання та виготовлення незалежно від вартості допоміжних засобів слуху, зору, руху, засобів протезування для кардіології, ендопротезів, інших протезів тощо;

г) видатки на лікування та оплата послуг за лікування у відповідних медичних закладах осіб, які відповідно до нормативно-правових актів мають таке право (військовослужбовці, особи рядового і начальницького складу системи відповідних структур, працівники органів внутрішніх справ, прокуратури, судді тощо); оплата давання донорами крові та/або її компонентів;

г) придбання ветеринарних препаратів.

7.1.3.3. Код 1133 «Продукти харчування»

а) придбання продуктів харчування та/або оплата послуг з харчування для лікувально-профілактичних закладів, будинків-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів, дитячих будинків, дитячих дошкільних установ, профтехучилищ, вищих навчальних закладів та інших установ (організацій) згідно із законодавством;

б) придбання продуктів харчування та/або оплата послуг з харчування для контингентів військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу у стаціонарних та польових умовах;

в) придбання продуктів харчування та/або оплата послуг з харчування для безкоштовного дитячого харчування дітей до двох років з малозабезпечених сімей;

г) придбання продуктів харчування та/або оплата послуг з харчування для спецхарчування осіб, які працюють у шкідливих умовах: продовольчі пайки тощо;

г) компенсаційні виплати за всі види харчування, передбачені законодавством (у тому числі оплата наборів харчування донорам).

7.1.3.4. Код 1134 «Оплата послуг (крім комунальних)»

а) оплата професійних послуг сторонніх фахівців (юридичних осіб та суб'єктів господарювання):

з аудиту, юридичних, інформаційно-обчислювальних, консультативних та консалтингових послуг;

з обробки інформації;

з ветеринарно-санітарного обслуговування тварин, у тому числі штатних, та дресирування собак;

з охорони (у тому числі позавідомчої охорони), монтажу й установки охоронної та пожежної сигналізації;

зі створення та розміщення рекламної та інформаційної продукції;

за палітурні роботи;

інформаційних послуг, що надаються інформантами засобами електронного зв'язку (новини он-лайн, анонси тощо);

послуг, що надаються у разі придбання житла (послуги нотаріуса, плата за витяг з Державного реєстру обтяжень рухомого майна про податкові застави, послуги з внесення запису (змін до запису) до Державного реєстру правочинів та реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна, брокерські тощо);

б) оплата послуг, що надаються у сфері управління державним боргом (рейтингові, інформаційні, дорадчі, агентські, юридичні, аудиторські, перекладацькі), послуги, пов'язані з розміщенням облігацій внутрішньої державної позики та облігацій зовнішньої державної позики, тощо;

в) оплата послуг лікувальних, медичних закладів (проведення медичного огляду), передбачених законодавством (крім санаторно-курортного лікування), оплата послуг лікарів, які мають ліцензію Міністерства охорони здоров'я України (сімейних лікарів);

г) оплата послуг з побутового обслуговування (у тому числі у пральнях, хімчистках);

г) оплата послуг з харчування на період проведення заходу;

д) оплата послуг із страхування власних та орендованих приміщень, страхування транспортних засобів і авіаційної техніки (у тому числі спеціального призначення), страхування обладнання та іншого майна, медичного страхування, цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, страхування водіїв відповідно до законодавства тощо;

е) оплата транспортних послуг, крім видатків з найму транспорту для будівельних робіт і капітального ремонту будівель, які належать до капітального будівництва та капітального ремонту; проведення експертної оцінки транспортних засобів, реєстрації транспортних засобів, технічного огляду транспортного засобу, оплата оформлення прав водія, навчання на курсах водіїв, медичного огляду водіїв (у тому числі транспортних засобів спеціального призначення); оплата послуг, безпосередньо пов'язаних з придбанням матеріалів (у тому числі їх відвантаження, подача залізничних вагонів, простій під завантаженням та розвантаженням тощо), якщо вартість таких послуг не включена до ціни товару;

є) плата за оренду приміщень (у тому числі гаражів, складів тощо) як для довгострокового, так і короткострокового користування, плата за оренду транспортних засобів усіх видів (у тому числі автомобілів, літаків тощо), плата за оренду обладнання, оренду місця для прокладення кабелю тощо; орендна плата за земельні ділянки, надані в тимчасове користування на умовах оренди власниками цих ділянок, плата орендаря за користування земельною ділянкою, на якій розташоване орендоване приміщення;

ж) оплата послуг з установки лічильників води, природного газу, теплової енергії; підключення газових котлів та плит;

з) оплата послуг з поточного ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів, обладнання, техніки, механізмів, локальної мережі, систем пожежогасіння, охоронної сигналізації, систем вентиляції та з поточного ремонту доріг, будівель, приміщень тощо;

и) оплата послуг з перевірки різноманітних приладів (лічильників, медичного обладнання тощо);

і) оплата послуг з розробки нормативів, паспортів та надання дозволів на водокористування; надання дозволів на відведення земельних ділянок; виготовлення технічної документації на земельні ділянки; експертних висновків, рекомендацій тощо; оплата послуг з розробки проектно-кошторисної документації для поточного ремонту, монтажу обладнання

та устаткування; оплата за містобудівне обґрунтування та інші передпроектні роботи на проведення капітального ремонту (будівництво, реконструкцію), якщо такі роботи не включені до кошторису;

і) оплата послуг із благоустрою міст, сіл, селищ та прибудинкової території бюджетних установ:

догляд за озеленювальними та декоративними насадженнями (косіння газону, полив з поливальної машини, формована обрізка дерев, кущів, інших насаджень тощо);

вилов бродячих тварин;

захоронення невідомих, безрідних людей;

розмітка вулиць; установка огорожі;

чистка озер, колодязів;

й) оплата послуг з технічного обслуговування обладнання та адміністрування програмного забезпечення:

установлення (інсталяція) програмного забезпечення (програмних продуктів, інформаційних систем та комплексів, баз даних, web-сторінок/сайтів/порталів), подальше користування, їх супроводження та обслуговування (у тому числі навчання користувачів);

придбання програмного забезпечення, на яке майнові права не передаються користувачу, при цьому майнові та авторські права на об'єкт інтелектуальної власності на зазначене програмне забезпечення залишаються у розробника (постачальника), а замовнику надається право користування цим програмним забезпеченням без права передачі самого програмного забезпечення та/або повноважень на його користування третім особам;

продовження терміну гарантійного обслуговування обладнання;

продовження терміну підтримки або післягарантійного обслуговування програмного забезпечення;

уведення в експлуатацію придбаного (наявного) обладнання, якщо це є умовою прийняття обладнання на гарантійне (післяпродажне) обслуговування;

пусконаладження та монтаж обладнання (якщо це не передбачено договором на придбання обладнання);

к) оплата послуг з побудови, створення і впровадження локальних мереж, систем відеоспостереження, охоронної сигналізації та перепускних систем, пожежогасіння, систем гарантованого енергоживлення або електропостачання, систем кондиціонування робочих або технологічних приміщень, систем технічного захисту інформації (з урахуванням видатків на їх атестацію), у тому числі оплата пасивного обладнання - монтажних шаф, монтажних коробів, кабелеводів, кабелів, з'єднувачів, розеток, кріплень, комутаційних панелей тощо, якщо зазначене обладнання є невід'ємною частиною послуг;

л) оплата послуг з утилізації, у тому числі біовідходів, твердих побутових відходів, відходів із вмістом дорогоцінних металів або шкідливих речовин та/або їх захоронення тощо;

м) оплата послуг з перезарядки вогнегасників, картриджів, тонерів, послуги теле-, радіофіру, фотопослуги та послуги ксерокопіювання, надання оголошень у засобах масової інформації, у тому числі електронних, виготовлення відеофільму (крім випадків, коли після виготовлення відеофільм береться на облік як нематеріальний актив);

н) оплата всіх банківських послуг та комісійної винагороди (у тому числі при конвертації валюти, виплаті готівки, здійсненні соціальних виплат через установи банків, компенсаційних виплатах власникам грошових заощаджень тощо);

о) оплата послуг з бронювання квитків, якщо з установою (організацією) укладено договір про надання такої послуги на постійній основі і оплата послуг з бронювання проводиться окремо від придбання квитків;

п) оплата участі у короткотермінових семінарах, нарадах, нарадах-навчаннях (у тому числі пов'язаних з роз'ясненням нової нормативної бази, підготовкою та проведенням організаційних заходів тощо); послуги з організації конференцій, нарад, семінарів;

р) оплата ритуальних послуг (у тому числі оплата установою (організацією) послуг священика, спорудження на могилі померлого (загиблого) надгробка, огорожі навколо могили тощо);

с) оплата послуг експертів під час слідства та інших послуг експертів при проведенні експертиз; видатки на інформаційно-технічне забезпечення судових процесів; доставка померлих на судово-медичну експертизу;

т) оплата проїзду та проживання свідків і потерпілих під час судового розгляду;

у) видатки, пов'язані з висланням за межі України іноземців-порушників;

ф) оплата представницьких видатків, передбачених кошторисами на проведення представницьких видатків; плата за користування залом офіційних делегацій при зустрічах (проводах) офіційних осіб;

х) оплата проїзду, добових, проживання та інших витрат відповідно до законодавства тренерів, суддів, інших учасників навчально-тренувальних зборів, змагань, олімпіад, наукових конференцій тощо, які надають послуги відповідно до укладених угод;

ц) оплата послуг з підключення мобільних телефонів, оплата послуг фіксованого телефонного (місцевого, міжміського, міжнародного) зв'язку, радіоточки; факсимільного зв'язку, електронної пошти, кабельного телебачення, плата за користування абонентськими скриньками, оплата послуг з установки телефонів, абонентних телеграфних апаратів, телефаксів, поштових відправлень, включаючи телеграми, листи, бандеролі; поштових послуг при переказах коштів (у тому числі пенсій всіх видів та поштових послуг з доставки та виплати сум компенсаційних виплат власникам грошових заощаджень);

ч) оплата послуг зв'язку, спецзв'язку, фельд'єгерської служби, доставки дипломатичної

пошти, експрес-доставки, мобільного зв'язку, супутникового зв'язку тощо;

ш) плата за користування програмними або апаратними засобами захисту електронних платіжних документів (апаратура захисту електронного грошового обігу - АЗЕГО), які передаються засобами зв'язку до інформаційно-обчислювальної мережі Національного банку України по системі «клієнт-банк»;

щ) підключення до мережі Інтернет (у частині, яка не передбачає придбання та встановлення телекомунікаційного обладнання), придбання стартових пакетів, карток Інтернет, придбання скретч-карт для поповнення абонентського рахунку;

ю) плата за послуги Інтернет-провайдерів за користування мережею Інтернет, плата за користування каналами зв'язку.

7.1.3.5. Код 1135 «Інші видатки»

За цим кодом здійснюються видатки, які не пов'язані з придбанням товарів та послуг установами для власних потреб, а саме:

а) сплата податків та зборів, обов'язкових платежів до бюджетів відповідно до законодавства;

б) збір на обов'язкове пенсійне страхування, що сплачується відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 03 листопада 1998 року № 1740 «Про затвердження Порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій»;

в) сплата штрафів, пені тощо, у тому числі за несвоєчасну сплату податків, збитків від інфляції;

г) придбання патенту та плата за продовження терміну дії патенту, плата за отримання ліцензій та акредитацію відповідно до законодавства;

г) сплата комісійних зборів за борговими зобов'язаннями держави, комісійної винагороди банку при здійсненні платежів за державним боргом, у тому числі при конвертації та купівлі валюти, сплата комісійних зборів, списаних іноземними банками за переказ валютних коштів за кордон, а також штрафів, сплата яких пов'язана із здійсненням платежів за державним боргом;

д) відрахування грошових коштів профспілковим організаціям на культурно-масову та фізкультурну роботу відповідно до законодавства;

е) сплата членських внесків органами місцевого самоврядування громадським та іншим організаціям, якщо це обумовлено законодавством (крім внесків до міжнародних організацій);

е) відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та судів;

ж) відшкодування майнової шкоди юридичним та фізичним особам (якщо рішенням

суду не визначено сутності платежу);

з) відшкодування підприємствам (закладам, установам) середнього заробітку працівників або виплата винагороди громадянам, які залучені до виконання обов'язків, передбачених законодавством та не пов'язаних з виконанням своїх службових обов'язків, або які проходять стажування в іншому державному органі.

7.1.4. Код 1140 «Видатки на відрядження»

а) видатки на оплату проїзду, добових, квартирних під час службових відряджень; оплата підйомних, проїзду, добових при переміщенні працівників, військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу;

оплата проїзду та добових при звільненні військовослужбовців строкової служби; відряджень на курси і в навчальні заклади (усі видатки на відрядження, передбачені законодавством України);

б) придбання службових проїзних квитків та оплата проїзду за маршрутними листами;

в) виплата надбавок до заробітної плати, що виплачуються у випадках, передбачених рішеннями Кабінету Міністрів України, окремим категоріям працівників замість компенсації видатків на відрядження (добових, квартирних);

г) видатки на відрядження викладачів, працівників бюджетних установ (організацій) на сесії, семінари, конференції, наради, з'їзди наукового характеру, поїздки з науковою метою, проїзд на виробничу практику студентів, учнів;

г) видатки на відшкодування витрат в іноземній валюті працівникам, направленим у довготермінове відрядження відповідно до законодавства;

д) видатки на відрядження (у тому числі проїзду, добових, польових тощо) фізичних осіб, які мають правовідносини з бюджетною установою і на яких розповсюджується дія наказу (розпорядження), виданого керівником: учнів, студентів, тренерів, інших учасників на навчально-тренувальні збори, змагання, олімпіади, молодіжні, фізкультурно-оздоровчі заходи, наукові конференції тощо;

е) оплата медичного страхування при виїзді за кордон, сплата зборів за відкриття віз при виїзді за кордон, плата за користування залом офіційних делегацій посадовими особами, які їдуть у відрядження або повертаються з нього.

7.1.5. Код 1150 «Матеріали, інвентар, будівництво, капітальний ремонт та заходи спеціального призначення, що мають загальнодержавне значення»

До цієї категорії належать придбання, утримання, ремонт та утилізація виробів військового призначення, військової техніки, військового будівництва (крім житла для військовослужбовців, гуртожитків, казарм, будівництва об'єктів соціально-культурного та побутового призначення):

а) озброєння - придбання згідно з установленими нормами озброєння, боєприпасів,

Абраїмова Тетяна Олександрівна, заступник директора з наукової роботи КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила та Мефодія»

Білогорцева Алла Миколаївна, завідувача Ганнівською сільською бібліотекою Верхньодніпровського району

Бондарчук Лілія Володимирівна, директор Широківської районної ЦБС

Давиденко Лідія Григорівна, директор РКЗК «Межівська ЦБС»

Дороніна Тетяна Юрїївна, заступник директора Дніпро-дзержинської міської ЦБС

Єржак Галина Яківна, заступник директора КЗ «Дніпропетровська обласна наукова медична бібліотека»

Єрмоліна Лідія Іванівна, завідувача Верхньодніпровською районною дитячою бібліотекою

Ковалюк Людмила Іванівна, завідувача Дніпровокам'янською сільською бібліотекою Верхньодніпровського району

Кудрявцева Ольга Вікторівна, завідувача бібліотекою ДВНЗ «Радіоприладобудівний коледж»

Литвиненко Надія Григорівна, завідувача відділом наукового опрацювання документів та організації каталогів КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Лобунько Світлана Василівна, директор Юр'ївської районної ЦБС

Луньова Ірина Євгенівна, завідувача відділом наукової організації і методики бібліотечної роботи КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Матросова Олена Венедиктівна, провідний методист Верхньодніпровської центральної районної бібліотеки

Матюхіна Ольга Леонідівна, директор КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова»

Мозолєва Ірина Михайлівна, методист КЗ «Павлоградська міська ЦБС»

Поляновська Людмила Валентинівна, директор Петропавлівської районної ЦБС

Прокопович-Ткаченко Ольга Олегівна, заступник директора по роботі з дітьми КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

Романюк Світлана Іванівна, завідувача Зеленодольською міською бібліотекою Апостолівського району

Саржан Наталія Олександрівна, завідувача Першотравенською сільською бібліотекою Верхньодніпровського району

Сергієнко Валентина Олексіївна, завідувача Зеленогайською сільською бібліотекою Васильківського району

Сідак Наталія Василівна, провідний бібліотекар юнацького абонементу Верхньодніпровської центральної районної бібліотеки

Сопіна Ліна Миколаївна, директор Верхньодніпровської районної ЦБС

Сударєва Тетяна Миколаївна, спеціаліст I категорії відділу культури, мистецтва і туризму виконкому міської ради м. Орджонікідзе

Тітова Надія Миколаївна, директор КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Цаберябова Інна Михайлівна, директор Дніпропетровської обласної наукової медичної бібліотеки

Чопова Тетяна Жоржівна, провідний бібліотекар відділу наукової організації і методики бібліотечної роботи КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Шеразадашвілі Наталія Миколаївна, завідувача Боровківською сільською бібліотекою Верхньодніпровського району